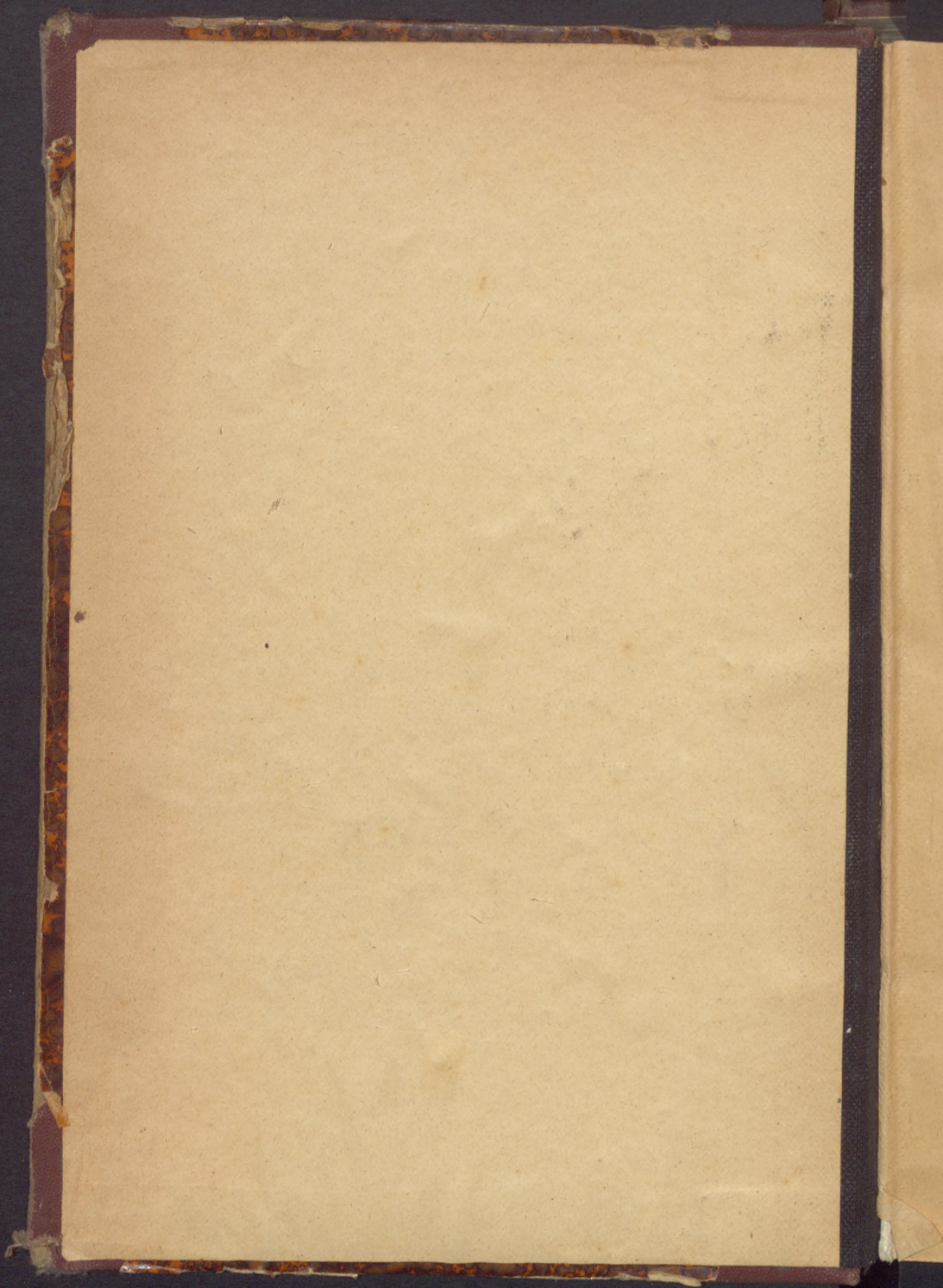


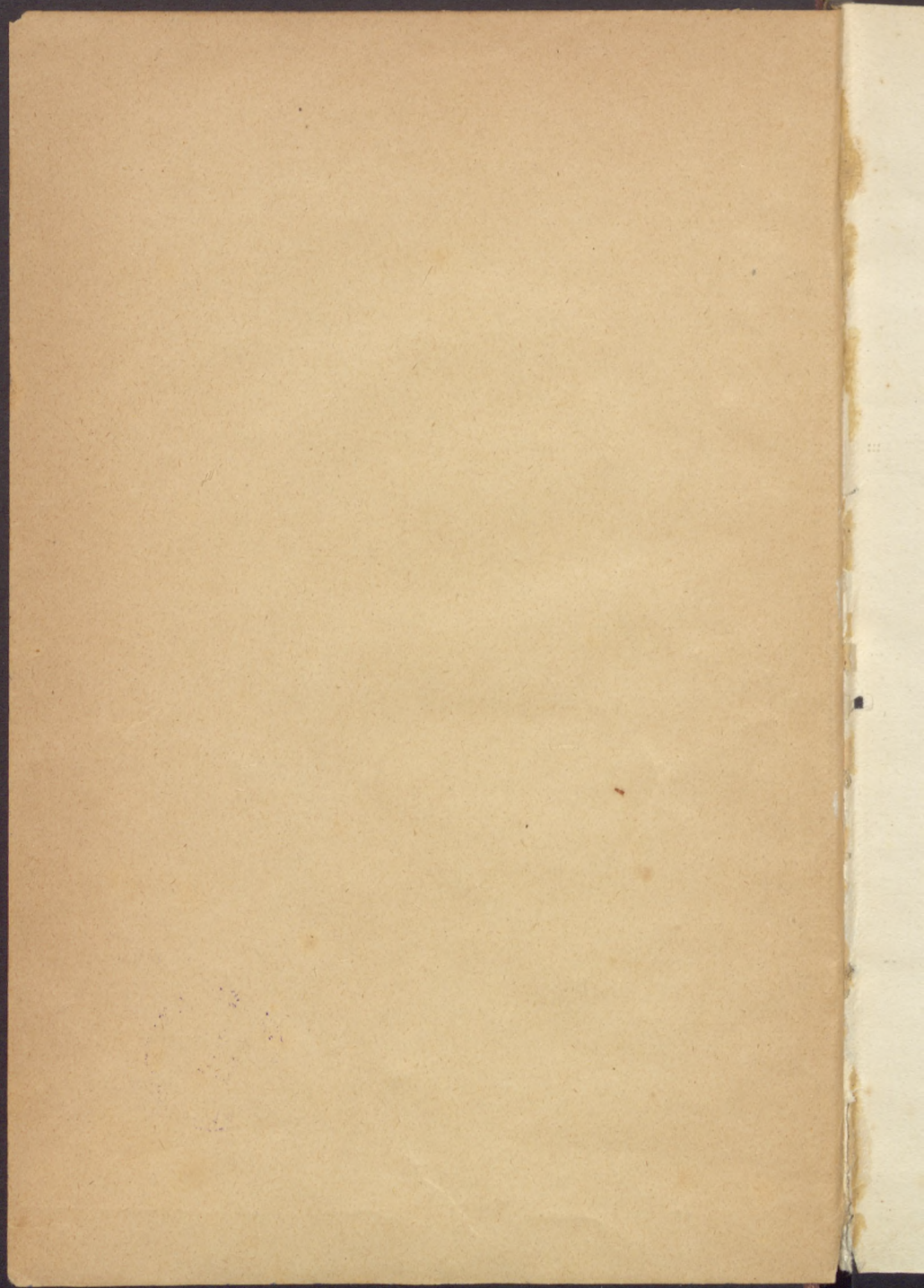
.....
315.294
.....

OSZK

.....
alis
za
.....

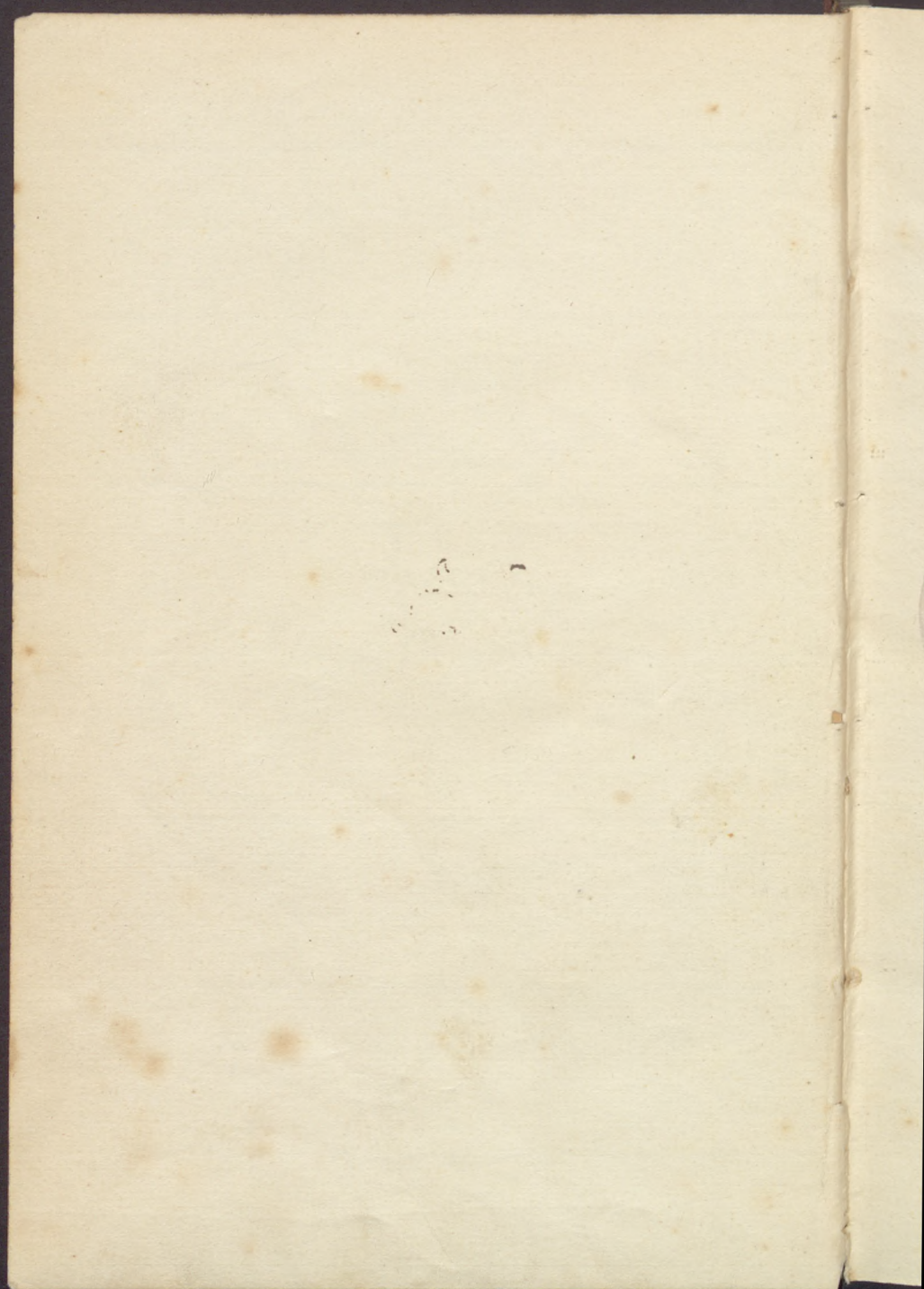






A RÁDZSA





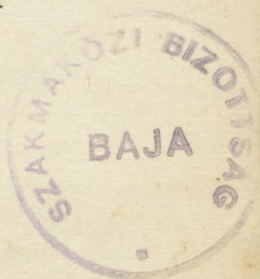
IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR

A RÁDZSA

ÉS MÁS TÖRTÉNETEK



22. BIZOT.



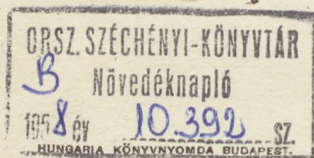
3488. 17.

III

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
Andrássy-ut 10.

Minden jog fentartva

315294



A RÁDZSA.

Hamlet első fölvonását olvasgattam és csodálkoztam azon a fényes elmén, mely a tömegszuggesztiót a színpadon is elfogadhatóvá tudta tenni és képes volt egyszerre négy ember előtt jelentetni meg egy, a térben nem létező szellemet. Letettem a könyvet és éppen azon gondolkoztam, hogy vajjon lehetséges-e a tömegszuggesztiónak egy oly fajtája is, mely nem egy, a térben nem létező alakot jelentet meg, de egy létezőt s a térben élőt láthatatlannak, nem levőnek szuggerál.

Előszobám ajtaján csöngettek és én kizavartattam tépelődésemből. Kisvártatva aztán belépett emberem és jelentette, hogy egy különös, kazsmirkendőbe burkolt alak érkezett, aki mindenáron velem akar beszélni. Egy levelet is hozott, de nem akarja kiadni kezéből. Bebocsáttattam az idegent. Egy vézna, barna képű alak volt, kinek sovány arcába különösen s merően néző két fekete szem volt ékelve. Oly élesen nézett rám az az idegen, hogy szinte megdöbbsentem. Átadta a levelet és szemeit folyton rám szegezte. Szinte gépiesen bon-

tottam föl a levelet, mintha az a két különös ragyogásu szem diktálta volna: „Olvasd el és megtudod, hogy ki vagyok én!”

A levél Koniából jött, Ázsia belsejéből. A dervisek főnöke, a nagy Cserebey küldte. Pár év előtt vendége voltam a híres Dselal Addinnak s akkor konyak-küldeményemmel nagyon megnyertem szívét, olyannyira, hogy alig akart fapalotájából hazabocsátani. Kíváncsian olvastam el dervis barátom irását, mely így szólt:

Kedves Testvérem!

Allah nevében küldöm soraimat hozzád s aki ezt néked átadja, az nem más, mint Rádzsa Fadlahü, a szent fakir, aki királyi vérből származik, de családját a lázadó hinduk kiirtották és ő elmenekülve, Buddhának szentelte életét, fakirnak állott. Nagy esze hamar utat nyitott neki ugyannyira, hogy szerzet-társai beavatták a nagy Isten minden csodatitkába, úgy, hogy ő a muló idővel a leghiresebb fakirrá lőn. Most brit földre indul, hogy az ott élő fehér buddhistáknak tanuságot tegyen Buddha isteni erejéről és arról, hogy ez az Isten épp úgy, mint Allah, az ő hívét csodaerővel ruházza föl, ha az méltónak találta erre. Kedves testvér, lásd vendégül őt Allah nevében. Lábad porát csókolom s ezt szivemből mondom tenéked, Allahban testvéred

Dselal Addin.

Mikor elolvastam ezt az írást, ünnepiesen meghajoltam a nagy Rádzsa előtt és leültettem őt egy divánra. Lábat maga elé huzta és tört angol nyelven beszélgetni kezdett velem. Én megkérdeztem, meddig marad nálunk és meghívtam, hogy tekintse addig is házamat sajátjának. Megköszönte szivességemet, de kijelentette, hogy másnap éjjel mindenesetre tovább utazik, idáig egyhuzamban jött Koniából és itt sem pihent volna meg, ha a nagy Cserebey nem biztatta volna föl, hogy keresen föl engem.

Én dohánnyal, meg csemegével kínáltam meg különös vendégemet, de ő nem fogadott el semmit sem. Már unalmasnak kezdtem találni őt, de a Rádzsa megkérdezte, hogy megengedem-e, hogy elmulatasson. Ráhagytam, tegyen úgy, ahogy akarja. Erre ő egy friss tojást kért. Hozattam számára egyet. Föltűrte két kezén a kazsmir szövetet és sovány, kiaszott kezébe véve a tyuktojást, elé tartotta. Világosan láttam, hogy kezében semmi más nincs, mint az az egy darab tojás, melyet én adattam neki. Ekkor a Rádzsa egy késsel feltörte a tojást. Én megijedtem, hogy a tojás sárgája szét fog fröccsenni perzsaszőnyegemen. De nagy csodálkozásomra a tojásból egy eleven kis csirke bukkant elő. Erre a Rádzsa maga elé tette a tojás üres héját a szőnyegre, a csirkének pedig bicskájával levágta a fejét. Borzadva láttam, amint a nyomorult kis állatból gyöngyöző vére előbuggyan. De a szent fakir tenyerében hirtelen összemorzsolta

a megölt állatkát s ime, egy pillanattal később tenyerében élém tartott két eleven csirkét. Most aztán mindakettőnek levágta a fejét, újra összedörzsölte őket és ime, a két megölt madárka helyett négy élő csibécske volt előttem. Ekkor kezébe vette az üres tojánhéjat és a négy csibét belerakta az üres tojánhéjba, egyet sodorintott két tenyerével azon és ime, nekem visszaadta a nyers tojást épen, sértetlenül. Mosolyogtam bűvészetén és elismertem nagy ügyességét.

Eztán valami magot kért tőlem, bármiféle magot. Hirtelen nem is tudtam, mit adjak a Rádzsának, de aztán eszembe jutott, hogy délután egy datolyán torkoskodtam s a magját odalöktem egy hamutálcára. Átnyújtottam a datolyamagot a Rádzsának. Erre ő fölkel a divánról, elővett egy selyemkendőt s a datolyamagot előttem a szőnyegre téve letakarta. Egyszerre csak azt kezdtem észrevenni, hogy a selyemkendő lassan emelkedik-emelkedik, mintha egy növény hajtana ki alatta. Pár perc múlva a fakir levette kendőjét a datolyamagról s ime, előttem egy kis datolyapálma állott, melyen pár szem érett gyümölcs csillogott. A Rádzsa letépett egy érett datolyát s átadta nekem. Megízleltem, kitűnő volt. Friss, mézédese és nedvdús. Mikor megettem a gyümölcsöt, a datolyamagot visszaadtam emberemnek, ki azt a pálmafa alá tette a szőnyegre. Majd letakarta a növényt és csodálatosan, a selyemkendő mindjobban lelapult, míg végre teljesen összeesett. Ekkor a Rádzsa föl-

emelte a kendőt s ott többé nyoma sem volt a kis pálmafának, hanem fölvelt a szőnyegről két datolyamagot, az egyik az volt, amelyet én adtam át a számára, a másik meg az, amelyről az imént rágtam le a gyümölcsöt. Egészen elkábultam vendégem ügyessége által, de aztán egy pillanatnyi gondolkodás után azt feleltem neki, „jól szuggerál“.

A Rádzsa erre fölállott s azt mondta nekem, hogy távozik, de nem az ajtó felé indult, hanem a fal felé. Már éppen rá akartam kiáltani, hogy arra csak fal van s nincs átjáró, midőn a Rádzsa a falon átkelve, eltűnt szemem elől. Erre kiabálni kezdtem: Rádzsa! Rádzsa! s erre a szent fakir előlépett a falból. Ugy jött onnét elém, mint mikor a ködfátyolképekből néha az ügyes bűvészek vetítő tükrök segítségével előléptetik a vetített alakot. Különös mutatvány volt ez. Mintha annak az életelen falnak hézagai a szent fakir alakjának megfelelően alkalmazkodni tudnának s aztán mikor ő kilép onnét, a falrészek összefolynak mögötte, minden zaj, legkisebb rezdülés, a legparányibb változás nélkül. Mikor ujre előttem állott a Rádzsa s erős szemével nézett felém, megsemmisülve álltam előtte. Szólni nem tudtam semmit, csak azt éreztem, hogy csodálatos hatalommal állok szembe, melyet megmagyarázni nem tudok. A látott dolog annyira megzavart, hogy nem tudtam megmagyarázni teljesen, hogy álmodom-e, vagy valami különös kábultságban élek. Megkérdeztem a Rádzsát, megengedi-e, hogy másnap délután egy-két barát-

tomat magammal hozzam, hogy ők is élvezhessék isteni erejének csodatételeit. A szent fakir beleegyezett kérésembe, de kikötötte, hogy háromnál-négynél többen ne legyenek, mert most nagyon fáradtnak érzi magát és zavarná őt a sokadalom. Megegyeztünk tehát abban, hogy másnap délután négy barátom előtt megismétli összes mutatványait s aztán az éjjeli vonattal tovább utazik Anglia felé. Megkérdeztem, mit parancsol vacsorára. Ő rizst, nyers rizst kért. Azonnal hozattam egy félkilót számára. De nagy csodálkozásomra ő csak öt szemet evett meg, vizet vagy bort pedig semmit sem ivott. Mikor lenyelte az öt szem nyers rizst, megkért, hogy engedjem meg, hogy ő lenyughassék. Előszobám mellett volt egy benyíló kerevetekkel, ahol néha a látogatóim szoktak várakozni. Odavezettem szent vendégemet s megkérdeztem tőle, jó lesz-e az éjjeli tanyának. Megtetszett neki a hely s minthogy sok kis vánkös volt a divánokon, azokból kis torlaszokat csinált s azok mögé bujva, a vánkös-várban elaludt. Ekkor én is fölkészülődtem s elmentem hazulról. Fölkerestem barátaimat s elmondtam nekik különös esetemet. Nem akartak hitelt adni szavaimnak, de azért én csak meghívtam őket, hogy jőjjenek el másnap délután hozzám, hogy előtűk a szent fakir bemutat-hassa Buddha istentől örökölt varázserejét. Aztán elbucsuztam a kaszinóban s sétára indultam, mert vendégem csodálatos bűvésze teljesen érthetetlen volt előttem s nem tudtam megoldani rejtélyes

viselkedését. Azt jól tudtam, hogy minden központi agyidegrendszerrel bíró lényt szuggerálni lehet azáltal, hogy a szuggeráló az ő saját akaraterejével beléhelyezkedik a médium középponti idegrendszerébe olyképpen, hogy az nem tud menekülni a szuggeráló gondolatától s kényszerül elhinni azt, amit a másik vele elhitetni akar. De azért mégse tudtam megfejteti azt, hogy a Rádzsa miként kél át a falon. Elmentem egy fényképészhez s kértem tőle egy Kodak-gépet. Egy kis érzékeny masinát, mely a pillanatképeket is nagy élességgel képes fölvenni. Ugy okoskodtam ugyanis, hogy bármily csodaerő lakik is a Rádzsában s bármi módon el is tud kábitani minket, idegekkel élő lényeket, de a gépeket, melyek nem rendelkeznek semmiféle idegrendszerrel, hanem más természeti törvényeknek kényszerülnek engedelmeskedni, ezeket nem lesz képes hatalmába keríteni a nagy Rádzsa, még akkor sem, ha maga az egyedüli, a szent Buddha szorult is vézna testébe. A fényképésznél megtöltöttem a gépet egy féltucat lemezzel s aztán hazavittem.

Mikor lakásomra értem, inasom azzal fogadott, hogy a Rádzsa meghalt. Azonnal ágyához siettem és csakugyan fakir barátom nem lélegzett. Ütőerét megtalálni nem tudtam, testének tapintása pedig olyan volt, mintha egy kiszáradt spongyát fogott volna meg az ember. Legényemnek azt mondtam, hogy majd reggel menjen el a halottkéért, de most már ne verjük föl az éj csendjét.

Lefeküdtem és kipihentem magam. Reggel azzal lépett be inasom, hogy a fakir föltámadt s csakugyan különös vendégem belépett szobámba. Üdvözlöttük egymást, mire én megkérdeztem: „Mondja csak Fadlahü, nem szokott ön sohasem lélegzetet venni?” A nagy Rádzsa így felelt: „Nagyon ritkán. Ez az önmegtartóztatás első kelléke. Az embernek le kell tudni mondani az emberi test fölösleges táplálékairól. Az ember megtölti tüdejét levegővel s akkor visszafelé fordítva a nyelvét, azt lenyeli, úgy, hogy a légcső ezáltal teljes elzárást nyer. Ami levegő így a tüdőben visszamarad, annak napokra elégnek kell lenni!”

— Na én részemről nem tudnám megtenni ezt!

— Hja, uram, évek hosszán tartó gyakorlat kell ehhez, amelynek száz más kelléke van, de a legfőbb talán mégis az, hogy az ember a testéből kűszöböljön ki minden fölösleges nedvtartalmat s ezáltal testét mindennemű ellenállásra képessé tegye!

Felültem ágyamban és úgy hallgattam a fakir előadását. Mig ő elmondta, hogy hogyan kell kitisztogatni a száj-, orr-, fülüreget, garatot és beleket pamutfonalakkal, hogy a nedvesség eltűnjék az emberi test összes sejtjeiből. S aztán minő testgyakorlatokat kell végezni, hogy a test mindennemű érzékenységet elveszítse. Kezek, lábak kifordításával. Aztán az egy fix-pont nézése által rögzíteni az akaraterőt ugyanannyira, hogy az egyén ne lásson semmi mást az egész mindenségből, csak azt az egy pontot s képes legyen mozdulatlanul

nap
oly
fak
fan
is a

Ko
ban
A f
az
tatv
gép
ket
lett
volt
dolg

elhe
telje
játék
állt
tűnt
gép
ban
nyeg
jer!“
ott á
latos
tiszte
Rádz

napokig egy helyben állni. Kétségtelen, hogy egy oly sorozata volt ez az önkínzásnak, amelyet a fakir elbeszélt, hogy az az inkvizíciók hóhérainak fantáziáját is fölülmulata. De viszont magyarázatát is adta a szent Rádzsa előző napi tetszhalottságának.

Az egész napot vendégemmel töltöttem s a Kodak-gépet nagy titokban helyeztem el szalonomban, midőn a fakir egy pillanatra magamra hagyott. A fényképező gép olyképpen volt elrendezve, hogy az a perzsa szőnyeg, amelyen a nagy Rádzsa mutatványait végezni fogja, teljesen be volt állítva a gépbe, úgy, hogy a szőnyegről a legélesebb képet lehetett nyerni s csak a pillanatnyi závárt kellett megrántani s minden másodpercben lehetséges volt fölvételt készíteni a perzsa szőnyegen létező dolgokról.

Délután eljöttek barátaim, mire én a Rádzsát elhelyeztem a nevezett szőnyegen s fölkértem, ismételje meg bűvészetét. Fadlahü újra bemutatta ismert játékait a tyuktojással, a datolyával s aztán fölállt a fal felé fordulva, hogy távozzék. Midőn eltűnt a falon át, hirtelen megnyomtam a Kodak-gép pillanatfölvévkészülékét s gyors egymásutánban hat képet vettem föl a pusztának látszó szőnyegről s erre újra hívtam őt: „Jer vissza, Rádzsa, jer!” S a szent fakir kibontakozva a falból, újra ott állt előttünk. Barátaim megdöbbenve a csodálatos látványtól, egészen megihletődve távoztak s tisztelettel bucsuztak el Fadlahütől. Aztán az én Rádzsám is elbucsuzott s elindult útjára Angolhon felé.

Mikor magamra maradtam, bezártam az ajtót, elsötétítettem a szobát s egy kis vöröslámpa gyöngévilágítása mellett kivettem a Kodak-gépből a lemezeket s a szükséges vegyfürdők segítségével előhívtam a fölvételeket. S ime, csodálatosan a puszta szőnyeg kellő közepén, mind a hat képen ott állott az én Rádzsám, kazsmir kendőjébe beburkolódzva, egész alakban, teljes valójában. Leleményességén, erős akaraterején, lángelméjén túljárt ez a kis Kodak-gép, mert ezt nem tudta szuggeráló erejével elkábitani, ezzel nem tudta elhitetni azt, hogy bár ő a térben jelen van, még sem látható, mert nem „akarja“, hogy őt meglássák és ezért nem látható. De az a kis fényképező-gép elárulta őt s a nemlévőnek hitt pillanatban rögzítette létező alakját, mert a nagy Rádzsának bármily csodaereje is volt, Buddha kegyéből, ránk, idegeink által élő lényekre, még sem volt semmi befolyása arra a parányi gépszerkezetre, melynek egy idege sincsen s csak a fizika törvényei révén él, a tudomány által kijelölt géplétkörbe beszorítva.



uj
a
öss
me
a f
kec
ny
ne
Az
tar
va
nu
tel
ke
a
an
ha
ma
né
né
kö



AZ ÜVEGLELKÜ EMBER.

A tébolyház igazgatójának jelentették, hogy új beteg érkezett. Egy fiatal költő, kinek elméje a külső élet rázkódásai következtében elborult, összetörött. Valdicsek, a tébolyház igazgatója figyelmesen hallgatta meg a jelentést, mely félig-meddig a fiatal ember életrajza volt, aztán azonnal intézkedett, hogy az új lakót helyezték el egy kertre nyíló szobába addigra, míg ő tüzetesebben meg nem vizsgálja betegét és újabb rendeletet nem ad. Az igazgató lélekbuvár volt és hosszú lélektani tanulmányok után adta magát az elmegyógyászatra, vagy mint ő mondta, a ferde, torzirányban nyilvánuló logika gyógyítására. Valdicsek intézkedése értelmében elhelyezték az új vendéget, Zádort, a kerti szobába. Rokonai elhagyták őt, visszamentek a városba, mely a megőrült, feldolgozott emberanyagot idesodorja ki a tébolyházba, ha a lélekhalál nem egyidejűleg áll be a testhalállal. Zádor magára maradva, egy karosszékbe dőlt és onnét nézett ki a virágos kertbe, illetőleg csak maga elé nézett, de jóformán semmit sem látott, mert minden közömbös volt előtte. Arca nyugodt volt és nem

tette az őrült benyomását, szeme néző merő, de élet nélküli. Bármily erősen nézett is maga elé, e nézés mögött még sem volt semmi, csupán üresség. Mintha a test hüvelyéből a lélek hiányzott volna.

Az igazgató belépett betegéhez és leült szembe vendégével. De Zádor mindezt nem vette figyelembe. Valdicsek nem zavarta betegét merengése közben, csak hosszasan nézett rá, szó nélkül, erősen, szinte hipnotizáló tekintettel. És Zádor egyszer csak azt kezdte érezni, hogy abból a nagy semmiségből, mely az összefolyó szürke világot adja, két erős fényű szem világol felé. Nem tudta megőrizni közönyét és tekintete összetalálkozott orvosa erős szemével. És egyszerre úgy érezte, hogy egész valója melegedni kezd: mintha testét láthatatlan kezek dörzsölnék, hogy a vérkeringést sietessék benne. Az elmeorvos észrevette betege szemfényének gyöngye erősödését, melyet a szem öntudatlanul elárul a néma jelenet alatt. Ezért megnyugodva távozott. Az ajtóból visszaszólt Zádornak:

— Csak pihenjen le, barátom, majd holnap beszélgetünk a maga fájdalmáról.

Ezzel elment. Zádor különösen érezte magát. Megértette ennek az embernek a szavát. Az egész nagyvilág összes hangjából nem emlékezett semmire, de azt tudta, hogy másnap egy ember fog hozzájönni, az a szakállas ember, aki az imént itt volt s ez az ő fájdalmáról fog vele beszélni. Igen, az ő fájdalmáról! Helyes! Ezt az embert közelebb fogja eresztetni magához, mert hisz a

töme
retle
már
erős
hogy
át k
s ő

volt.
az ő
alak
egys
széjj
Miko
mell

lyen
sal a

hang

azér
fele
mer
elm
mi
a l

tos

tömegből ... lva önként jött hozzá ide egy ismeretlen szobába, csak azért, hogy vele az ő fájdalomról beszéljen. Zádor tisztán érezte, hogy ez az erős szemű ember az ő embere, mert anélkül, hogy beszélt volna vele, az ismeretlen a szemén át kiismerte, megtudta, hogy az ő lelke meghalt s ő most azt siratja.

Nyugvóra tért és várta a reggelt. Álma is volt. Egy üvegkoporsót látott maga előtt, melybe az ő finom érzékeny lelke volt eltemetve, s ő testalakjával vánszorgott az üvegkoporsó után, mely egyszerre csak, egy kis koppanásra, ezer darabra széjjelpattant. Mire sötét lett körülötte minden. Mikor fölébredt, a nagyszakállu idegen ott ült mellette ágya szélén és beszélt hozzá:

— Ébredjen föl, barátom. Ne aludjék oly mélyen, mintha egy temetés utáni fáradt napot alvással akarna kipihenni!

Zádor csodálkozva nézett az idegenre, ajkára hang jött:

— Temetés?

— Igen — szólt az idegen — de az ön lelke azért nem halt meg, csak alszik! — Zádor nem felelt, az idegen pedig tovább beszélt: — Én ismerem önt. Ismerem az ön egész életét, a szeme elmondott nekem mindent, sőt azt is tudom, hogy mi az ön baja. Meg is sugom. Önnek üvegből van a lelke!

Zádor felült ágyára és úgy nézett a csodálatos idegenre.

— Üvegből? — kérdezte remegő hangon s az éji látomás üvegkoporsójára gondolt. Az idegen ráintett a kérdésre.

— Igen, üvegből! Még pedig finom üvegből. Ugy-e bár, ismeri a lombikot, azokat a vékonyfalu üvegből készült edényeket, melyekben a vegyész forralja az ő kísérleti anyagát. Ilyen törékeny lombikból készült a maga lelke is, de kémiai anyag helyett érzések folynak benne nagy tömegben, melyek fölszítva, minden pillanatban szétvethetik az üvegfalu kis alkotmányt. Ezért olyan érzékeny a maga lelke. Ezért kell megóvni minden rázkódástól, mert a külvilág minden kis ütődése, karcólása a maga üveglelkén tüstént sebet üt, olyan sebet, mely többé soha be nem forr, de egész életén át meglátszik azon. Ezért, lássa, egy védő páncélt kell a maga üveglelke köré építeni, hogy az kibirja a kívülről jövő ütéseket.

Zádor csodálkozva hallgatta az idegent s megkérdezte:

— Van ilyen páncél, uram?

— Van bizony, s éppen ez az én találmányom, meg is fogom önnek mutatni, maradjon csak egy kis ideig az én vendégem, ebben a kis kerti lakban, járjon le a kertbe, sétálgasson, olvasson, egy szóval tegye azt, amit akar, csak arra kérem, legyen kissé türelemmel, mert lássa, én nagyon el vagyok foglalva, de aztán majd neki látunk ketten és megszerkesztjük együtt az ön üveg lelkének védőpáncélját.

Zádor hálálkodni akart, de az idegen eltávoztott s ő úgy érezte, hogy a világ többé nem volt teljesen közömbös előtte, mert folyton a védőpáncél foglalkoztatta, melyet majd az a derék idegen fog a számára készíteni, hogy az ő üveglelkét megvédje.

Napok multak eközben, de az üvegvédő készülék nem került elő. Az idegen folyton türelemre intette Zádort, hogy csak várjon és eljő az az idő, mikor mindent elér, ami csak ígérve volt. Ezalatt pedig csak olvasgasson gondtalanul és foglalja el magát úgy, ahogy azt éppen jónak látja. Zádor a portás útján könyveket hozatott és olvasgatott magányában. Közbe-közbe fölment a szobájába és dologhoz látott, verselgetni próbált. Munkájában senki sem zavarta. Az idegen ritkán fordult meg szobájában, de ilyenkor rendesen a védőpajzs nehéz megoldásáról beszélt neki, melyet olyformán akart, hogy teljesen kielégítse őt, kielégítsen mindenki mást, aki érdeklődik Zádor sorsa és az ő találmánya iránt.

Az idegen fejtegetéseit lebilincselve hallgatta Zádor és napról-napra jobban érezte, hogy ha ezzel a csodavérttel fölfegyverkezve fog kilépni az életbe, milyen más ember lesz ő, mint eddig volt, milyen óriási küzdelmekbe fog bocsátkozni, hogy a halhatatlanságot a maga részére megszerezze, s milyen játék lesz neki az egész élet, neki, aki sértetetlen lesz, neki, akinek érzékeny lelkén nem lesz ereje a kívülágnak, az emberek semmi támadásá-

nak. Minden ilyen beszélgetés után, melyet az idegennel folytatott, megkétszereződve érezte erejét és munkához látott. Ugy érezte, hogy lelkében új erő van, van egy új hang, melyet ki tud fejezni. Irogatni kezdett, aztán pedig gondolataival foglalkozva, a kertben sétált, vagy olvasgatott. Írásai ott heverték asztalán, senki elől nem rejtegette azokat, hiszen senki sem érdeklődött azok iránt. Az igazgató naponta bement betege szobájába s míg az a kertben sétált, naponkint elolvasta a papírra vetett sorokat.

Bizony kusza írások voltak azok, melyek e csodapáncélról szóltak, melyet az Isten kiválasztott hőse övez magára és átkel a segítségével minden veszedelmen s eléri a halhatatlanság fényes birodalmát. Az igazgatót nem érdekelte ez a fantasztikus írás, de talált ott négy Heine szerű sort, mely Zádor igaz lelkébe világított és jellemezte betegét :

Azt hittem, hogy belehalok,
S elviselni nem fogom,
Azért mégis csak átéltem,
Óh, de hogy — csak én tudom !

Ez volt az, amit Valdicsek keresett. Tehát betege még mindig érzésének hatalmában volt. Mert ha nem foglalkozott volna a csalódásával, akkor lett volna véglegesen meggyógyulva, de e négy sor tartalmában ott volt az üveglelkű ember fájdalma, mely ott forrott lelke mélyén.

Egy esős napon Zádor szembe találkozott az

igazgatóval és karjába füzte kezét és beszélgetve szobájába cipelte az idegent.

— Egy kérdés izgat, mondja uram, hogy lesz fölkapcsolva a védőpáncél a lelkekre?

Az idegen magyarázgatni kezdte neki, hogy éppen ez az, mely őt leginkább visszatartotta eddig attól, hogy készülékével előálljon. Mert ugyebár, a lélek az annyira érzékeny valami a test belsejében, hogy megsérteni nem lehet, sem pedig semmiképpen megsebezni, hogy szabadon ne mozoghasson. Azért lássa, ez a védőpáncél nagy lélek-mérések alapján készülhet csak el, melyeket a dzsinek alaptörvényei alapján lehet csak megszerkeszteni.

— De mi az a dzsin?

— Hogyan, ön nem emlékszik Salamon könyvére a bibliában, ott van az megírva, a biblia minden sorának nagyjelentőségű betűivel, hogy Salamon dzsineket, emberlelkeket különösen burában tartott viaszpecsét alatt. Tehát először nekünk ismernünk kell a lélek alakját, hogy a neki megfelelő burát, vagy páncélt megszerkeszthessük. Ehhez pedig mérések kellenek.

Zádor türelmetlenkedni kezdett.

— De mikor kezdi meg a méréseket!

— A méréseket, hisz azokat már rég elkezdtem én, a műszereim már rég működésben vannak.

Zádor csodálkozva nézett emberére.

— Lehetséges volna, hisz én soha sem láttam csak egyet is ezek közül a műszerek közül!

Az idegen megnyugtatta:

— Lásza, mennyire naiv lélek ön, nem akarja elhinni, hogy én a méréseket folytatom. De hát mondja meg akkor azt, látott-e ön már valaha szabad szemmel emberlelket, ugyebár soha sem? Nos hát, hogy képzei ön akkor, ha a lélek láthatatlan, hogy mérőkészülékei láthatók legyenek. Legyen ön csak nyugodt, a mérés folyik, még pedig kielégítő eredménnyel s az ön üveglelke meg fogja kapni azt a védőpáncélt, melyet én ígértem önnek. Csak kérem, türelem, türelem, mert itt egy rendkívüli dologról van szó, melyet elhamarkodni, összekuszálni nem lehet, hanem nagy pontossággal, lassu gonddal kell fölépíteni, hogy az egy egész életre eltartson.

— Köszönöm uram, én bizom önben. — Így megköszönve Zádor az idegennek szivességét, ujra sétálni ment, aztán pedig fölkereste a kapust, akivel könyveket, meg egy ujságot hozatott magának.

Egy óra mulva lélekszakadva rohantak az igazgatóhoz, az üveglelkü ember elvesztette eszméletét és félholtan fekszik a kert porondján. Azonnal fölvitték szobájába és ágyára fektették. Az igazgató kutatni kezdte a történeteket, a kapus elmondta, hogy vele könyvet és egy ujságot is hozatott.

— Ujságot, ez hiba volt! — Különben jól van, adják ide azt a lapot.

Az igazgató azonnal tisztában volt, hogy az ütés, mely az érzékeny lelket összetörte, csak a

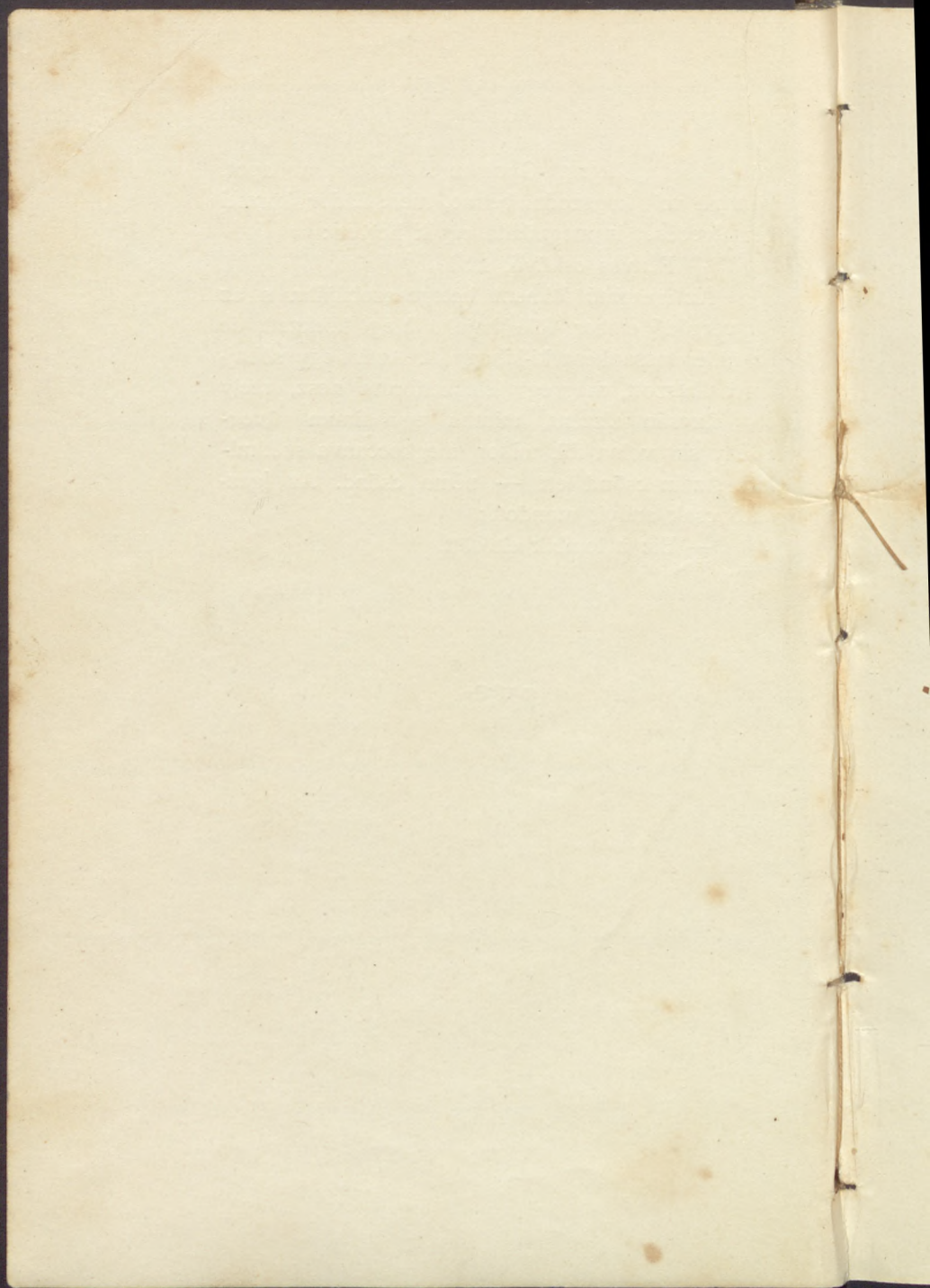
külvilágból jöhetett. Gyorsan átfutotta a lapot, könnyü volt kiigazodni benne, mert Zádor körmei bemélyedését is megtalálta egyik helyen:

— Fényes esküvő, stb!

Az igazgató fölment betege szobájába s az ott vergődő ember fölé hajolt. Még lélekzett, de az ütőér lassanként ki-kihagyott. Aztán egy sóhajtás hallatszott, meg egy lélekzetforma nesz, mely oly furcsán zizzent, mintha egy finom üveg-edény sirt volna föl, mikor megkoccanva széthullott. Aztán csönd lett — néma csönd. Az igazgató csak annyit mondott:

— Biz a lombik eltörött.





TERMÉKENYSÉG.

Tűrhetetlen meleg volt, amikor abbahagytuk a vadászatot. A kukoricákban alig lehetett járni, szinte süttött bennük a megszorult levegő. Vállunkra csaptuk fegyverünket s a fáradt hajtó-csapattal pihenőre mentünk. A vasuti töltés mellett kóboroltunk s ezért a fákkal árnyazott őrházhoz huzódtunk, hogy ott kissé kipihenjük magunkat s a magunkkal hozott szardiniadobozok tartalmát elfogyasszuk.

A hajtók lassan kullogtak utánunk s szinte rogyva jártak annak a pár fogolynak sulya alatt, amelyet zsákmányul ejtettünk. Barátom ment elől és besietett az őrházba, hogy egy korsó vizet kérjen számunkra. Ezalatt én elhelyezkedtem az akácok árnyékában és előkészítettem ételünket. Barátom nemsokára visszatért az őrházból s egy parasztság-szony jött vele. Az asszony üvegkorsóban vizet hozott. Torkom annyira száradt volt, hogy nem tudtam uralkodni magamon s nem törődve semmivel, elkértem a vizet s mohón ittam magamba az üdítő italt.

Csak amikor visszaadtam a korsót, akkor néztem meg az asszonyt s csodálkozva láttam,

milyen tetszetős menyecske. Annyira meg voltam lepette, hogy csodálkozásomat nem tudtam elpalástolni s megszólítottam az asszonyt.

— Ki asszonya maga? De szép menyecske kigyelmed!

Az asszony jókedvűen fogadta a megszólítást, de csak annyit mondott:

— Az őr felesége vagyok, de menyecske az rég voltam én, ma már csak öreg asszony vagyok!

— Ugyan, hogy lenne öreg asszony, aki ilyen derék termetű fiatal menyecske!

Az asszony elnevette magát.

— Nos, uram, hát ha nem hiszi, hát megmondom: unokáim vannak s a gyerekeim számát, ha kétszer venném, husz lenne belőle!

Fekvő helyzetemből felültem s úgy néztem az asszonyra. Az jóízűen nevetett csodálkozásomon s aztán lassan visszatért az őrházba. Járásában annyi erő s annyi büszkeség volt, hogy pajkos kedvem egyszerre elmúlt és éreztem, hogy teljes valóság az, amit ez az anya mondott. Egy anya volt ez az asszony, aki büszke termékenységre, büszke arra, hogy tíz gyermekfej tarkítja családi otthonát. Az anyaföld erejét láttam megtestesülve ebben a nőben, ennek a buzatermő édes földnek erejét, amely ebben az asszonyban is él és termékenysége által alakot öltött. Tíz gyermek! Egy elpetyhült család Isten csapásának tartaná s ez az egyszerű parasztasszony boldogan hivatkozik tíz gyermekére, akiket ő szült s akik most körülte élnek.

Amíg étkeztünk, azalatt is ezen a derék me-
nyecskén járt az eszem s aztán, amikor fölkészül-
tünk, hogy tovább menjünk, ellenállhatatlan erő
űzött arra, hogy még egyszer beszéljek ezzel a
fehérnéppel. Az üvegkorsót nem engedtem vissza-
küldeni, hanem magam vittem el.

Az őrház előtt ült az asszony s éppen egy
gyermeket szoptatott. Melléje léptem s ő mosolyogva
rám nézett, fiatalos szép melle eléfetherlett kékváson
ruhája alól. Érdeklődve néztem rá, s ő nevetve
kérdelte:

— Nos uram, mit néz?

— Csak azt akartam kérdezni, hogy ez is a
maga gyermeke?

— Nem, ez nem az enyém, ez az unokám,
de megszoptom, mert az én kicsinyem most
alszik!

— Hát az unokáját is maga szoptatja!

— Ugy van, a lányom kissé gyöngé, de én
bírom ezt is s azért az enyémnek is jut még elég tej!

Oly tiszteletet éreztem egyszerre ez iránt az
egyszerű asszony iránt, hogy egészen más hangon
kezdtam vele beszélni.

— Nézze, a korsót hoztam vissza, mert meg
akartam köszönni a szivességét, ilyen kristálytisza
vizet még sohasem ittam, amely ilyen jól esett
volna!

Az asszony mosolygott, fölállt kis ülőszé-
kéről s befelé jött velem, a ház felé, ezalatt oly
kedvesen beszélt, hogy minden szavát jól esett hal-

lanom, oly tiszta volt az éppen, mint annak az üde forrásviznek minden egyes cseppje.

— Ott van a kut, nem is nagyon mély, pedig de jó egy forrás fakad ott föl a földből, s azért mindig jó ez a víz, télen-nyáron egyforma hideg!

Érdeklődni kezdtem az asszony sorsa iránt:

— Régóta lakik már ezen a vidéken?

— Tizenhat éve, hogy itt lakunk, akkor helyezték át a férjemet erre az állásra! Azóta nem is igen voltam városban, egy évben egyszer benézek a vásárra, aztán többet nem mozdulok innét, a faluba sem igen járok, van mindenünk, ami kell, hát így megvagyunk!

— Nem vágyik máshová? Nem szeretne máshol lakni?

— Nem én, uram! Amikor a vásárra bemegek, akkor is alig várom, hogy megint itt lehessenek. Én miattam lehet sok szép helye ennek a földnek, de én ezt a helyet el nem hagynám sohasem! Tudom, hogy a falu népe elvándorol, átmegy túl a tengeren is, de inkább meghalnék, mint hogy ezt a kis tanyámat elhagyjam idegen földért, idegen kenyérért!

— Hát elég jól van fizetve a férje ura?

— Háromszáz forintunk van, majdnem minden napra egy forint esik, de van két tehenem, meg a férjem bérlí a szelet földeket itt a vasut mellett, aztán ebből megélünk, — jól megélünk, másra nem vágyunk!

Ezalatt az őrházhoz értünk s a kis házikóból elésereglett a gyermekcsapat, amely ennek a derék

asszonynak köszöni, hogy él és virul. Volt ott minden életkoru, épp úgy, mint a faiskolában, s ahogy ott kihajtanak a különböző életkoru csemeték és minden facsoporton az évkülönbséget, az ültetés idejét meg lehet látni azonnal, épp olyan volt ez a kis telep a benépesített őrházban, mintha egy különös termékeny kert lett volna, amelyben a gyümölcsfákat a gyermekfejek alkotják. Mi a házajtó elé értünk, amikor kijött a legidősebb gyermek, a fiatal menyecske, és kihozta az asszonynak cse-csemő gyermekét, hogy az azt megszojtassa. Ő unokáját levette melléről és átadta a leányának.

— Nesze, most altasd el, már jól lakott szegény!

Azzal fölvette saját szopós gyermekét és egészséges mellére tette. S ez a kis ember odatapadt az anyamellhez és szivta magába ennek az asszonynak az erejét!

Megköszöntem a szivességét és egy pénzdarabot akartam adni a menyecske-nagymamának, azonban nem fogadta el:

— A föld adta s az Isten adta a vizet, ezért nem vehetek el pénzt!

Kezet fogtam vele és úgy tréfásan azt kívántam:

— Adjon hát az Isten még egypár gyereket! Nevetett.

— Hát ha az Isten akarja, egypárral több vagy kevesebb, az már nem számít, elfér az asztalunknál!

Be kell vallanom, hogy csodáltam ezt az asszonyt, aki már tíz gyermeket nevelt ennek az országnak s még mindig jókedvvel, örömmel néz a jövő elé, hogy hadd legyen új hajtás, hadd legyen új istenáldása, mert a termékenység a legnagyobb boldogság egy asszonyra nézve, amit az Isten adhat.

Visszaindultam barátomhoz, aki már kétségbeesetten kiáltozott felém, mert indulni akart a vadászatra. Az őrház gyermekserege egy darabig elkísért utamon s hogy valamivel leróhassam titkos tiszteletemet az iránt a derék asszony iránt, erszényem tartalmát szétosztottam a gyermekek között, akik aztán erre nagy örömrivalgással, mint egy csicsergő fecskeraj visszasiettek az őrházhoz.

Az egész vadászat nem érdekelt többé, mindig ez az egyszerű asszony foglalkoztatott, aki az ő nagy egyszerűségében annyira boldog, annyira betölti hivatását és annyira kitölti az életkörének teljes játhatárát. Ilyen tökéletes milieu-munkát művész alkotni nem képes, ilyet csak az anyaföld csodás ereje képes létrehozni az ő kiválasztottjával. Ha Zola valaha látta volna ezt az asszonyt, nagy problémáját megvalósítva, életre kelve látta volna maga előtt és nem hiszem, hogy nem érezte volna, hogy annak az asszonynak áldásos méhében megnyilvánult az, amit ő mindenekfölött imádott: az erős, édes anyaföldnek őszereje.



AZ ÉJFÉLI VENDÉG.

A szombati vonattal utaztam le Abbáziába, hogy egy kissé lefuggjam tudómról a város porát. Fiuméből kocsin mentem át a fürdőhelyre és a kanyargós ut sziklás hátáról elgyönyörködtem a Quarneró éjhomályba burkolt sejtelmes tájképén. Abbáziába érve, lakás után néztem; nagynehezen, sok borraivaló kiosztása után sikerült is az egyik hotel villaszerű mellékpavillonjában szobát kapnom, de csak oly művelettel, hogy egy fiatal asszonyt, ki leányával két szobát bérelt a villa emeletén, átköltöztettek egy nagy, szalonszerű szobába s a két kis appartement megosztották velem és egy német utassal.

Csomagomat elhelyeztem, aztán föltártam szobám ajtaját, ablakát és sétauttra keltem a tengerpartra. Oly jól esett nekem a tenger szabad levegője, hogy egész megújnodva tértem vissza csatangolásomból, mintha soha sem lettem volna városlakó ember, hanem egész életemet ezen a sós vizsivatagon töltöttem volna el és örök fogadással lennék felesküdvé a tenger hatalmas vízfejedel-

mének. Mikor hazatértem, bezártam szobám ajtaját s aztán az ablakhoz ültem, rágyújtottam egy szivarra és úgy gyönyörködtem tovább a tenger-vizben. Szivarom rosszul égett s nagy bosszuságomra féloldalán a dohánylevelek fölrepedeztek. Dühösen vertem le a hamut és újra rágyújtottam szivaromra, az égő gyujtót pedig gondatlanul ledobtam s az az ágy előtt lévő finom szőnyegre esett. A szőnyeg selyem rojtja lobbott vetett az égő gyujtótól és én már éppen föl akartam kelni, hogy eloltsam a támadó tüzet, midőn nagy megdöbbenésemre egy kéz nyult elő az ágy alul s eloltotta a gyujtót. Megdöbbenve ülve maradtam helyemen s úgy éreztem, mintha valaki hideg vizet csurgatna végig gerincemen. Szivem oly sebesen kezdett dobogni, hogy azt hittem, megfulladok. Lassanként aztán visszanyertem önuralmam s tette határozta magam. Föl és alá jártam a szobában, majd előkerestem revolveremet és visszaültem helyemre, aztán megint rágyújtottam szivaromra s az égő gyujtót ismét a szőnyegre dobtam. Tervemben nem is csalatkoztam, mert az a rejtélyes kar ismét kinyult az ágy alól, hogy a gyujtó tüzét eloltsa. Erre egy szökéssel fölugrottam, elkaptam a kinyuló kart s a lappangó idegent kirántottam az ágy alól, revolveremet mellének szegeztem és rákiáltottam:

— Nyomorult! Valljon be mindent, mert különben halál fia!

Az ismeretlen dadogni kezdett, lélekezete is

elállt nagy rémületében s annyira meg volt ijedve, hogy fejbőlintással intett csak, hogy bevallja bűnét. Leült szembe velem egy székre és elmondta mentségét.

— Bevallom, uram, én szeretem az ön feleségét és az asszony sem volt ellenséges érzülettel irántam, de tegnap egy kissé összetűztünk és én eljöttem, hogy kiengeszteljem őt. Egyikünknek sem volt fogalma arról, hogy ön ma megérkezik s ez magyarázza meg, hogy ön rájött titkunkra. Mert enélkül, jó uram, ön soha, de soha sem tudott volna meg valamit is!

Én a legnagyobb csodálattal hallgattam az idegen szavait és úgy éreztem magamat, mint aki valahonnét a magasból a földre, egy idegen vidékre pottyanik. Minthogy a véletlen által kerültem ebbe a különös helyzetbe, azért elhatároztam, hogy végigjátszom a férj szerepét éjféli vendégemmel.

— Mondja el őszintén, hogy kezdődött ismeretségük s ki volt légyottjuk közvetítője?

— Uram — szólt az idegen — az az asszony nem hibás. Esküszöm önnek, hogy nem hibás. Ha valaki bűnös ebben a szerencsétlen történetében, — az egyedül ön!

— Én?

— Igen ön! Mert az az asszony szerette önt és szeretetből lett az ön neje, azzal a szerelemmel, amellyel fiatal leány hősnek tekinti ideálját és minden tettét eszményesítve látja maga előtt.

Ön akkor volt az *erjedés és kiforrás* korszakában, midőn nejét megismerte s ő egy hőst látott önben, kinek minden lépése után aranyhegyek fognak támadni s a siker tapsviharja fogja kísérni művészi pályáját. Ez a szegény nő azt hitte, hogy az a sok alkotás, melybe ön lelkét beleviszi, mind ő érte van, mind az ön szerelmének bizonyágtétele, hogy ön csak egy nőt szeret, csak egy nőt akar boldogítani s az senki más mint ő. Eltitkolta előle azt, hogy ön, aki művészember s első sorban a festészetnek él, először mindig a múzsát fogja szeretni, azt mindenkinek, mindig föléje fogja helyezni s „a” mellett minden földi nő csak másodrendű szerepet játszhatik az ön életében. Ezt pedig egy asszony sem fogja soha elszivelni, megbocsátani.

Érthetetlen emberek önök, művészek, uram; a legszebb, a legderekbabb nők szerelmét is föláldozzák egy művészi alkotásért, azért a gyönyörért, hogy a lelkükben megszületett gondolatot művészi alakban kifejezzék. Oly élvezet ez önöknek, hogy ilyenkor minden földi asszony — saját hitvesük is — semmivé válik önök előtt. Furcsa tévedés pedig ez, mert vajjon a világ legszebb művészi alkotásánál nem nagyobb dolog-e az, ha képesek vagyunk boldoggá tenni egy embertársunk életét. Ha képesek vagyunk ebben a sivár életben egy emberlelket úgy átmelegíteni szerelmünkkel, hogy az mennyországi boldogságot érezzen és úgy élje át az életet a mi szerelmünk révén, mintha

nem ezen a rideg, rögös földön élne, de valahol máshol, egy mesebeli oázison, az ígéretföldjén.

Édes művész uram, ön hagyta, hogy elhaljon ön mellett egy érző lélek, csak azért, hogy megfesthesse az ön nagy művészi sikert ígérő nagy festményét, „az ígéret földjét!“ melyben a festett alakokat eltölti a boldog szerelem érzete. De uram, nem elég a szerelmet lefesteni tudni, azt át is kell élni. Mert ne vegye rossz néven, szerintem nem az a művészember, aki a színekkel képes művészi dolgot alkotni, hanem az az igazi művész, a szerelem igazi művésze, aki érző emberek életét meg tudja alkotni, aranyossá tudja tenni szerelme révén.

Ezért ne vegye tőlem elbizakodottságnak, ha azt mondom, hogy én nagyobb művésznek tartom magamat önnél s a világ minden festőjénél, nagyobb költőnek Shakespeare-nél, mert hisz amit önök a vászonra festenek, az mind csak firneisz és pomádé, amit pedig a költők dalolnak, az mind csak szó, halavány, gyöngé dal az élet igazi szavához, a szerelem igazi erejéhez képest. Istenem, ha volna erőm most e különös éjjeli vendégségem alatt s el tudnám önnek mondani, hányszor alkottam meg élő alakokkal az ön „ígéret földjét!“ s hány-szor búgtam el szebben, igazabb, bensőbb akkordokkal Rómeó fülbe sugó szerelmét, akkor talán megbocsátana nekem. Mert uram, nem kell azt lefesteni, sem leírni — a szerelmet át kell élni s aztán hallgatni róla mélyen — boldogan!

Ezek után, melyeket csak mentségemül akartam fölhozni, elmondom önnek, hogy találtam én meg, lelkileg milyen összetört állapotban, az ön feleségét, aztán hogy adtam őt újra vissza az életnek — a boldog életnek!

Az idegen szavába vágtam:

— Megálljon barátom! Amit ön most mondani fog nekem, az már csak egy sablonos történet, melynek bizonyára alig van egy-két gyöngé fordulata, mely ujszerű lenne. A lényege pedig az, hogy engem a hátam mögött, vagy talán éppen az én személyem belevonásával, mert ez egy elsőrendű asszonyi furfang — megcsaltak! A dolog poétai része tehát nem ide tartozik. Azért én most föl-szólítom önt, hogy igérje meg becsületszárára, hogy senkinek, de senkinek a köztünk történetekről nem szól semmit, de semmit s én pedig igyekezni fogok elfelejteni azt, amit el tudok felejteni. A fő most mindenké elötte az, hogy botrány ne legyen. Hogy aztán én később mit fogok tenni, az tisztán az én dolgom, és most jó éjt, uram!

Az idegen becsületszárára hallgatást fogadott s aztán távozott. Én újra magamra maradtam s elnézve a tengert, még sokáig elgondolkoztam az „igéret földjéről!“

A tenger felől lassan virradni kezdett s a villa előtt fekvő kis kertben a fülemülék énekelni kezdtek. Lenyugodtam s álmaimban egyre hallottam, amint a tenger habcsókjaival folytonosan csókolta a földet.

Másnap bejártam a fürdőtelepet, ebédre a nagyvendéglő éttermébe mentem. Az egyik asztalnál ott láttam egy szép karcsu kis asszonyt, amint gyermekével foglalkozva, annak éppen egy piskótát adott. Megebédeltem s már étkezésem végén voltam, midőn az étterem ajtajában az én éjjéli vendégem megjelent. Szép nyulánk ember volt, elegánsan felöltözve. Azonnal megismert, mert kissé összerezszent, aztán pedig csodálkozva nézett rám, hogy egyedül s nem az asszonnyal étkezem. Az asszony is észrevette a jövevényt, mert integetni kezdett neki, mint aki megbocsát és várja, hogy erre a másik is megbocsásson. Emberem nagy zavarba jött, én pedig fölkeltem és elhagytam az étkezőt.

Estefelé kopogtak ajtómon. Tegnap vendégem volt. Meglehetősen fölborzolt hajjal jelent meg előttem, hangja sem a tegnapi szepegő hang volt, sőt szinte keményen mordult rám:

— De uram! — hisz ön nem a férj!

— Mondtam én egy szóval is, hogy az én vagyok. Én fölszólítottam önt, hogy mondja el, mit keres szobámban. Ehhez azt hiszem, teljes jogom volt. Hogy pedig ön elmondta nekem azt a kis szerelmi történetet — ez azt hiszem, közöttünk marad!

Az idegen megköszönte jóindulatomat, csak azt kérdezte még, miként fogok erre a kalandra visszagondolni.

Erre így szóltam vendégemhez:

— Tudja uram én is botanikus vagyok, de nem növényt vagy rovarot gyűjtök, hanem ilyen exotikus históriákat. Mikor aztán rátalálok egy-egy szebb példányra, azt én is fölcsipem és elteszem gyűjteményembe, ide a bensőmbé, ahol a lelkem él, ez az én gyűjtőszelencém, itt aztán belől kiolvasztom abból ami jó, ami igaz, ami emberi — a salakot pedig elhajítom. És most mindörökre Isten önnel, uram!



UTAZÁS A „NAGY GALEOTTO“ KÖRÜL.

Nagy táncot járt a viharszél a tenger fölött. Szélnyelvével belevágott a nyugvó vízbe s aztán azt a vízfodrot nagy erővel tolt maga előtt, míg hegyszerűen felduzzadt s akkor egy könyörccsapással ledöntötte a víz börcöt, úgy hogy az nagy porzással saját nyergén átbukott és belesimult a partfövénybe. Egész tisztán látszott, meddig fujta, tolt maga előtt szélurfi hullámvárát s hol csapott rá, hogy annak vízfeje fehér tarajjal aláhanyatlott. De hiába volt minden erőlködése, az ő művészete csak a partszegélyig tartott s hiába szitotta fel nagy erővel hullámait, a part fövényén a legszebb hullám is semmivé simult. És az egész tengerképben a legszebb talán a part fövénye volt, amelyen a homokszemek rengeteg miriádjai fénylő csillogással ragyogtak az olasz nap hevében.

A tenger Rimininél is ugyanaz a nyugtalan hullámráncos szörnyeteg, ami fönt a messze északon és bárhol, a föld bármely szögletében bukkant rá az ember, mindig ugyanaz ő, komor, fenéges és nyugtalan. A régmúlt görög kor istenei lehettek ilyenek, kik istenségök épségben tartása mellett, folyton uton voltak, kóboroltak, hol a

hegyeket járták, hol ott fürödtek a part fövenyén s a nap, az Isten adta nap, ép úgy melengette hátukat, mint ahogy most vörösre pörköli a homokban fürdő emberek bőrét. De ebben a homokfürdőben igazuk volt az eltűnt istenségeknek, mert nincs a földnek nagyobb gyönyört nyújtó ereje, mint ott feküdve a tenger partján, fürödni a csillogó szemü homoktenger finom, száraz cseppjeiben.

A nap erősen tűzött a rimini-i tengerszélre és épen fölkeltem az égető fövenyről, hogy egy Capanná-ban huzzam meg magamat s ebből a vászonsátorból nézzem tovább a tengert, midőn a tengeren, ott ahol a mély víz kezdődik, egy bárka uszott el, a parti vendégek előtt. A bárkán egy halavány kék fürdőkosztümbe öltözött nő ült. Haját kalap nem takarta s az aranycsillogással csillogott a napfényben felénk. A vitorla nyitott szárnyal repülve vitte a csolnakot s az mint egy jelenség vonult el előttünk. A homokfövenyen megmozdultak a napfényen alvó alakok s félkönyökre dőlve nézték a szél szárnyán repülő gályát. Az asszonyt is felismerték: Jossyné volt. Egy fiatal asszony, ki előtte való nap összekülönbözött a férjével és durcásan ott hagyta egy éjre hites urát s egy más szállóba költözött. A férj ott fürdött a fövenyen s látszólag észre sem vette vitorlázó nejét. Jossyné szép asszony volt, nagy élénk szemekkel és gyönyörű fogsorral, melyet a nevetés alkalmával szeretett mutogatni. Haja sárgásbarna volt, de ha napfény érte, aranyszerűen

csillogott. Halavány kék uszó-köpenyében, amint ott ült a sajka orrán, olyan volt, mint egy nympa, ki kacérkodva kibujt vizbörtönéből, hogy elcsavarja az emberek fejét. A bárka épen egy nagy fordulatot tett, midőn a partról egy férfi futott a tengerbe és nagy erővel uszni kezdett a csolnak felé. Fürdőruhájáról felismertük őt, Gerő volt — Jossyné leánykori udvarlója, ki most szintén a tenger mellett nyaralt.

Mindenki figyelemmel nézett a sajka felé, csak a férj temetkezett még jobban a tengerfövénybe. Gerő ezalatt a bárkához uszott és csodálkozva látta, hogy a bárka színes vitorláját egy festmény ékíti, mely a szerelmes Malatesta történetét ábrázolja, abban az utolsó mozzanatban, midőn a megcsalt férj egy dőfással szurja le a szerelmeseket: hitese nejét és egyetlen vértestvérét. Jossyné megdöbbenve látta, mint közeledik Gerő sajkájához és parancsot adott a matrónak, hogy a nyílt tenger felé kormányozza a bárkát. De szélcsend volt és a gyöngye szélben a sajka nehezen haladt előre, úgy hogy Gerő, ki erős, biztos uszó volt, nagy erőfeszítéssel utolérte a bárkát és megkapaszkodott a kormányrudban. Jossyné nem mozdult a hajóorról és várta, hogy Gerő megunja az uszást és visszatér a partra; de az nem mozdult, hanem odasimulva a hajótesthez, vontattatta magát a sik tenger felé. Ezalatt a sajka kiért a nyílt tengerre és vigan szaladt a hullámok tetején a messze láthatár felé. Jossynét idegessé tette

udvarlója merészsége és ráparancsolt, hogy usszon vissza a partra. Gerő mentegetődni kezdett, hogy képtelen, a part nagy messzeségben van már és ő teljesen ki van fáradva.

De az asszony nem tágitott s Gerő lovagiaságára hivatkozott. Célját nem tévesztette el, mert az egy szökéssel eldobta magát a sajkától és uszni kezdett a part felé, de nem messze ért, s csodálatos zsibbadtság szállta meg, s úgy érezte, hogy lábaira békókat raktak s annál fogva láthatatlan kezek huzzák alá a mélybe. Egy-két erőlködő tempót tett még s aztán midőn érezni kezdte, hogy süllyed alá, segélykiáltást hallatott. Pár perc múlva mellette volt Jossyné bárkája s a kormányos elédobta a mentő kötelet, melyet ő ösztönszerűleg megragadott — a következő pillanatban már érezte, hogy mentve van, s az a keserű bizonytalanság, mely a lemerülés pillanatában körülvette, teljesen eltűnt mellőle. Az olasz hajós kis falépcsőt bocsátott le a sajka oldalán és Gerőt a kötél segítségével fölsegítette a sajkába. Az fáradtan dőlt le a hajópadkára és a meleg, égető nappal süttette magát.

A nap erős melege hamar magához térítette, úgy hogy fölült a csolnakban és az asszonnyal beszélgetni kezdett:

— Megbocsásson, hogy akaratom ellen mégis vendége kell hogy legyenek! Láthatta, a sors akarta, hogy ez így legyen!

Az asszony nem felelt, nem is figyelt a be-

szélőre, folyton a vizet, a csapdosó hullámokat nézte. Gerő erőre kapott és tovább beszélt:

— Valami felsőbb végzet hozott újra össze bennünket! Már régóta láttam önt itt a fürdővendégek között férjével, tegnap aztán eltűnt és férje ura egyedül étkezett!

Az asszony erre közbevágott:

— Ugyan ne tetesse magát, hisz tudja, hogy összevesztem férjemmel! Ott hagytam és most külön lakom, — egyedül élek!

Megdöbbenve hallotta Gerő az asszony valloását, ő nem tudott erről mit sem, alig tudott válaszolni eleinte, de aztán ösztöne felülkerekedett benne és még ő korholta az asszonyt:

— De megbánta azóta, ugy-e?

Az asszony nagy szemeket meresztett rá, mindent inkább várt volna vendégétől, de ezt a kijelentést semmiképen. Gerő pedig azt hitte, hogy jó mederbe terelte a társalgást és folytatni kezdte:

— Pedig lássa, ön tévuttra tért most, önnek ily nyilvánosan, ily botrányszerűen nem lehet itt elhagynia hites férjét; mert önmagát teszi ezzel tönkre! Bármily igaza van is egy asszonynak, annak mindig vigyázni kell a formára, melyet tetteihez választ. Hiába, a világ felületes és mindig a külsőségek után ítél, ha pedig a világ alábuktat valakit, az mindig jobban alá van meritve, mintha a víz borítja el a szerencsétlent!

Az asszony idegeskedni kezdett:

— Kedves uram, én ezennel fölmentem önt

összes tanmeséi folytatása alól. Ön szabad, ne féljen, nem kell értem semmit is tennie!

Gerő összeszedte magát és visszautasította az asszony vádját.

— Megbocsát asszonyom, ön félreértett, én csak a forma ellen tettem óvást, de a lényegben teljesen az ön hive vagyok, ugyannyira, hogyha szüksége van reám, vagy szüksége lesz rám a jövő bármely pillanatában, ne feledje, én a rendelkezésére állok, most pedig Isten önrel asszonyom!

Ezzel a tengerbe ugrott és partra uszott.

Az asszony pedig egyedül maradt a ringó sajkán és elgondolkozott helyzetéről és régi udvarlójának rideg szavairól. Végtelen szerencsétlennel érezte magát, úgy érezte, hogy őt senki sem szereti; kezeibe temette arcát és keserűen sirni kezdett, aztán mikor jól kisírta magát és kiüzött minden bolond gondolatot fejéből, mint aki eszméltre tért egy nagy kábultságból, tisztán látta, mit tévő legyen. Ráparancsolt a sajkásra, hogy a partra evezzen vele. Hazament, átöltözött és az esti ebédén, teljes ruhadiszben, megjelent. Olyan volt, mint egy istennő, aki teljes fegyverzettel száll ki a sikra, hogy elleneit leverje. Amint Jossyné belépett a nagy terembe, minden szem feléje fordult, minden asztal körül ő róla beszéltek, senki nem volt abban a pillanatban semmi privát ügye, mindenki a közügyet tárgyalta, Jossyné esetét. A csodálkozás és bámulat általános volt, hogy mer ez a nő a tegnapi sajkakirándulás után

egyáltalában mutatkozni! Hisz olyan naiv még sem lehet, hogy azt higgye, hogy ők, a parti nézők nem láttak mindent, ami a sajkában történt, sőt annál is többet, még azt is látták ők, ami meg sem történt! Jossyné érezhette a feléje irányult tekintetekből, hogy mi a vélemény róla. De erős akarattal lenézte őket, sőt mosolygott, mintha azt akarná mondani: „Ti azt hiszitek, hogy mindent tudok, belém láttok, én pedig azt mondom, hogy nagy szamarak vagytok, még pedig maliciózus szamarak, akik azt szeretnétek, hogy minél több rosszat mondhatnátok rólam, hogy élvezhessétek azt, mi az, valakit kivégezni. Az összes tudástok egy kis pletyka, amelynek növelésére, kiépítésére a Nagy Galeottót hívtátok segédül. Kicsinylelkűek vagytok, én pedig lefujlak benneteket s a jövőben még inkább azt fogom tenni, ami nekem épen jól esik!”

Ezalatt Jossyné férje asztalához ért és leült férjével szemben. Az először kérdően nézett rá, mintha rá akarna förmedni: „Mit akarsz itt!” Aztán mikor látta az asszony nyugodt, tiszta tekintetét, dühbe jött, fölkelt az asztaltól és ott hagyta nejét. Jossyné kissé megdöbbsent, de erős akarattal uralkodott idegrendszerén. Nagy nyugalommal, mintha semmi sem történt volna, megrendelte estebédjét, azt jóízűen megette, aztán egy cigarettára gyújtott s a füstöt teljes élvezettel fujta maga elé. Mikor a nagy terem közönsége oszladozni kezdett, ő is felállt és kiment a terrasra, ahonnét a fürdővendégek gyönyörködve nézték a tengert. Jossyné

büszkén, magasra tartott fejjel ment el közöttük és egyenesen Gerőhöz tartott; mikor közelébe ért, hangosan, hogy mindenki meghallhassa, odaszólt régi udvarlójának:

— Kedves barátom, nem volt önnek igaza, és most bűnhődnie kell. Jőjjön, nyujtsa karját, bárkára szállunk és kievezünk a sik tengerre, hadd legyen az ostobáknak és pletykaszakácsoknak egyszer igazi anyagjuk is!

Erre Gerő karján elhagyta a fürdőtelepet. A vendégsereg nagy csoportba verődve tárgyalta az esetet, de egyszerre csend lett, néma csend. A tengeren egy vörösbarna vitorlás bárka uszott s elől a hajó orrán két alak ült, kik egymáshoz dőlve, nagy boldogan beszélgettek, nem törődve semmivel és senkivel.

A nap lemenőben megaranyozta a sajkázókat és a láthatár sarkában az összetorlódott felhők között egy csodálatos mutatványt végzett. Elbujt egy üst forma felhő mögé és azt kivilágította; a szomszéd felhők meg amint az üstfelhő körül keringtek, olyanok voltak, mint Macbeth boszorkányai, akik azt a titokzatos üstöt keverik, amelyből annyi rossz dolog száll le a földre, az emberekre, a lelkekbe. És csodálatosan a felhőcsoport felé mindig uj és uj felhők usztak, melyek egy-egy foszlányukat behajították a vérvörös ködüstbe, mire a nap egy-egy kivillanó sugárával felelt, mialatt az üst egyre nőtt-nőtt, mint egy világra szült pletyka — s végül az egész semmivé szétesett.



AZ ELEFÁNTCSONT-EMBER.

Szokott napi sétámat végeztem, amikor összehalálkoztam az egyik utcasarkon régi barátommal, Gassyval. Rég nem láttam a szerencsétlent, akit meglehetősen megviselt az idő. Felesége és gyermeke egy hét alatt haltak meg, ami búskomorságba vitte őt. Sötéten nézett maga elé és a járda tövénél haladt a fal mellé huzódva. Megállítottam. „Hogy vagy öregem? Jól teszed, hogy elhagytad magányodat és kijársz sütkérezni az emberek közé.” Kezet fogtunk, aztán beszélgetni kezdtünk; lassan, nagynehezen fölmelegedett, sőt karomba fonta kezét és így együtt mentünk tovább. Elmondta, hogy a bajok úgy zúdultak rá az elmúlt év alatt, mintha valaki lavínát gördített volna felülről rá, hogy azok mindenképpen összetörjék. Vigasztaltam, hogy csak járjon emberek közé s szórakozzék minél többet, akkor jóra fordul minden, ha pedig valami baja van, csak forduljon teljes bizalommal hozzám. Megnyertem bizalmát és zárkózottságából kezdett kivetközni, először meg köszönte, hogy érdeklődtem sorsa iránt, ami nagyon jól esik neki, annál is

inkább, mert nemcsak a sors csapásai üldözik, de ellenségei is.

A szavába vágtam: „Ellenségeid? De hisz mindenki szeret téged!” Ez nem nyugtatta meg őt, sőt annál határozottabban állította, hogy neki sok titkos ellensége van, akik lépten-nyomon üldözik. Érdeklődni kezdtem, hogy miben nyilvánul rosszakaróinak üldözése. Erre még közelebb simult hozzám és ezt mondta: „Figyelj ide! A gazemberek nem mernek nyíltan rám támadni s ezért a legfurfangosabb módot választották arra, hogy meggyötörjenek és nyugalmamat földulják!” Barátomra néztem és szemünk találkozott, ekkor megijedtem, mert Gassy szemében volt valami, olyan különös kifejezés, amely még engem is — megrémített és amellet nagy szemével úgy nézett rám, mintha szét akarná boncolni a lelkemet, hogy abban nem ül-e valami ellenséges indulat ő ellene? Ugy éreztem, teljesen uralma alatt állok és kényszerítve vagyok végighallgatni őt.

Ő pedig teljes meggyőző erejével beszélt. — Hát barátom, ezek a gazemberek azt eszelték ki az én halálbakergetésemre, mert jól tudom, hogy az a céljuk, hogy valahogyan csináltattak maguknak egy tolvajkulcsot a lakásomhoz s aztán amíg én nem vagyok otthon, beosonnak kis otthonomba s ott elbujnak. De oly ügyesen, hogy nem bírok a legszorgosabb kutatás ellenére sem rájuk bukkanni. Elbujnak szobámban, ki a kanapéba, ki a zongorába, ki a kályhába s mihelyt én elfujom a gyertyát, — néha ugyan

még azt sem várják be, — azonnal elkezdene a legképtelenebb emberi és állati hangok keverékéből kieszelt nyelven engem szólítgatni, ijesztgetni. Barátom, mi mindent megpróbáltam már, hogy ne tudjanak a szobámba férkőzni. Butorokkal eltorlaszoltam a bejáratot, ekkor is bejöttek, valószínűleg keresztülugráltak a butorokon. Vaspántot készítettem az ajtómrá, akkor meg megvártak, ugylát-szik, a lépcsőházban s amikor hazajöttem, valahogy mellettem osontak be. Egyszóval akármily leleményes voltam is én, ők mindig háromszor oly leleményesnek bizonyultak, mert amint szobámba beértem, ők már ott voltak. Most éppen azon a ponton vagyok már, hogy a rendőrséget fölkérjem, hogy szabadítson meg tőlük bármi módon, csak egyszer már nekem is nyugtom lehessen, mert ezt a zaklatott életet nem bírom így tovább!...

Ahogy ezeket elmondta, elhallgatott s egyszerre világosság támadt a fejemben, megértettem barátom állapotát, azért azt feleltem neki: — Nagyon helyes, hogy nekem szoltál és nem mentél a rendőrségre, tudod, a rendőrség milyen roppantul ügyetlen az ilyen dolgokban. Azért én azt mondom neked, hogy vezess föl engem a lakásodra, hogy én is ellenőrizhessem ezt a dolgot, a többit aztán bízd rám és biztosítalak, egy hét alatt, bárki is az, aki téged üldöz, egy hét nem nagy idő, de egy hét alatt lakat alatt lesz az illető.

Barátomnak végtelenül tetszett az ajánlat, s ezért azonnal visszafordultunk sétánkról s fölmen-

tünk a lakására. Különös volt az, míg ő az ajtókról levette a pántokat, leakasztotta a lakatokat és kinyitotta az ajtót, de az ajtó is csak félig nyílt ki, akkor egy láncban megakadt. Barátom eltávolította a lánc-závárt is, aztán benyult kezével a lakásba és tologatni kezdte az odahalmozott butorokat. Aztán bebújt az ajtónyíláson és egy-két butort kiemelt a különös torlaszból, mire én is beléphettem az előszobába. Ő fölgyújtotta a villanyt s aztán mindketten a szobába mentünk. A lakás eleje rendben volt, egy-két butor hiányzott helyéről, amelyeket ő a torlasz építésére fölhasznált, a többi a helyén volt. Rágyujtottunk szivarra és beszélgetni kezdtünk, de nem történt semmi különös: erre barátomat nógatni kezdtem, hogy szeretném már hallani ellenségei ijesztgetését. Különösnek találta ő is a dolgot, hogy azok még nem jelentkeztek, de eloltotta a villanyt és kért, hogy egy ideig csendben legyek, s akkor mindent meg fogok hallani. Minden úgy történt, mint ahogy ő azt kívánta. A szobában sötét lett tehát és néma csend.

Ugy egy félóráig ültünk így és minthogy semmi különös nem történt, fölgyujtattam a villanyt barátommal. Ő nagyon meg volt lepve, hogy ellenségei nem szólaltak meg, de én átláttam a helyzetét és megmagyaráztam neki, hogy hagyjon föl ezekkel a képzelődésekkel, mert ilyesmi nem vezet jóra. Aztán rábeszéltem, hogy jöjjön el velem utazni, egy hét mulva utazom, együtt megyünk a délvidékre, pár hónapig csatangolunk ott, aztán jó lesz



minden. Ajánlatomat Gassy nem utasította vissza, csak szórakozottan járt-kelt föl s alá szobájában. Nem akartam erről a tárgyról tovább beszélgetni vele, azért másra vittem át a társalgást. Elmondtam neki, hogy egy barátom megjött Japánból s nagyon érdekes dolgokat hozott magával, egy egész kis gyűjteményt Kelet különlegességeiből s nekem is ajándékozott vagy tiz szoborszerű dolgot. Ezt érdekel hallgatta s minthogy láttam, hogy a dolog leköti figyelmét, tovább beszéltem a kapott elefántcsont-figurákról, aztán meg hogy kedvezzek szégyenynek, azt mondtam:

— Tudod Gassy, látom, hogy érdekelnek ezek a csecsebecsék, gyere el holnap hozzám, megmutatom őket, sőt ha örömet okoz neked, az egyiket neked is adom! Van közöttük egy elefántcsontember, előreálló kis agyarakkal, ezt neked adom!

Az én szerencsétlen barátom úgy összerendezte erre a szóra, mintha valaki erősen megrázta volna s aztán csak mereven bámult maga elé a kályha felé! — Mi lett? — Gassy nem felelt. — Mit nézel ott a sarokban? — Gassy újra nem felelt. Erre fölkeltem s odamentem a sarokba: — Hisz nincs itt semmi sem! — Gassy magához tért! — Barátom, olyan különös volt! — Micsoda? — Nem láttad? — A falat azt láttam ott a sarokban, de egyebet nem. — Gassy dühösen nézett rám: — Igen, a fal! Elhiheted, én is csak azt néztem. — Erre elkomorult s nem igen szólt többet hozzám. Nem akartam tovább zaklatni, megigérttem vele,

hogy másnap délben találkozunk a korzón s aztán megbeszéljük további terveinket. Ebbe ő is beleegyezett, mire én eltávoztam s magára hagytam.

Másnap a korzón fel s alá sétálva vártam Gassyt. Már haza akartam menni, amikor megpillantottam őt, amint futva közeledett felém, de időnként mindig visszanézett s aztán újra futásnak eredt. Azt hittem, hogy hozzám siet, de ő elrohant mellettem, erre rákiáltottam: Hohó! Gassy! Megrázkódott kiáltásomra s mint aki fölriad valami mély álomból, nagy csodálkozva megállott, aztán sietve jött hozzám: — Hát téged mi lelt? Ugy rohansz, mintha valaki üldözne! — Lélekzete el-elállott s ezért szinte fuldokolva felelte: Igazad van, eltaláltad! Üldöz, ő üldöz! — Kicsoda! — Ki más, mint az elefántcsont-ember! — Az elefántcsont-ember? — Igen, azzal a két előreálló agyar-fogával! Nem ismered őt? — Nem én! — Kérlek, ne tetesd magadat, hisz jól tudod, a feleségemnek udvarolt leánykorában, két nagy foga előreállott, azért elneveztük őt magunk között elefántcsont-embernek, mert olyan furcsa fogrendszere volt, mintha egy kínai művész faragta volna ki a számára — elefántcsontból. Már tegnap ott állt egy pillanatig a kályhasarokban, de akkor még nem mert támadni, mert te ott voltál, de azóta folyton üldöz. Tudom, ismerem őt, meg akar ölni vagy a halálba kergetni.

Aztán hirtelen elhallgatott megint s én csodálkozva vettem észre, hogy egy csöpp valóság mégis van az elbeszélésében, mert én is emlékez-

tem arra a zsúr-alakra, aki barátom feleségének udvarolgatott s akit mi tényleg elefántcsont-embernek csufoltunk; de az illetőt nem láttam sehol a korzón, sőt azt is tudtam, hogy már nem lakott ebben a városban. Ezért teljes rábeszélő képességemet előszedve, megnyugtattam a barátomat és elvittem ebédelni, egész nap vele voltam s este haza kísértem. Megigértettem vele, hogy másnap utra kél velem s azért segitettem neki csomagolni is. De az egész idő alatt roppant nyugtalan és szórakozott volt, azért lefektettem és elbucsuztam tőle azzal az ígérettel, hogy másnap reggel érte jövök. Sorsa nagyon nyugtalanított, azért elmenőben a házmesterhez beszéltem, borraivalót adtam az embernek s megkértem, hogy figyeljen az éjjel barátomra, ha pedig a legcsekélyebb baj volna, jöjjön azonnal értem, a lakásom a szomszéd utcában van. Hazamentem és nyugovóra tértem. Éjfél után nagy dörömböléssel fölverték álmomból. A házmester volt, Gassy barátom házmestere, aki egészen kikelve a képéből, jött értem.

— Tessék azonnal jönni, a nagyságos ur az egész lakását darabokra törte és pisztollyal belőtt a tükrökbe. Rettenetes küzdelmünkbe került, amíg meg tudtuk kötözni.

Magamra kaptam a ruhámat s elrohantam barátomhoz. Ott találtam őt az ágysarokban, kezé-lába összekötve s mereven nézett maga elé. A lakás egy rettenetes csatatér benyomását tette. Baltával voltak összehasogatva a butorok. A tükrök pisztoly-

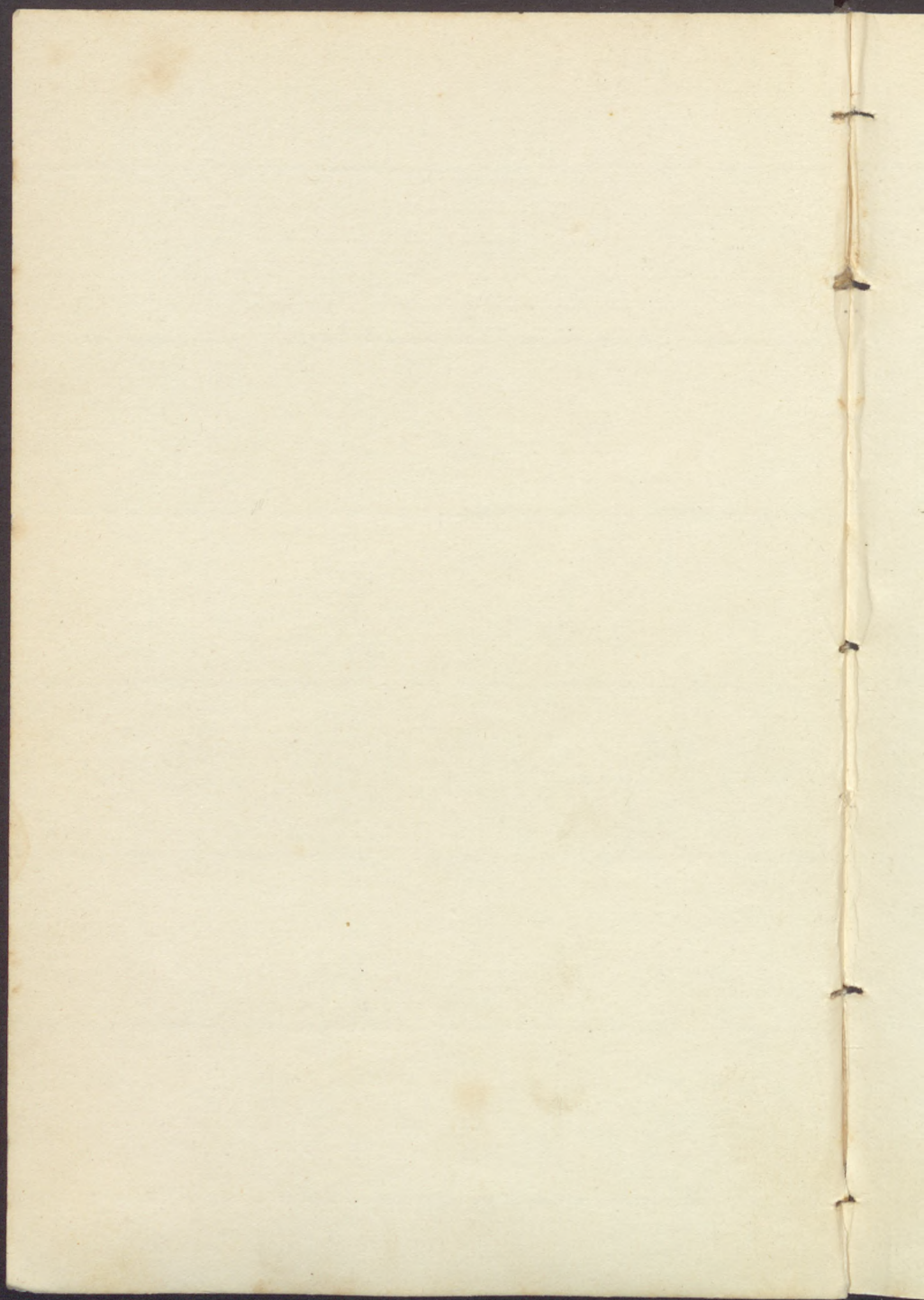
lövésektől összezuzva s a porcellánféle tárgyak izzé-porrá törve. Odaléptem az ágyhoz, s barátom fejére tettem kezemet :

— Mi történt Gassy ?

— Óh az rettenetes, barátom ! Alighogy elmentél, az elefántcsont-ember előjött a kályha mögül s úgy nézett rám, hogy éreztem, hogy meg akar fojtani. Nem birtam uralkodni tovább magamon. Elővettem egy baltát s teljes erővel az elefántcsont-emberre rohantam. A baltával kettészeltem a fejét. De ez volt a végzetem ! Mert én nem tudtam, hogy az elefántcsont-ember iz-lény és mihelyt egy tagja lehull a testéről és földet ér, azonnal dobbanásszerűen egy egész alak születik belőle, mert az első csapásra, ahogy lehullt az elefántcsont-ember feje a földre, egy villanás alatt két elefántcsont-ember volt előttem. De én nem csüggedtem, most rárohantam mind a kettőre, de ime a kettőből négy ember lett, aztán nyolc és így tovább. Ekkor megpróbáltam pisztolyaim segítségével megölni őket. Oh ez volt a legrettenetesebb ! Mert a pisztolydurranásra amint egy-egy alak széthullott, ezer más elefántcsont-ember támadt a helyére. Ekkor már egészen betöltötték a szobát s én egy sarokba menekültem és látva, hogy megölnék ellenségeim, elkezdtem torkomszakadtamból segítségért kiabálni. Erre a szomszédok betörték a lakást és én hiába kértem, hogy az elefántcsont-embereket vinnék ki lakásomból, ahelyett ők valamennyien rámrohantak, megkötöztek és idefektettek az ágyra ! Édes barátom, én tudom, hogy így élni

tovább nem tudok, nem is élhetek, vigyetek be engem valami gyógyintézetbe, de arra kérlek téged, eskü alatt kérlek, hogy aztán ott eszközöld ki az igazgatónál, hogyha én elbujok egy gyógyintézetbe, oda az elefántcsont-embernek ne legyen szabad bejönnie. Legalább az őrütek házában egy kis nyugtom legyen...





EMÁNUEL.

Irtózatos tüzvész pusztított Nagy-Gálon, az egész falu semmivé égett. Rekkenő meleg volt már hetek óta s a föld kiszáradt ugyannyira, hogy az utakon a szekér után felhőként verődött föl a por s amint aláhullott, mindent hamuszürkévé tett. Délután gyulladt ki a falu, midőn egyszerre szélvihar keletkezett, ez aztán hordta a gyújtó szikrát, a pusztító tüzcsóvákat, míg lángba nem borította az egész községet, minden házával és minden fészerével. A füst fölött, az égen sötét felhő támadt és elfödte a napot. Az emberek riadtan menekültek a templom-tér felé, gyermeksirás, asszonyjajgatás hallatszott ki a zürzavaros segélykiáltások közül.

Mindenki menekült, ahogy tudott, a tüzifecskendőt is elhagyták az emberek, mert oltásra már gondolni sem lehetett. Nem tüzvész volt ez, de a végső ítélet napja, oly erővel uralkodott a tüzidémon, hogy nem lehetett szembeszállni vele.

Az összes közel községekben félreverték a harangokat és a segélykocsik vágatva siettek Nagy-Gál felé. Egy csomó ember a templom-térre szorult, a pap is velük volt, az vigasztalta őket

szent beszéddel, Jézus szavaival. Ezalatt a templom körül körben égtek a házak, mint egy gyűrűmáglya s a perzselő meleg eltikkasztotta a menekülteket.

Hirtelen egy égő szalmatetőt a szélvihar fölemelt a magasba és lángszárnyakon hozta a templom felé. Nekicsapta a toronynak, úgy, hogy az rázuhant a templom-tetőre és kigyújtotta azt. Rémes jajgatás csapott fel a templomba gyűlt nép között. Ez a felszakadó vészkiáltás kihallatszott a faluvégre, oda, hol a segély-kocsik és a tűzoltók álldogáltak tehetetlenül, a tűz-démontól lefegyverezve. Most egyszerre felriadtak fásult fájdalomukból, nekifordították az összes tűzifecskendőket a fő-utcának és egymást biztatták az emberfeletti küzdelemben, hogy megmentsek a templom körül levőket. Ekkor már a templom is égett, a menekültek a pap előtt leborultak, halálra szánva és kérték, imádkozzon ő értük.

Az öreg pap zsoltárba kezdett és az egész gyülekezet vele énekelte, onnan az égő máglyából: „Istennek ajánlom lelkemet!”

A mentőcsapat ezalatt elérte a templomot s kimentette a pap előtt térdelőket a faluszélre, a szérüskertre. Ott táborozott a gyermeksereg is, akiket Emánuelre, egy fiatal papra bízta, hogy ápolja és vigasztalja őket.

Emánuel most volt először jelen ilyen vigasztalásnál és Jézusra gondolva, ifju lelke egész erejével dédelgette a kicsinyeket. Mikor a mentő-

csapat kiért a szérűszélre, a gyermeksereg sirva eléjük szaladt, szüleiket keresték, azok nyakába bujtak s úgy zokogtak félelmükben, nagy ijedelmükben. Tizenöt gyermeknek azonban nem jött ki sem apja, sem anyja a tűz közül, azok oda égtek, megsemmisültek a faluval együtt.

Ezt a kis árva sereget Emánuelre bízta, hogy nyújtson nekik vigaszt s lelkitámaszt megpróbáltatásukban.

Az idő esteledni kezdett. A menekültek összebujtak, hogy nyugvóhelyet készítsenek az árok szélén az éjszakára. Emánuel egy nagy tölgyfa alá vezette gyermekcsapatát és ott közéjük ülve, beszélt nekik a názáreti Jézusról, aki annyit szenvedett az emberek bűneiért és aki a gyermekeket annyira szerette.

A gyermekek áhitva hallgatták Emánuel beszédét, s az elővette kis kézi bibliáját, s olvasott a gyermekeknek azokról a csodákról, amiket Jézus Galileában tett. Ezalatt a nap nyugvóra szállt, s lehanyatlott a falu füstölgő romházai mögött. Csendes est volt, langyos levegőjű est, csak perme hullott felülről, s mint egy sötét szemfedő ráborult a tárgyakra.

Emánuel megimádkoztatta kicsiny árváit, aztán elhelyezte őket, hogy átaludhassák az éjszakát. S míg el nem aludtak a kicsinyek, folyton Jézusról beszélt nekik, arról a kis Jézusról, akinek oly nagy szíve volt, hogy az egész világot át tudta melegíteni lelke erejével. S a gyermekek csende-

sen elszenderedtek, egyik sem kért semmit is, úgy betöltötte őket az, amit nekik Emánuel beszélt, arról a rég meghalt isteni Emánuelről, ki Mária első gyermeke volt.

Mire a gyermekek elszunnyadtak, csend, mély csend volt a környéken. Emánuel is elhelyezkedett közel, a szélső ágak árnyékánál s a feje alá téve kezét, álomra zárta szemeit. Mielőtt elaludt volna, folyton tépelődött Jézussal, az ő tetteit, beszédeit boncolgatta agyában. Álom borult reá, és lőn néma csend körülötte.

Jól érezte, a földön van, tudta, hogy egy fa alatt fekszik, körötte tarló és ugarföld terül el mindenfelé és az egész tájat messzire bevilágítja a hold fénye. Körül nagy messzeségben nem volt senki, csak a szemhatár sarkából, a hold fürösztötte ködfátyolból bontakozott ki egy alak és szelid járással jött mind közelebb és közelebb hozzá. Emánuel fölemelte fejét és nézte a vándort, amint mind közelebb jön hozzá s az egészen eljött melléje és mikor mellé ért volna, megáll vala.

Emánuel bámulva és esdekelve nézett a vándorra; szíve oly sebesen dobogott, hogy alig tudott szólni. Lassan erőt vett magán és megkérde: „Te vagy-e az uram?” S a vándor igenlőleg bólintott fejével. „Ismerlek téged óh uram, Mária gyermeke, Héli unokája. Kupola-fejedben elfért a mindenség s szívedben egy tömegben mind az a jószág, mely bennünk csak parányokban él... Óh! ismerlek teljes valódban s meg-

mondom, mi vagy te! Ha széntömeg az ember sokasága, úgy gyémánt vagy te — az emberszén között!”

S mikor Emánuel a vándorra nézett, csodálkozva látta, hogy milyen más ő, mint ahogy archban őt formálták. Alakja magas és nyulánk, fürtös haja vállaira omlik, archőre olajbarna s szemei világoskékek, olyan kékek, amilyen csak a tenger lehetne a legmélyebb helyen, ha áttetsző tiszta vizü lenne. Nem volt hasonlatos alakja sem Munkácsy képeihez, sem Dürer Krisztus-fejéhez, sem egyik festő-mester remekéhez, mert mindeniknél szebb és nemesebb volt, arca finomabb, de fájdalmasabb és mélabús fájdalmat eláruló, szeme pedig mélyebbre néző, de azért telve melegséget sugárzó szeretettel. Emánuel boldog volt, olyan boldog, amilyen az életben talán még sohasem, betelt a lelke üdvvel és szerelemmel, mely Jézus szavaiból, az ő életéből szállt felé, hogy betöltse az egész világot.

Világosság támadt lelkében és megértette, hogy Jézus halad ama nagy falanksz élén, amelyet a beláthatatlan idők óta a próféták, az ismeretlenbe látó nagy költők alkotnak. Mózes is csak mögötte halad és azután van egy nagy távol-ság s csak aztán jöhet Shakespeare Danteval karöltve. És ennek a falanksznak tagjait mind Isten szólítja hivatásra, éppen úgy, ahogy egykoron Jézust megbizta az Ur az ő nagy missziójával.

Emánuel megszólítja a vándort:

— Ugy-e, uram, sokan járnak az uton, de kevesek a választottak!

S a vándor fejével igenlőleg intett, Emánuel pedig bátorságra kapott és így folytatta kérdéseit:

— Ugy-e uram, mikor te azt mondtad: „Én vagyok az út“, azt értetted, hogy te keresztülviszel bennünket azon a sötét pusztaságon, amelyet mi nem ismerünk, amelyen mi eltévedtünk volna, de te letetted a cölöpöket, amelyekbe mindig megkapaszkodhatunk, ha szerencsétlenség el akar sodorni bennünket. Van a bizonytalanságban, az ismeretlen homályban biztos támaszunk, amelyet vihar el nem sodor s idő meg nem ronthat sohasem. Te távolságot tüntettél el abban az irányban, amely irányba emberi gép nem haladhat. És, ugy-e uram, mikor azt mondtad: „Elszenveded a világ kinjait érettünk“, az alatt pedig azt értetted, hogy megoldod benső tépelődés s rengeteg fájdalom között azokat a kérdéseket, melyeket a rejtélyből kihámozni a mi lelkünk erőtlen. Mikor pedig jelentették neked, hogy eljött anyád és a te atyád fiai, azért mondtad, — a gyülekezetre mutatva — hogy azok a te atyáfiad, mert meg akartad értetni, hogy abban a gondolatvilágban, ahol te élsz, ott nincs sem anya, sem semmi atyafiság, mert ott neked teljesen különszakadva, magadban kell állnod, hogy ki tudd fejteni eszméidet s betölteni küldetésedet, amely nem tűr meg semmi megalkuvást.

És mikor a vándor ráinte Emánuel szavaira, Emánuel kérdé:

— De uram, mondd, felelj nekem arra, mi lesz velünk aztán, ha lelkünk elhagyja a földet...

Hirtelen szélvihar támadt erre, amely eloszlatta a vándor alakját. Emánuel felriadt különös álmából és csodálkozva vette észre, hogy nincs körülötte semmi földöntúli alak, sem semmi más, csak ami betakart körötte mindent, még az alvó gyermekeket is s ez pedig nem volt egyéb, mint „por és hamu!” A reggeli csillag éppen emelkedőben volt s Emánuel belátta magányában, hogy a próféták kora nem járt le, de ama különös választott rendje az embereknek folytatódik a nagy költők révén. Mert próféta minden igaz költő, aki a meglevő eszmét tovább építi és új irányt teremt. És boldogok, akik hisznek a nagy költők örök emberit hirdető munkáiban, mert míg kutatják az igazságot rejtő sorokat, fölemeltetnek a földről, oly magasra, amily magasan az igaz költőnek lelki világa van.

Annak a hatalmas épületnek, melyet Jézus építeni kezdett, még nincs kiépítve teljes körvonala, ő csak az alapkövet rakta le, melyre támaszkodva kell felépíteni a többi. A petyhüdés kora nem tart soká s isteni törvény uralkodván mindenben, mihelyst a hullámvölgynek vége van, a hullámhegy emelkedik. Ezzel Emánuel felkölté a gondjaira bizott gyermekeket és maga körül gyűjtve őket, a gyerek-sereggel együtt imádkozni kezdett.



t
v
h
t
u
e
c
a
é

f
n
t
l
a
c
t
a
t
h
ü

A LÉLEKBUVÁR.

Már őszi napok jártak s a város érverése teljes erővel dolgozott, mikor visszakerültem a fővárosba. Az első pár napot arra használtam, hogy bekalandoztam a várost és megnéztem, mi újítás történt távollétem alatt. Az egyik nap éppen a köruton csavarogtam, mikor egy tornyos ház kapuján egy jelzőtábla vonta magára figyelmemet. A táblán csak ennyi volt: „Doktor Wabas lélekbuvár, rendel a nap bármely szakában“. Fölmentem az emeletre és becsöngettem a lélekorvos lakásába.

Egy alacsony termetű, őszbe csapzott emberke fogadott és azonnal megszólított. „A doktor ur már tudja, hogy ön jön!“ Meglepődtem: „Honnét tudja?“ „Mert ön sokáig nézte a kapun függő táblát és így önnek fel kellett jönnie, a doktor ur akarta!“ Ezzel kinyitotta előttem az ajtót és bebocsátott egy furcsa butorzatu szobába. Szalonforma terem volt, de a butorok és a benne levő üvegalkulatok egy fizikai laboratórium benyomását tették. A másik szobából finom gépek zakatolása hallatszott és valami olyanféle zaj, mintha kristályüvegeket csiszoltak volna. Egyszerre csak egy

nagy dörrenésforma zaj és aztán finom üvegpor zizzenése hallatszott, mintha valami üvegcspepekből készült alkotmány szertehullott volna. A következő pillanatban kinyílt az ajtó és élém lépett doktor Wabas. Rendkívül fel volt indulva és kétségbeesetten panaszkodott. „Már megint nem sikerült. Százezer darabra hullott szét az egész. Kezdek a munkámat újra!” Részvétellel kérdeztem meg az érdekes fejű embertől: „Mi történt uram?” Wabas élém állott és arcából kikelve, magyarázni kezdte: „Uram, tudja, mi pusztult el az imént? — A lélektükrör!” Elámulva néztem Wabasra: „A lélektükrör?” „Éppen az, uram, az a készülék, melynek segítségével a szemem át be lehet látni az ember bensejébe és az egész lelket meg lehet figyelni, minden árnyalatával együtt. De ezek az összetett lelkek, uram, olyan kiszámíthatatlanok, hogy az ember bármily gonddal fürkészi is feszültségeiket, mindig ki van téve egy előre nem látott változatnak, egy meglepetésnek, amely aztán a lélektükröt szétveti!” Csodálkozva hallgatom a lélekbuvár fejtegetését és aztán szinte öntudatlanul kérdeztem tőle: „De uram, mivel foglalkozik ön?” „Mivel? Azzal, ami a legbecsesebb az egész mindenségben, azzal a láthatatlan, finom valamivel, ami az egész bensőnket be-tölti és amit léleknek nevezünk. Egész életemet ennek szenteltem és merem mondani, eredményeket is értem el némely irányban. Például meg tudom mondani azt, hogy él-e a lélek az illető emberben, akit megvizsgálók, vagy már meghalt, vagy pedig

lélek nélkül született. Éppen a mult napokban járt nálam egy író, aki tanácsot kért tőlem. Amint ránéztem, tisztában voltam azzal, hogy ennek az embernek a lelke már a hatvanas években meghalt. Azért nyíltan megmondtam neki: — Ne erőlködjék barátom, az ön bensejéből nem fog kijönni semmiféle gondolat, mert önnek már nincs lelke, az régóta meghalt, maga csak egy üres testhüvely, amely vegetatív életet él, de az alkotóképesség csirája sem lakozik önben. A múzsának pedig hagyjon békét, hiába trappol ön az után, az egy nagyon okos, ravasz nő s mihelyt meglátja, hogy ön közeledik feléje, gyors futással menekül, elbuvik, hogy ön rá ne akadhasson sohasem. Nem is fognak önök soha az életben találkozni, a múzsa csak annak az embernek ad csókot, akinek a lelkében férfierő él, aki tehetetlen, azt pedig soha meg nem ihleti! — Az illető erre dühösen távozott, engem bolondnak nevezett és hogy léleknélküliségét beigazolja, akadémiai koszorukra pályázott és természetesen díjakat is nyert. Azóta nem igen volt vendégem, ön az első, aki ismét fölkeresett!

Bátorságra kaptam és megkérdeztem tőle: „Nos és velem hogy van megelégedve?” „Szeretném az ön lelkét burokba zárni!” „Nem értem, uram!” Barátságosan lépett hozzám: „No jöjjön, majd megmutatom az én gyűjteményemet. Nézze ezeket az üvegszekrényeket, ebben vannak azok a burák, amelybe kedvenc embereim lelkét zártam. Minden léleknek megvan a maga burája, amely lelkéhez,

egyéniségéhez legjobban megfelel“. Ezzel kinyitott egy szekrényt és kezébe vett egy különös alaku üveget. Az üvegbura a Crookes és Geissler-csőnek kombinált mintája volt, alól talpas, felső végén pedig csavarmenetű. Az üveg bensejében nem volt látható semmi és már azt hittem, az egész cső üres, mikor Wabas így szólt hozzám: „Nézze, ebben egy költő lelke van, egy költőé, kinek egész szive szerelemtől égett és minden gondolata az ideális szabadságé volt!“ Elém tartotta az üveget és én csodálkozva láttam, hogy annak belsejét vérvörös fény tölti el, melyen át villámok cikáztak keresztül. Az üveg talpánál pedig a halványkék szín úgy verődött össze, mintha kis kék virágok nyíltak volna ott, a szerelem, a boldog szerelem örökké üde virágai. Lélekzetemet visszafojtva néztem a különös látványt, szívem oly sebesen dobogott, hogy azt hittem, hogy torkomon át kiugrik a bensőmből. Wabas doktor erre egy uj burát vett elő. „Ez egy vallásalapító lelke!“

A csőre néztem, de nem bírtam ki azt a fényt, amely abból felém áradt; úgy éreztem, mintha a nap közvetlen előttem kelt volna fel s összes sugarait rám vetette volna. Bensőmet pedig oly csodás melegség járta át, mintha valami isteni kéz melegséget szórt volna belém, hogy megsemmisítsen bennem minden önzést, minden ridegséget.

Wabas tovább mutogatta gyűjteményét. „Ez egy drámaíró lelke!“ Csodálatos, abban a kis üvegben egyszerre elém tűnt a világ minden színárnyalata.

És míg elnéztem a lélek burát, mindazon csodálkoztam, hogyan férhetett ez a sok árnyalat mind el abba az emberlélekbe. Ezután jött még egy sora az emberleleknek, a lehető legszeszélyesebb alakulatu üvegekbe beszorítva. Volt olyan, amelynek bensejében — úgy tetszett nekem — vér csörge-dezett, embervér, amely mind csak azért folyt, hogy az ember-léleknek kielégítse kegyetlen lelki szükségét.

Mire végignéztem a gyűjteményt, egészen el-kábultam, mintha egy felső erő teljes súlyával rám nehezedett volna. Leültem egy karosszékbe és bódultan néztem magam elé. Wabas doktor átment a műhelybe, ahonnét újra hallatszott a gépek finom zakatolása; én pedig magam maradtam. És különös, ekkor úgy éreztem, mintha a lelkem felszabadult volna valami megmagyarázhatatlan szorongató érzés alól. Odasiettem az üvegszekrényhez, sorra kezembe vettem a szeszélyes alaku üvegeket, de egyben sem találtam, egyben sem láttam semmit. Mikor az utolsó darabot nagy dühösen odacsaptam a szekrény polcára, akkor lépett be a lélekbuvár. Dühösen néztem rá és éppen ki akartam törni, hogy hogy mert ő engem becsapni, mikor ő szeliden így szólt hozzám: „Ja barátom, maga rosszul fogta kezében az üvegburákat. Hisz mindeniket csak egy bizonyos szög alatt látni! Nézzen csak ide!” Ezzel elém tartott egyet és ime az egész csoda újra megismétlődött. Erre kifakadtam: „De hát hogy kell meglátni ezeket a lelkeket helyes beállításban!” Doktor Wabas erre csak ennyit felelt: „Barátom,

ezeket nem látni, de megláttatni kell! Ez pedig az én titkom!"

Elbucsuztam a doktortól, de megkértem, engedje meg, hogy koronként felkeressem. Szívesen beleegyezett kérésembbe, sőt azt mondta, hogy nagy öröme lesz, ha meglátogatom. Most teljes erővel újra a lélektükör megszerkesztéséhez kezd, amelynek egy hét alatt el kell készülni, mert vagy meg lesz most, vagy sohasem lesz az megszerkeszthető. Ezzel hazamentem és sokáig elgondolkoztam azon a különös elmén, aki képes szuggerálni képzeletvilágunkon kívül eső dolgokat is annak, akit akaraterejének hatalmába kerít.

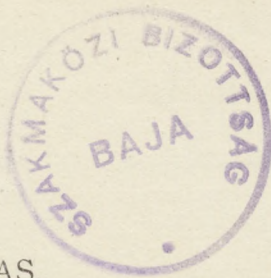
Egy hét múlva felkerestem. Nagyon rosszkedvű volt. Szükségtelen volt kérdést intézni hozzá, csak rám nézett és kitalálta gondolatomat, mert így szólt hozzám: „Bizony uram, a lélektükör megszerkesztése lehetetlen dolog. Mert egyszerű, naiv léleknek megszerkeszteni lélektükrét könnyű és érdektelen dolog. Az érdekes része a dolognak csak ott kezdődik, mikor összetett lélekről van szó. De viszont ennek lélektükrét megszerkeszteni lehetetlen, mert annyi árnyalata van és oly ellentétesek árnyalatai, hogy ezeknek a benső erőnek expanzív erői ellentétes természetüknél fogva szükségszerűen szétvetik a szerkezetet, amint azt már kísérleteim alatt számtalanszor meg is cselekedték. Azért rájöttem arra, hogy ebben az irányban hiábavaló minden törekvésem, minden gondos körültekintő munkám, ezért lemondok erről a lélektükör-szerkezetről, annál

is inkább, mert az emberek már így is bolondnak tartanak, aki egy rögeszmébe behajtotta magát és most annak szenteli életét. Nos hát az irigykedő emberek nagyon fognak a közel jövőben boszankodni, mert a filozófia egy új ágára adom magamat, arra az ágára, amelyet nem is igen ismernek még és csak egy misztikus szóval úgy jeleznek, hogy „trans!”

Ha felkeres a közel jövőben, majd beszélünk erről! Addig Isten önnel jó uram!







AZ ÉJI LOVAS.

Gyakran lódobogásról, közelgő lovas érkezéséről álmodom még most is. Ilyenkor aztán felriadok s akkor veszem észre, hogy e lódobogás zaja nem más, mint erős szívdobogásom lüktetése. Rabja vagyok a multnak, a mult eseményeinek. Ugy érzem mindig, mintha egy uton mennék, ameynek a végén kötelek vannak, amelyek onnét a nagy messzeségből felém nyulnak, belém kapcsolódnak és én akárhogy lépek is az uton, azok a belém kapcsolódó szálak mindig megrántanak, magukhoz huznak, sányargatnak. Elválni azokat a szálakat pedig nem lehet, mert azok bensőmmé váltak s csak életem megszűnésével fognak elhagyni. Most, hogy végigmentem az uton és már csak pár lépés van még számomra hátra, visszatekinthetek és leírhatom az eseményeket, nyugodtan, leszűrve.

*

Tizenhét éves voltam akkor, midőn megyénkbe tüzérekét helyeztek át. Mi birtokunkon laktunk s szép kastélyunk hamar kedvelt helye lett a tisztikarnak. Kedves, uri fiukból állott a tisztikar s nagy vendégszeretettel fogadtuk őket. A tiszték között

volt két főhadnagy, akik testvéri szeretettel szereték egymást és ideális barátsággal csüngtek egymáson. A két testvér barát Jancsó Pali és Szeghő Béla voltak. Mindakettő kedves, aranyos lelkű ember és szép férfi. Jancsó szőke volt, nagy kék szemekkel, Szeghő pedig fekete, szinte cigányképű, bogárfekete szemekkel. A két jó barát egyszerre ismert meg apám házában s mindkettő, mikor először bemutatott nekik, olyan megdöbbenő csodálkozással nézett rám. Én sem tagadom, rám is mindakettő valami különös hatást tett, valami egészen más érzést keltettek fel bennem, mint a többi férfiak. A főhadnagykok udvarolni kezdtek s mindakettő megvallotta szerelmét nekem. Erre ők abban állapodtak meg, hogy én döntsek sorsuk felett s a másik szó nélkül lesz köteles meghajolni választásom előtt. Nagy zavarban, nagy lelki megpróbáltatásban voltam, de Jancsó csodálatos nagy kék szeme oly hatással volt reám, hogy én neki nyújtottam kezemet. Szeghő erre szalutált és távozott, nem is láttam aztán, áthelyeztette magát más szolgálattételre. Eközben én vőlegényemmel mátkaságomat éltem. Ő mindennap kilovagolt hozzám a kaszárnyából és én mindig ott vártam őt a kastély erkélyén, ahonnét fényes szép kilátás nyílt az egész környékre. Ő az országuton jött falunkig s aztán ott átvágva az ugarföldeket, nyílegyenest lovagolt a mezőkön át a kastély-erkélyig. Én már messziről kendőt lobogtattam eléje s ő nagy lódobogással odaszöktetett az erkély alá. Aztán együtt

sétáltuk el az est többi részét. Esküvőnk napja is ki volt már tűzve és úgy volt, hogy három hét múlva férj és feleség leszünk. Ekkor történt a mozgósítás. Az egész ezredet Boszniába rendelték a harctérre. Boldogságunknak egyszerre vége lett, mintha valaki karddal vágta volna ketté. Szerencsétleneknek, a föld legnyomorultabb teremtéseinek képzeltük magukat. A főhadnagy bucsu-estére jött és én ott vártam őt az erkélyen. Lóhalálba vágattott, úgy jött. Lovát egy fához kötötte, én lesiettem hozzá s aztán együtt elvonultunk az estszürkület védelme alatt a pázsitos kertbe. Csodálatosan, mindketten úgy éreztük, hogy nemcsak esküvőnk szakadt el, hanem mi is örökre elszakadunk egymástól.

Másnap vőlegényem elutazott a harctérre. Szeghő már ott volt s a két barát újra egy táborban sátorozott. Szerelmem szomorú, lehangolt volt és barátja, az, akit én visszautasítottam, az vigasztalta, hogy majd jóra fordul még minden s akkor megtarthatjuk az esküvőt. Történt azonban, hogy egy völgysszorost ostromoltak s egy hegyháton a tűzerek előnytelen állásban voltak s a ravasz hegylakó hercegócok megkerülték az üteget és felkuszva a hegyoldalon az ágyuk mellé, sortüzet adtak a tűzerekre, ezek kemény ellenállást fejtettek ki, de mire a felmentő gyalogság megérkezett, az ágyu őreinek nagyrésze elesett, vagy megsebesült. Itt kapta vőlegényem is halálos sebét. Egy handsárral döfték oldalba, mire ő ájultan összeesett. A

tábori kórházban tért csak eszméltre, s azonnal magához hívatta Szeghőt. A két barát magára maradt és vőlegényem így szólt testvér-bajtársához :

— Tudom, hogy meghalok, tudom, hogy végem van, azért arra kérlek, holnap mielőtt táborba szállsz, keress fel engem. Egy levelet kell rád bizonom, amelyet te azonnal vigyél el hozzá ! A tábornokot én halálos ágyamon megkérem, hogy téged arra az időre, míg innét levelem elviszed és visszatérsz, szabadságoljon. A levél tartalmát holnap fogom elmondani, addig most jó éjt, hagyj magamra !

Szeghő lehajtott fővel távozott barátja beteg-ágyától. És másnap kora hajnalban fölkereste őt. A két barát közt érzékeny jelenet játszódott le. A haldokló megkérdezte :

— Szereted-e őt még most is úgy, mint azelőtt szeretted ?

— Ép úgy imádom, — felelt Szeghő.

— Akkor könyörgök, életem utolsó pillanaiban könyörgök hozzád, bocsáss meg nekem ?

— Megbocsátani, — de miért ?

— Hallgass meg, — felelte a haldokló. — Mikor megtudtam, hogy a harctérre kell utaznom s esküvőmet nem tarthatom meg, akkor valami csudálatos sejtelem fogott el, amely egész bizonyossággal, végzetszerű erővel nehezedett rám. Az, hogy sohasem fogom bírhatni őt, szerelmemet, menyasszonyomat. Bucsunk alatt ezt bevallottam neki és az utolsó éjjelen — mi egyesültünk ; — egymáséi lettünk. Szerelmem leveléből olvasom, hogy bűnös

szerelmünknek következményei lesznek, azért arra kérlek, az Isten szent nevében kérlek, bocsásd meg a mi bűnünket s ha igazán szereted őt, vedd őt feleségül midőn levelemet átadod neki és üld meg nászodat vele, hogy őt megmentsd a világ szégyenétől, a kislelkű emberek megvetésétől!

Szeghő elkábulva nézett maga elé, de nem felelt. A haldokló sürgetni kezdte:

— Szerelmedre kérlek, — megteszed?

Szeghő megfogta barátja kezét s a gyötrődő embernek odasugta:

— Nyugodt lehetsz, minden úgy lesz, amint azt te akartad!

A sebesült örömében elkábult, álomba szenderült s a nyugvóra szálló nappal együtt, — ő is elnyugodott; — meghalt!

Szeghő szabadságot kért a tábornoktól és tekintve a rendkívüli körülményt, pár napra szabadságolták, mire ő vőlegényem levelével utra kelt.

Ezalatt én álmatlan éjjeleket éltem át, szerelmemnél járt minden gondolatom, az ő sorsában élt az én életem. Esténként ott ültem kastélyunk erkélyén s gyakran a holdas éjen át néztem a tájat, a mezőket, ahonnan ő jönni szokott, délceg paripáján vágatva felém. Egy ilyen holdfényes estén, midőn ismét őt vártam és merengve néztem a csöndes éjet, távoli lódobogás riasztott fel merengésemből. Egész bensőmben remegni kezdtem, úgy éreztem, hogy ő jön, vagy valami jön, amit ő küld, ami tőle jön. Az éji lovas vágatva közelgett a

kastély felé. Átszelte a réteket s a legelőn át nagy dobogással közelgett felém. Szivem oly sebesen dobogott, hogy azt hittem, hogy minden lópatkó dobbanás az én szivemen dobban keresztül. Az éji lovas az erkély alá ugratott és rámkiáltott:

— Hé! bárki vagy, sürgősen nyiss ajtót, a harctérről jövök!

Még agyvelőm is megrendült erre, megismertem, Szeghő hangja volt, — ő volt az éji lovas. Besiettem a szobába és felvertem a házat. Pár pillanat múlva Szeghő előttünk állt, porosan, kimerülten. Szüleimmel tanácskozásra vonult vissza s aztán atyám jött hozzám és így szólt:

— Gyermeke, a sors kegyetlen végzete sujt rád, ő meghalt hazájáért, el kellett hagynia téged, — a hősök sorába hívták!

Ezzel átadta nekem vőlegényem levelét. S én szobámba zárkóztam és elolvastam utolsó üzenetét:

„Mindenem! Mire leveletem olvasod — a föld alatt vagyok. Csak áldásomat tudom neked küldeni, azért a boldogságért, mellyel engem megajándékozta. Titkunkat elmondtam Szeghőnek, — úgy sejtem megbocsátod ezt, — ő most is szeret téged, úgy mint azelőtt szeretett. Én mást neked nem mondhatok, mint azt, hogy — tégy szived szerint. A halál percében is rád gondol, a téged örökké szerető szerencsétlen: Pál.“

Másnap Szeghő szülei beleegyezésével megkérte kezemet és az esküvőnk harmadnapra meg-

tartottuk. Még két napig volt ő mellettem s aztán visszatért a harctérre. Szomorú időszak következett rám. Vőlegényem elhalt, s szerelmi zálogát ott hordtam szivem alatt. Férjem, ki megmentett a bukott lányok szégyenétől, elhagyott — visszatért a csataterre s én ismét egyedül voltam, méhemben élő gyermekemmel. Szomorú napjaimban a kert is kerültem, annyi emlék volt ott eltemetve, mintha az egész környék egy láthatatlan keresztekkel meg-
 rakott temető lett volna, s oda lett volna eltemetve az én boldogságom. Az erkélyre sem mertem kiülni már. Félttem az éji lovas rémétől; aki sötét bút borít rám megjelenésével. Nyugtalanul hánykódtam a szobákban; a napok lehetetlen hosszúaknak tetszettek s én azt hittem, hogy pár hónap alatt keresztül mentem az egész életen — és éltes asz-
 szonnyá lettem.

Őszre járt az idő s az esthomályban, fönt az égen százával vonult tova a vándormadár, mi csak sejtelmes hangjaikat hallottuk, amint ebből a végtelen ürből, láthatatlanul, nagy szárnycsattogással elhúztak felettünk. Valami különös sejtelmes érzés fogott el, a vonuló vándorok vonzották lelkemet. Felsiettem az emeletre és kimentem az erkélyre, hogy meglássam a tovahúzó madarakat. Mind az az érzésem volt, hogy azok a láthatatlan madarak, akik vonulásuk alatt olyan csodás hívó hangon szólnak, nem egyszerű madarak, de a madártestbe elesett katonák lelke van beszoritva s azok kiáltanak onnét a beláthatatlan, mérhetetlen ürből

vissza a földre, az itt élőkre, még egyszer, — de többé nem emberi, — csak egy sejtelmes hangon, mielőtt végleg elülnek valahol — a semmiségben.

A madarakat kerestem az éji homályban, midőn lódobogás riasztott föl merengésemből. Ugy összerázkódtam erre a vészthozó zajra, hogy az erkély-karfába kellett megkapaszkodnom, hogy le ne roskadjak a földre. Figyelni kezdtem a zajra és valóban a lódobogás mind közelebb jött hozzánk s aztán egy lovas kezdett kibontakozni az éj homályából. Az agyvelőm is megrendült ettől a látványtól, azt hittem, hogy egész testemet valami különös hűdés érte s az megdermedt, egy álló helyében. Az éji lovas vágatva közelgett s aztán egy szökéssel az erkély alá ugratott; aztán egy idegen hang rám kiáltott :

— Hé, asszony-forma, nyissatok ajtót, Boszniából jövök, — az ezred küldöttje vagyok !

Lerohantam a földszintre és fölvertem a házat, az éji lovast bebocsátottuk s az idegen elénk állva, katonás modorban jelentette :

— Szeghő főhadnagy ur feleségét keresem !

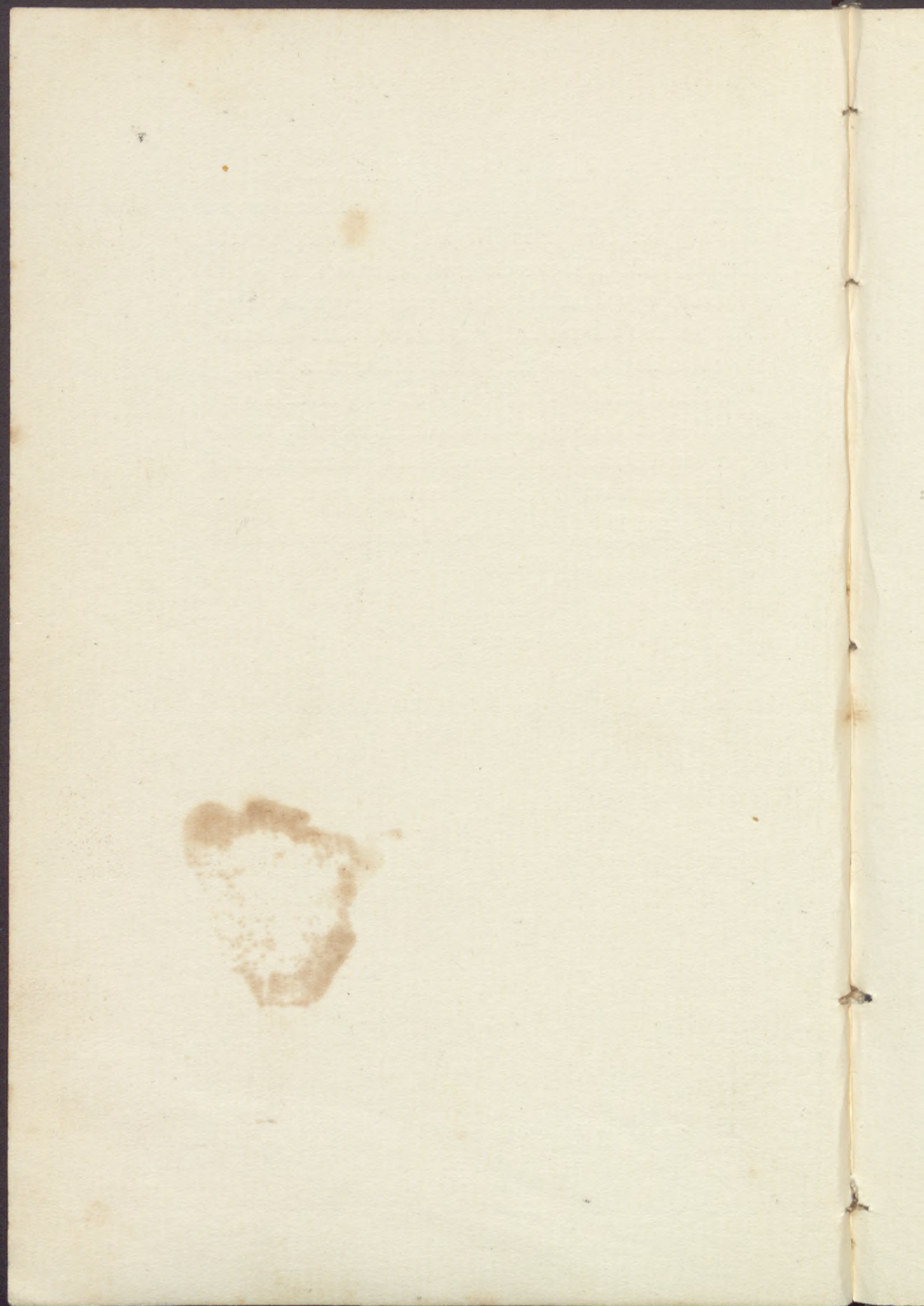
Megneveztem magamat, a katona egy levelet adott át s aztán sarkon fordult és távozott, a levél hivatalos írás volt, tartalma csak ennyi :

„Szeghő főhadnagy a jajcai rohamnál hősi halált halt! — Vége !“

Ez volt a pont az én életemre. Elvesztettem mindenkit, akit szerettem, s mindenkit, aki engem szeretett. Fekete fátyolu menyasszony voltam

és özvegye egy férfinak, aki sohasem volt igazán a férjem, anyja egy gyermeknek, kinek az apja sohasem volt törvényes férjem; — siratója két halottnak, kik iker-szerellemmel szerettek s akik egyformán egy halállal haltak meg egy más, egy ismeretlen erő akarataért. Pár hónap alatt kétszer voltam boldog s pár hét alatt átéltem az életet, azt az életet, amelyet más negyven évig élvez s egy emberöltőn át boldogan átálmodik. Ezek után teljes jogom van követelni a sorstól osztályrészemet, azt, amit még nem adott ki számomra s amely csak „Néma csend!”





MEGINT.

A hatalmas park minden fája tarka pompába öltözött és a virágágyak díszait csupán az őszi rózsza adta, — őszt volt megint. A fenséges park legszebb széles gyepágyának közepén ott állt a százados tölgy és óriás méretű fejét aranyárga levéldisz borította megint. Száz évek óta hány őszt húzott már el feje fölött és hányszor ébredt újra, hogy megint megérje a levélsodró őszt, hogy az kénye-kedve szerint színező játékot úzzön bágyadó leveleivel. Ez az ősi, százados tölgy volt a várkert díszé s az alatta elterülő gyepágyzat olyan volt, mint egy hatalmas nyoszolya, amelyre mennyezet gyanánt borult az öregedő tölgy, amíg földre csüggő ágai a pázsit-nyoszolya élő függönyzetét adták.

A kert e fadiszével szembe volt a tornácos kastély, amelynek ódon repkénnyel befuttatott várszerű faloldalán a folyondár megint hullatta piros könyhullással alápergő leveleit. S az ősi kastély kapunyílása szélesen kitérve állott és a sánc-árok fölé le volt bocsátva a felvonó híd megint, míg a felvonó láncok vasszemeit virágfüzérek

takarták és a deszkahid faporondja fehér őszi rózsák hulló virágával volt szépen elborítva.

Az ünnepiségbe öltözött ősi ház, a régi család új törzsét, új urát, új asszonyát várta megint. És a messze országúton egyszerre fölharsant az örömrivalgó kürtszó és a szemhatár szélén fölverődött a por, amelyből lassankint kibontakozott a nagy díshintó s a négy fehér ló. A kocsi mellett két kürtös lovagolt és a nászmenetet épp úgy, mint ahogy azt banderisták nyitották meg, épp úgy disz-lovasok zárták be. A menet ezalatt mind közelebb és közelebb ért a kastélyhoz, ahol a cselédség már sorfalat állt s úgy várta a fiatal párt megint a kapuzat várszerű bejárata alatt. S amikor a fehérlovas díshintó elérte a várkastély parkját, a kürtösök rázendítettek arra az ismerős toborzódalra, amelyen még most is megérzik a kurucvilág romantikus levegője, arra a dalra, amellyel az ősi kastély szokása szerint nagy örömnapok idején össze szokták hívni a vár népét. Pár perc kellett még s az új pár négylovas hintaja berobogott a fölvonó hidon át az ősi kastélyba, mialatt a cselédek és komornák éljen kiáltását az ősi kapu nagy kőkockái erős visszhanggal verték vissza.

Ezalatt hullott a virág a fiatalasszony lépte elé, fiatal leánykezek hintették eléje azt, hogy minden lépése rózsavirágra essék, boldogság és gyönyör kísérje. Aztán a fiatal pár belépett az őcsarnokba, ahol eléjük járultak a küldöttségek és

elmondták az üdvözlő szónoklatokat, amelyekben áldást és boldogságot áhítottak a fiatal pár életére. A zsellérek is előkerültek, gabonát hoztak egy mérőben, mézet fadobozban és tejet agyagkorsóban, ezeket letették az új pár elé és fohászkodva kérték az ő szeretetüket, irántuk való jóakarukat. Aztán eloszlottak az üdvözlésre egybesereglett emberek és ekkor az ifju pár magára maradt megint. Egymáshoz simulva, kéz a kézben, bejárták a várak szobáit, megálltak az ősök arcképei előtt, mintha be akarnák magukat mutatni a nagy ősöknek, hogy itt van az új pár megint s megjöttek ősi szokás szerint nászútra ide. Ezalatt leszállt az est a kastély körül és homály borult a szobákra.

A kastélyban felgyúltak a rózsaszín gyertyák, amelyek melegszerű sugarakat szórtak az ifjú párra, s ők ott ültek egymás mellett a nyoszolya szobában és egymás kezét fogva szerelni csók között, szerelemről beszéltek megint.

Amikor pedig elcsendesült a ház, a vár ura fiatal neje elé állva, fölhevta őt nászuk megszentelésére s az ősi falak megint hallották az ismerős szavakat: „Te, aki az enyém lettél az oltár előtt! Akarsz-e az enyém lenni most már az Isten előtt is!” És az ismerős kérdésre megint felhangzott a felelet: „Akarok!” S ekkor fölkeltek a nyoszolyáról s a fiatal pár megindult, kéz a kézben és végig menve a sötét termeken, megint kiléptek a holdfényes tornácra, ott egymás karjaiba dőlve, egy hosszú csók után, lementek a tornác lépcsőin a

park kavicsos útjára. Aztán csöndben, némán bejárták a hatalmas parkot.

A virágok és őszi diszbe öltözött fák level-rezgéssel üdvözölték a fiatal párt megint. S ők elérve a százados tölgyet, körüljárták a gyeptágyas öreg fát s aztán egy gondolattal eltűntek a fa lehajló mennyezetszerű ágai alatt. S ott a százados fa függönyágai alatt, a fiatal párt csókba forrva, önfelédten egymás karjaiba hullott megint. A százados tölgy ágai megrázkódtak és színes levelei sejtelmes zúgással suhogni kezdtek. A fiatal pár pedig a fa alatt, a pázsitágyon a szerelem első édes perceit élte megint, az első édes mámort, nászuk első éjjelét. Amikor pedig eljött a hajnal és rózsaszírom sugarait szétszórta a vidék felett, a százados tölgy megrázkódott és összeverte kopaszodó csontos ágait, mialatt a fiatal pár nászágyára megint hullatta aranyszínű leveleit.



EGY KIS LÉLEKTAN.

Gonda Lajos táviratot kapott, hogy egyetlen gyermeke, Jaja, aki egy kapitány felesége volt, agyonlőtte magát. Az öreg altábornagyot úgy megtörte a távirat, mintha egy ház omlott volna rá s ő most romhalmaza alól vánszorogna elő. Azonnal pakolt és utazott gyermeke holttestéhez. Tépelődő gondolatai egymást kergették, de nem volt képes még sejteni sem, mi vihette rá gyermekét erre a lépésre. Férjét szerette, szerelmi házasságot kötöttek. Őt meg, özvegy öreg apját, bálványozta. Az életet nagyon tudta élvezni, mindig jókedvű volt, mindig friss, mint akinek a lelke teljesen szabad és nincs lenyügözve semmiféle gonddal. Az öreg Gonda, a vasuti fülkében ülve, tovább szőtte tépelődéseit, hogy valamiképp megmagyarázza magának a rejtélyt, mely gyermekét az öngyilkosságra kényszerítette. Visszament Jaja gyermekkorára és végighajtott képzelete előtt az elmúlt éveket, hisz ő nevelte Jaját és úgy nevelte, mint egy katonát. Kifejlesztette benne az önérzetet, adott szava súlyának fontosságát, egyszóval olyan becsületet, melyet a katonatiszt maga előtt, mint egy eszményi becsü-

letet elképzel és Jaja csakugyan ilyen irányban ébredt öntudatra. Az öreg Gonda a legboldogabb embernek tartotta magát, mint akinek sikerült így, rendszeres neveléssel, gyermekében saját eszméjét a becsületről kifejleszteni. Mikor már közel járt a vonat Aradhoz s csak egy félóra kellett még, hogy gyermekéhez érjen, úgy érezte magában, mintha világosság támadt volna lelkében és mind jobban és jobban kezdte érezni, hogy a homályban látni tud és azt hitte, hogy egész bizonyos lett a történetekben: Jaját meggyalázták. Igen, igen, meggyalázták Jaját, az ő gyermekét, a büszke Jaját. De hol volt akkor Jaja férje? Hol volt az az ember? Tetszhalott volt? vagy pedig nem találta önmagát? Hol volt a gazember? Nem volt elég gyors? Hiszen nem gyáva?

Gonda oly izgatott volt, hogy majdnem leszakította kardbojtját, amint idegességében tépegette. A vonat ezalatt berobogott a pályaudvarra és megállt az állomás előtt. Az altábornagy sietve ment végig a perronon, egy bérkocsiba dobta magát és hajtattott a kaszárnyába. Leánya lakása a kaszárnyával szemben volt, de azért ő a kaszárnya előtt szállott ki a kocsijából. Mikor átnézett a tuloldalra, hol lányának kis lakóháza volt, végtelen szomorúság töltötte el szívét. Az a lefüggönyözött kis ház olyan volt, mint egy lezárt szemű ember, akiből az élet elköltözött.

A kaszárnya udvarán a tisztek tisztelegtek az altábornagynak s amint kiszállt a kocsiból, mind-

járt a legelsőtől megkérdezte: „Mi történt?” —
 „Sok minden, uram, nagyon komplikált a dolog!”

— Hol van a vőm?

— Ezelőtt félórával megsebesült és a kórházba vitték!”

— Ki volt az ellenfele?

— Jancsó főhadnagy!

Az altábornagy emlékezett a főhadnagy nevére, sőt azt is tudta, hogy Jancsó alig pár hónapja, hogy megnősült. Egy román kereskedő leányát vette el, akiről annyit hallott, hogy nagyon szendélyes, sőt vadindulatu asszony. Aki egyszer leánykorában egyik kérőjének, mert az tovább is udvarolt, mint az első lefuvás, egy társaságban az arcába vágta a keztyűjét és kegyetlenül erős hangon, hogy mindenki hallhatta, csúffá tette az udvarlóját, mert így rázta le magáról: „Azt hiszem, most már világosan szóltam!”

Az altábornagy átment a kaszárnyából pár tiszt kíséretében leánya ravatalához. Nyugalmát mindezideig eléggé meg tudta őrizni, de amikor meglátta az ő kedves leánya holttestét, a könnyei előtörttek s úgy érezte, mintha egész belseje szétszakadna, nem volt többé az erős önuralmu katona, hanem egyszerű polgáremberré változott át, aki egyetlen gyermekét nyárspolgárius módon siratja. Mikor végre erőt tudott venni elérzékenyülésén, megcsókolta leánya kezét és megnézte a halántékán a lösebet. Komoran hagyta el a szobát és az egyik tisztnek félhangon ezt mondta:

— A lövést biztos kézzel tette, mert a löcsatorna teljesen merőleges. — Aztán kíséretével elhagyta a halottas házat.

Az alezredes látta vendégül az altábornagyot és az egész estét ők ketten együtt töltötték el. Mihelyt magukra maradtak, a szerencsétlen apa megkérdezte házigazdáját, tud-e valamit a dologról. Az alezredes katonaállásba vágta magát és így válaszolt:

— Mindent, kegyelmes uram!

— Nos, akkor csak mondjon el mindent, úgy, amint volt, mert mindent teljes világossággal akarok tudni, bármint érint is a dolog.

— Ahogy parancsolja!

A két katona szembe ült egymással s az alezredes elmondta a következő történetet:

— Három éve, hogy Jaja kisasszony férjhez ment s a kapitány urral erre az állomásra került. A fiatal asszony egészen más természetű nő volt, mint a környékben vagy a társaságban forgó többi asszonyok. Sokkal eszesebb, sokkal öntudatosabb és sokkal erélyesebb. Mi úgy hívtuk magunk között: „az acél asszony.” Olyan határozott és oly szilárd jellemű volt. Talán egyetlen hibája az volt, hogy eszesebb volt, mint a kapitány s emellett jóval olvasottabb, lélektani dolgokban sokkal járatosabb s ennek az eredménye volt talán az, hogy a kapitány, hogy így fejezzem ki magamat, lelkileg elmaradt feleségétől. Eközben ők sokat jártak tisztí mulatságokra, meg vacsoráztatni cigányzene mel-

lett a vendéglőbe, mialatt a tisztikar kísérte szóra-
kozásában Jaját, az ezred asszonyát. Így ismerkedtek
össze Jaja és Jancsó főhadnagy, ki egy költői
lelkű, idealista gondolkozású ember s úgy látszik,
Jaját ennek az eszményi körben élő embernek
gondolatvilága ragadta meg annyira, hogy előbb
csak kíváncsiságból, később igaz szerelemből köze-
ledett ehhez az emberhez. S a vége ennek a dolog-
nak, ennek a lelki közeledésnek az volt, hogy nem
maradtak meg az eszményiségnél, hanem mint két
izzó szénecsúcs, mely a villamszikrát kipattantja,
közeledtek egymáshoz és önfeledten egymás kar-
jaiba hulltak, izzó szerelmüktől üzve. Meglehetősen
ügyesek és diszkrétek voltak, mert senki sem tudott
szerelmükről.

Minden jó lett volna, ha Jancsó főhadnagyot
családja — mert hiszen egyetlen gyermek volt —
meg nem házasította volna. Itt kezdődik aztán
mindkettőjük szerencsétlensége. Jancsó engedett
családja pressziójának és feleségül vett egy gazdag
román leányt. Ez a bojár nő rendkívül szenvedé-
lyes, erőszakos nő és valósággal uralkodik az
ábrándos természetű főhadnagyon. Jaja nem tudott
belenyugodni a törtétekbe és továbbra is szerette
a főhadnagyot. Az pedig nem volt elég erős arra,
hogy képes lett volna szakítani Jajával. Természet-
szerűen be kellett következnie aztán annak, ami
pontosan be is következett, mint egy számtani
művelet végeredménye. A bojár asszony rájött a
szerelmi viszonyra s ekkor vad indulatát követve,

átrohant, mint egy sebzett fenevad, a kapitányhoz, annak föltárta a helyzetet és erélyesen követelte a kapitánytól, hogy adja vissza az ő becsületét. Az ő becsületét, mert Jaja azt rabolta el tőle akkor, midőn családi életét tönkretette és férjét elcsalta tőle, tőle, a jogos, a törvényes hitvestől!

A kapitány megnyugtatta az asszonyt és megígérte neki, hogy visszaadja a becsületét. Rögtön a kaszárnyába ment és két tiszttel provokáltatta a főhadnagyot. Mikor a kapitány ebből az utjából hazatért, otthon találta Jaját. Ridegen ráparancsolt, hogy hagyja el a házat. Jaja belátta, hogy tovább nem élhet itt a kapitánnyal, azért azonnal csomagoláshoz látott. A kapitány is pakolt. Berakta fegyvereit, pisztolyait a nagy börtökbe és intézkedett, hogy minden holmiját elvigyék ebből a házból.

Ezalatt Jaja saját tulajdonát csomagolta. A kapitány rendkívül fel volt indulva s alig bírta fékezni dühét, hogy Jaját le ne szurja. Egész belseje forrott és kétségbeesésében kifakadt Jaja ellen teljes keserőséggel.

— Tudd meg, nem azért kell elmenned, amiért megcsaltál, amiért szeretőt tartottál és engem az egész világ előtt megaláztál, hanem azért, mert te egy becsstelen nő vagy.

Ezt a pár szót a kapitány Jaja elé állva mondta, teljes nyomatékkal, Jaja arcába vágva becsstelenségét.

Jaja, aki eddig meglehetősen nyugodtan, sőt apatikusan viselkedett, ekkor mintha eszméltre

téritették volna, minden energiáját összeszedte, oda-
futott férje pisztolydobozához s a kapitány szolgál-
lati fegyverével halántékon lőtte magát. Egy perc
sem kellett, vége volt.

Eddig van a történetem, uram, hogy a kapi-
tány párbajt vivott azután, azt hiszem, az már
mellékes dolog Jaja történetében.

Az alezredes felállt székéről, az altábornagy
pedig letörölte könnyeit és felállt, kihuzta atilláját
és meglehetősen nyugodt hangon csak ennyit mondott :

— Értem és belátom! Ha Jaja, az én Jajám
ilyen helyzetbe került, ő csak így fejezhette be
becsülettel életét! Köszönöm, alezredes ur, ez az
ügy — rendben van!



bo
n
k
k
fo
é
ta
n
a
a
r
t
a
a

AZ IRÓASZTAL.

Detre János letette tollát, kezébe vette sétabotját és elhagyta a hivatalt. Az öreg Detrének nem nagy öröme lehetett vénségére az, hogy a kataszteri hivatalban kellett egyforma unalmas aktákat kapargálni, neki, aki azelőtt négy lovon járt, fényes vadászatokat tartott és királyi módon élte életét. Azonban megesett az, ami Detre előtt képzelenségnek látszott, elfogyott a vagyona, nem maradt meg semmi a számára, csak az a sétabot, amellyel most sétálgat, a többi tulajdonát elvitték a hitelezők, birtokát elárverezték, házát eladták, neki pedig odébb kellett vonulni. Régi dal ez a történet. Csakhogy amily büszke úr volt Detre, amíg vagyonából tellet, épp oly büszke maradt akkor, mikor már semmije sem volt. Semmije — csak önérzete.

És belátta Detre, hogy ez a legnagyobb kincs a világon. Nem is ment ő más ember nyakára élősködni, hanem beállt hivatalba a kataszterhez és megkereste a kenyerét. A kaszinóból sem maradt ki, csak leszállította úri passzióit egy hivatalnok ember erszényére. Számításában nem

is csalódott, mert önérzete, mellyel sorsát viselte, általános tiszteletet biztosított számára. Több volt ez annál a befolyásnál, amelyet egykoron birtoka révén gyakorolt a megyei gentry urakra.

Vagyona egy barátja kezére került, aki, hogy kedvezzen Detrének, felajánlotta számára azt, hogy válasszon magának valamit a birtokról, azt amit éppen akar. Detre két diófát kért el, azokat kivágatta és abból a fából készíttetett magának íróasztalt, mikor kinevezték hivatalába. Azóta aztán pontosan, mintha egész életében azt csinálta volna, ott ül diófa asztala mellett és körmölte az aktákat. Oly annyira lelkiismeretesen, hogy akárhányszor hivatalnok társai nógatták, hogy hagyja abba már munkáját, hisz eleget dolgozott már arra a napra. Detre ilyenkor megnézte óráját és ha csak pár perc is hiányzott még a hivatalos órából, tovább dolgozott és azt mondta:

— Senkit sem csaltam meg soha egy krajcárral sem, az államot sem akarom egy perccel sem megcsalni!

Mikor Detre kiért az utcára, ott a hivatal kapuja előtt, együtt találta egy-két pajtását, kikkel a kaszinóban szokott tarokkozni. A nap eseményeit tárgyalták, amelyek nevezetességei közé tartozott az új belvárosi kávéház megnyitása és a cirkusztársulat elutazása. Közbe még szóba jött mindaz, ami egy vidéki városi élet napi eseményei sorozatában előfordulhat. A kis csoport sokáig beszélgetett a kapu előtt, csak mikor a nap elosz-

latta az árnyékot a fal mellől, akkor huzódott tovább lassu lépéssel a piactér felé. A piacon a nagy vendéglő előtt egy négyes fogat állott s az egész társaság a négyes elé sietett és megvitatták a lovakat. A kocsis a kérdésre megmondta, hogy a négyes a fiatal Pándy úr fogata s most jöttek be faluról, mert pezsgőt visznek ki a birtokra. Ez új fordulatot adott a társalgásnak. Valamennyien az öreg Pándyról beszéltek meg a birtokáról, mely megérhetett az összegyültek becslése szerint vagy nyolcvanezer forintot. Aztán megbeszélték azt is, hogy az öreg Pándy sohasem járt négyesen. Detre megjegyezte:

— Pezsgőt sem ivott sohasem! De inkább szerzett, mint költött!

Aztán a fiatal Pándyról kezdtek beszélgetni. Katonának nevelte az apja, egy darabig szolgált, aztán most mikor az örökségét megkapta, kilépett a katonaságból. Most pedig éli világát, — telik az örökségből. Hisz a pénz nem arra való, hogy azt az ember szorongassa, hanem, hogy forgalomba hozza és szeszélyeit kielégítse annak segítségével. A kis csoport beszélgetését megzavarta az, hogy az, akiről a társalgás folyt, megjelent a vendéglő ajtajában.

Utána egy pár inas cipelte a pezsgős ládákat és felrakták a kocsira, mialatt a fiatal úr odasietett és üdvözölte a régi ismerőseit. Egyben elmondta, hogy egy-két vendége lesz másnap bécsi tiszturak, kikkel egy századnál szolgált. Meg akarja őket

most úgy vendégelni, hogy visszaemlékezzenek a magyar vendégszeretetre, amíg csak élnek.

Az öreg Detre megjegyezte, hogy azok bizony a határon túl el fogják felejteni azt, hogy valaha itt jártak, de ez a túlboldog fiatalember előtt ábrándos mesének tetszett csupán.

Azért jó kedvvel tovább beszélt és elmondta, mi a szándéka.

Most, hogy ujonnan berendezkedett, látogatósokat fog tenni mindenütt a környéken, beiratkozik a falkavadász társulatba, melybe a főispán, meg gróf barátai ajánlják be. Részt akkar venni a helybeli lóversenyen is, van is két lóva, melyet nevezni fog. De most mindenek előtt az izgatja legjobban, hogy megkapja-e azt a hét falu-határt vadászbérletre, melyet most adnak bérbe a nyilvános árverésen.

— Mert ősszel nagy vadászatokat akarok tartani!

Az öreg Detre figyelmesen hallgatta ifju barátja előadását, aztán megjegyezte, hogy ehhez kell úgy huszezer forint majd évente. Az ifju megnyugtatta:

— Dehogy kell Detre bácsi, ezt én majd beosztom praktikusan, maga nem is hiszi, milyen takarékos ember vagyok én. Nem kerül az sokba. Sőt a lovam nyerni fog, a vadászat az meg jövedelmező vállalat!

Az öreg Detre ráintett:

— Értelek, biztositalak, egészen értelek!

Az ifjú Pándy bucsuzni kezdett, miközben meghívta az urakat, hogy szerencsétessék őt látogatásukkal:

— Lesz mindig jó konyha, meg pezsgő.

Az öreg Detrét is meghívta:

— Ugy-e János bátyám, te is eljössz hozzám a pusztára!

Az öreg elütötte a dolgot:

— Jól tudod, nem vagyok én mulató ember!

— Hátha így közönséges alkalommal nem akarsz eljönni, ugy-e eljössz majd a nagy vadászatra?

Az öreg Detre tagadólag rázta a fejét.

— Nem, öcsém, én nem megyek!

A fiatal Pándyban felébredt az érzés, azt hitte, megsértette az öreg urat valamivel, azért engesztelni kezdte:

— De miért nem jössz? Biztosítlak, nagy szeretettel foglak fogadni és mindent a legnagyobb készséggel adok!

— Elhiszem öcsém! De én csak nem megyek!

— De nézzed, János bácsi, hisz mikor a vadászatok vannak, akkor van a szabadságod is, akkor nem kell semmivel sem törődnöd, a hivatalt nem hozhatod fel ürügyül, mert abban az időben nincsen semmi dolgod, semmi elfoglaltságod.

Az öreg Detre erre már közbe vágott és így fejezte be a társalgást:

— Tudod, hivatalos dolgom nem lesz, hanem elfoglaltságom mégis csak lesz; tudod, majd addig, mialatt a nagy vadászatok nálad lezajlanak pezsgő, meg a kártya mellett, azalatt én itt megcsináltatom a számodra az íróasztalt, a hivatalomba, oda — az enyém mellé!



AZ IBOLYABOKRÉTA.

A Dunaparton sétáltam, midőn szembejött velem Érdy barátom, aki egy nagyon szép nőt kíséretett. Boldogan beszélgettek egymással és szemük oly fényesen csillogott, mintha valami tündérországból járnának, melynek ők az egyedüli lakói és tulajdonosai.

A révpart felé mentem s hagytam elvonulni a boldog párt, nem akartam még annyira sem utjukban lenni, hogy köszönésemmel zavarjam őket nagy boldogságukban. Lementem a rakodópartra s ott elnéztem a zsákhordókat, amint bikaerős nyakukra kapva a mázsás zsákot, partszélre cipelték a rakodó hajó gabonaterhét. De alig álltam ott pár percig, midőn nagy csodálkozásomra barátom utánam jött. Mentegetni kezdtem magamat — „nem akartalak zavarni.“ Ő mosolygott.

— Óh már hazakisértem és most ha kedved van, gyere, menjünk el együtt, virágot rendelek a számára.

Bementünk egy virágkereskedésbe és Érdy minden ibolyát összevásárolt, ami csak a kis üzletben kapható volt. Aztán egy dobozba rakatta

a bokrétát és elküldte az asszony lakására. Mi tovább mentünk s barátom nekem szerelméről kezdett beszélni. Csodálatos dolgokat látott meg abban az asszonyban, oly dolgokat, amelyek előttem teljesen ismeretlenek voltak és soha sem hittem volna, hogy egy női lélekben oly finom vonások oly nagy tömegben élhetnek. Barátom beszéde oly hatással volt rám, mintha valaki egy nagy rétet mutatott volna meg nekem minden pompájával s aztán azt alaposan szemügyre véve, az egyes virágok szépségeit külön-külön kezdte volna fejtegetni nekem. Szinte éreztem, amint mondja: „Nézd, ez itt a nebántsvirág, ez a vad rezedá, az ott a csipkerózsa s nézd, ez meg milyen kedves ibolya.“

Barátom szavaiból beláttam annak az ismeretlen nőnek finom lelkébe, amely pajtásom mély szerelme révén tükröződött elem. Aztán megtudtam azt is, hogy az ibolya az asszonyka kedvelt virága s nem mulik el egy alkalom sem, hogy egy doboz ilyen virág ne vándoroljon a kedves nőhöz, vagy amint Érdy rajongva mondta: „Amig én élek, sőt ha meghalok is, az én ibolyabokrétám mindig vele lesz!“

Én sok boldogságot kívántam barátomnak s elváltam tőle. Később hallottam, hogy eljegyezte szerelmét, mire pár sorban szerencsét kívántam boldogságához s az ibolyavirágra emlékezve, küldtem neki egy ilyen bokrétát, azzal a kéréssel, hogy csatolja ezt is a legközelebbi dobozba a többi virág mellé, mint tiszteletem jelét.

Két hét múlva egy reggel, mikor átfutottam a lapokat, megdöbbenve olvastam, hogy szegény Érdy egy rettenetes szerencsétlenség áldozata lett. Kilovagolt a város határába, de lova megbokrosodott a robogó vonattól s oly szerencsétlenül dobta le barátomat, hogy az nekizuhant egy határkőnek, sulyos sebet kapott és sebébe egy óra alatt belehalt.

Sok napomat elrontotta ez az eset és nagyon el voltam keseredve a végzet igazságtalansága ellen, amelynek szerintem semmi joga sem lehet arra, hogy boldog emberek kedves kötéseit összetépje.

Később elutaztam a fővárosból, sokat kóboroltam külföldön s csak az ősz végével tértem vissza otthonomba, akkorra, mikor már a zsúrok és esték nagyban divatoztak a társaságban. A külföldi zajos metropolisok után meglehetősen csendes hely volt ez az én kis otthonom és amikor becsatangoltam az utcákat, alig-alig láttam valamit, ami érdeklődésemet csak egy pillanatra is le tudta volna kötni. Minthogy sokat unatkoztam és még mindig külföldi levegő volt lelkemben, elhatároztam, hogy társaságba fogok járni és barátaimmal érintkezve, visszahonosítom a lelkemet. Azért zsúrozni kezdtem és pár hét alatt nagy multságomra vált ez a délutáni teázgatás.

Soha sem felejttem el, egy csüförtöki zsúrra mentem Ajánszkyékhoz s amint beléptem a szobába, magam előtt láttam a szerencsétlen barátom szerelmét, az ibolyás asszonyt. Bemutatkoztam s beszélgetni kezdtünk. Csakugyan finomlelkű asszony

volt, aki a zene révén kifejlesztette lelkének nemes vonásait s szinte ezen a finom, bensőnk kifejező zenén át élte életét. Övébe egy ibolyabokréta volt tűzve.

Mosolyogva emlékeztem vissza, tudtam, kedvelt virága ez. Nagyon jól mulattunk együtt s annyira összebarátkoztunk, hogy a zsúr végén engedelmet kértem tőle, hogy hazakisérhessem. Egész uton oly jól éreztük magunkat, hogy mikor elváltunk, nem mint idegenek, de mint nagyon jó barátok bucsúztunk egymástól el, mint akiket valami lelki kapocs régóta összeköt.

Nekem annyira megtetszett az az asszony, hogy mikor magamra maradtam, azonnal egy virágkereskedésbe siettem s küldtem számára egy doboz ibolyát „tiszteletem csekély jeléül.“ Másnap reggel levelet kaptam tőle, melyben arra kért, hogy ha máskor virágot küldök, ne küldjek ibolyát, mert egészen összerezzen, ha számára egy ilyen bokréta érkezik.

Idegessége okát nem értettem s nem is gondolkodtam azon, hanem másnap egy csomó nárciszt vettem és meglátogattam őt. Virágaimat szívesen s nagy köszönettel fogadta. Azonnal teát hozatott s mi beszélgetni kezdtünk. Én annyira boldog voltam, oly jól éreztem magamat, hogy szinte nyilatkoztam az asszonykának, mert azt mondtam neki:

— Nem is hiszi, mennyire örülök, hogy virágomat kegyébe fogadta! — Mosolyogni kezdett, mire

én fölbátorodtam: „Bár elmondhatnám azt az ismerős kis dalt, bokrétám mellé: „helyettem kis virág...!”

Barátném elpirult, de nem válaszolt. Én tovább folytattam udvarlásomat. És azt mondtam neki:

— Nem tudom, valami olyan csodálatos dolog történt velem, mint aki régóta keres valakit s aztán most egyszerre megtalálta. Nézze, én szeretem magát, szeretem olyan szerelemmel, amely a siron túl is tart...”

Néma csönd volt a szobában, mindketten elhallgattunk, mikor hirtelen az előszobában egy éles csengetés fölriasztott bennünket. Majd belépett a szobaleány s egy dobozt adott át barátnémnak. Az asszonyka erre egészen elhalványodott. Megkérdeztem: „Valami baja van?” Idegesen válaszolt: „Dehogy, dehogy, — csak ez a virág.”

A dobozt fölnyitotta s egy ibolyabokrétát vett ki belőle. Megkérdeztem, ki küldi ezt a virágot. Az asszonyka azt felelte: „Nem tudom.” Érdeklődni kezdtem: „Nem tudja? Akkor miért nem dobja ki? Miért engedi, hogy egyáltalában behozzák a szobába. Az ember az ilyen küldeményt nem köteles a postától átvenni!”

Barátném leült a diványra s komoran nézett maga elé. Én mellé léptem és csodálkozva láttam, hogy szemei könyekkel vannak tele. Majd hirtelen erőt vett magán és így szólt hozzám: „Lássa, nem olyan egyszerű ez a dolog, mint maga hiszi. Ezt az ibolyát nem egy élő lény küldte, hanem egy halott!”

— Ugyan? — egy halott?

— Tudja, az ön barátja, Érdy, aki engem annyira szeretett s aki oly szerencsétlenül meghalt a mult télen!

— De hát hogyan küldi ő ezt ide?

— Ezt magam sem tudom. De mióta ő meghalt, alig mulik el egy hét, hogy egy ilyen doboz ibolya ne érkezne az ő nevében hozzám. Már megpróbáltam azt is, hogy elutaztam a fővárosból, külföldre mentem a nyárra, de mindhiába — az ibolya akkor is utánam jött, ott is megtalált!

Csodálkozva hallgattam az asszony beszédét, mire ő elmondott mindent, mint aki azért beszél, hogy megszabaduljon egy nagy titoktól, mely lelét sanyargatja.

— Tudja, ugy vagyok én, mikor ezt a doboz ibolyát megkapom, mint aki rabja egy halottnak s figyelmeztetést kap a túlvilágról: „Vigyázz, én még mindig figyelek rád, én még mindig szeretlek! Gyakran azt hiszem, hogy szegény barátom ott a túlvilágon bekalandozza azokat az ismeretlen „nagy mezőket“ s jártában minden ibolyát letép, összeszed, csakhogy azokat nekem elküldhesse. Az ő szerelme még ma sem halt meg, hanem ezekben az ibolyabokrétákban mindig föléled!

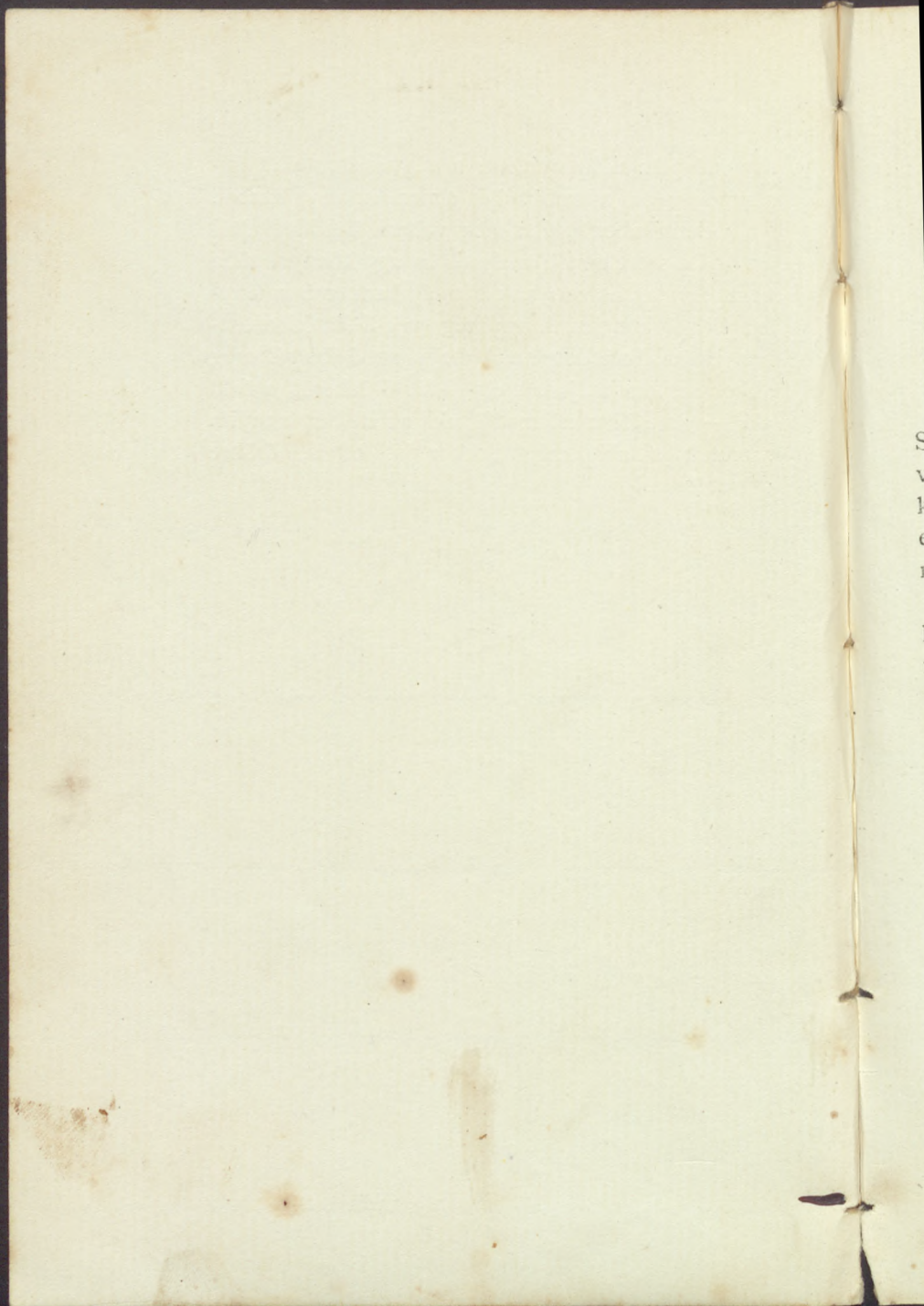
Az asszony lehajtott fővel sétált föl s alá a szobában s aztán szinte öntudatlanul, álomszerűen a zongorához ment és játszani kezdte Chopin gyászindulóját.

A hideg borzongatás átfutott hátamon. Las-

san kalapom után nyultam s a gyászdal alatt kismopolyogtam a szobából és elmenekültem a házból.

Bensőmben egész meg voltam illetődve attól az óriási szerelemtől, melyről én úgy könnyelműen beszéltem az asszonynak s mely barátomban tényleg élt, olyannyira, hogy még végső intézkedésében is gondoskodott arról, hogy az ő ibolyái még akkor se fonnyadjanak el — ha ő lekerül a föld alá — amellől a nő mellől, akit az életben annyira szeretett s akit még „akkor is, ott is, örökre szeret!”





S
v
k
e
n

H
n
i
a
h
l

A GYÜMÖLCS LELKE.

Valami reggeli lapban láttam meg először Strafford doktor nevét. A cikk, amely alá írva volt, annyiban érdekelt, hogy szerzője erős és kiméletlen támadást intézett a hollandusok ellen és elmondta őket barbároknak, gyilkosoknak és sok minden egyébnek, ami eszébe jutott.

És mindezt miért? Mivelhogy szerinte a hollandus nép megöli a gyümölcs lelkét. A finom, nemes gyümölcsből készülő likőrt négyszögletű üvegbe szorítja s ilyen köznapi kriptába eltemetve, árusítja. Amikor félretettem az ujságot, azt hittem, hogy az egész cikk csak tréfa, amelyet a szerkesztő üz olvasóival.

Fölmentem a szerkesztőségbe és tréfásan évődtem a rejtélyes cikk írójáról, de nagy csodálkozásomra elém tették a kéziratot, amely alá volt írva Strafford doktor neve. A boritékon lakása is fel volt jegyezve, s ez a csudabogár, aki a világ legművészebb népét barbárnak nevezte, csakugyan élt valahol Budán: a Sashegy közelében meghúzódva...

Elhatároztam, hogy fölkeresem az érdekes

idegent titokzatos odujában. Egy szép nyári délelőtt utnak indultam és bebolyongtam a budai hegyoldalra. A Sashegy alatt egy új temető hajlik át a domboldalon az Orbánhegy felé. Megkerültem a temetőt és a hegyoldal lejtőjén fölfelé mentem. Figyelmemet egy sasfészekszerű épület kötötte le, amelynek nagy kert volt a kiegészítője.

Becsöngettem. Kisvártatva megnyílt az ajtó, egy inas lépett ki. Áadtam a névjegyemet és ráírtam, hogy az érdekes cikk volt az, amely annyira megkapott, hogy ellenállhatatlan vágyat éreztem őt megismerni.

Az inas eltávozott, de csakhamar visszatért.

— Parancsoljon besétálni, gazdám várja!

Szép kerten mentünk keresztül, amely tele volt őszi rózsával, fenyővel, pálmával és sok más mélabús virággal, de virító rózsát vagy jázminat nem láttam sehol. A nyaraló maga olyan volt, mintha egy nagy vár megmaradt fellegvára lenne csak. Köröskörül mindenütt kőfalak meredtek ég felé, az ablakok parányi nyílások voltak, amelyeket színes üvegtáblák fedtek. Ugy másfél emelet magasságban a kötömb tetején volt egy hatalmas nagy télikert, üveggel borítva és pálmával feldisztve. Az egész olyan volt, mint egy nagyméretű kényelmes üvegház és az ember nem nézte volna lakószobának, ha a pálmafák közé butorok nem lettek volna elhelyezve. Ezek a butorok is olyan különösek voltak, amilyeneket az ember talán még a legszebb szíziósabb iparművészeti kiállításon sem talál. A

különös butorok mellett állványok és szekrények is voltak, amelyekben szeszélyes alaku üvegvázák állottak. Az üvegterem közepén egy karszék állott őspálma alatt; ott ült a doktor kényelmesen elhelyezkedve. Előtte kis asztalka, tele üvegedénnyel és karcsu nyaku vázával.

Strafford hosszúsakállu, őszbehajló ember volt, aki egy prémes bundába burkolózva ült üvegára közepén. Alakja, arca, arckifejezése Svengalira, Trilby szuggerálójára emlékeztetett. Kezei vékonyak, ujjai finomak és kissé hosszúak voltak, s azokkal szüntelenül az előtte fekvő üvegvázák között babrált. Szeme idegesen tekintett felém s az egész beszélgetés alatt szúróan nézett rám.

Ő szólított meg először:

— Uram, nagy örömmel üdvözlöm önt, mert jólesik az a tudat, hogy nem vagyok egyedül a nézetemmel. Epikur hívének vallom magamat és csak egy életcélt ismerek: a gyönyört! Kiélvezni mindazt, amit a föld terem, az elvem, mert minden csak azért van ezen a világon, hogy érzekeinknek szolgáljon. Ezt a nézetet tán többen is osztják velem együtt, de a legtöbben nem tudják megtalálni a módot, hogyan kell művészi módon élvezni. Pedig az élvezet művészete, a „savoir vivre“ a legnagyobb titka.

Helyeslőleg bólintottam, mire Strafford doktor a beszélgetést így folytatta:

— Hagyjuk most az általánosságot és térjünk át a jelen esetre. Nos, úram, nem égbekiáltó-e az,

amit ezek a gaz hollandusok csinálnak? Ők, akik magukat kulturembereknek tartják, a gyümölcs lelkét, a gyümölcseszest négyszegletes üvegekben árulják s amellet nekik mindegy bármily gyümölcs ereje légyen is, azt ők mind egyforma üvegburokba zárják! A nyomorultak elfelejtik, hogy minden gyümölcsnek más a lelke és hogy azok a finom növénylelkek nem kezelhetők sablonos üzleti üvegekben, hanem mindeniknek az ő gyümölcslelke szerint, más és más üvegburok való. Hisz ön ért engem és így azt hiszem, nem kell bővebben kifejtenem, hogy mi az a gyümölcs. A fa, a növény életének legtökéletesebb nyilvánulása. A növények pedig élő lények és így minden gyümölcsben lélek lakik, egy finom, még a mi lelkünknel is sokkal érzékenyebb, „gyümöcslélek“! És uram, ezek a barbárok ezt a nemes valamit mégis gyári üvegekbe szorítják, mivelhogy azok a négyszögletes üvegek olcsóságuknál fogva legjobban megfelelnek az ő üzleti érdeküknek!

A doktor elhallgatott és én félénken megkérdeztem:

— De uram, hát minő üvegekbe zárjuk őket?

Rám kiáltott:

— Minőbe? Mindeniket olyanba, amely az ő gyümöcslélkének tökéletesen megfelel. Ne higgye, hogy én könnyen jöttem ennek a dolognak a nyitjára. Sőt elismerem, sok évi munkámba került, amíg megértettem, hogy a gyümölcsnek lelke van. Nem is magamtól jöttem erre, hanem hogy úgy mond-

jam, a természet utmutatása vezetett a helyes utra. Nagy gyümölcsösöm volt, amelynek minden egyes fáját magam kezeltem. Minden gyümölcsöt magam szedtem le a fáról s aztán pároló és szűrő eljárás után előállítottam az ő lelkét. Eleinte én is közönséges palackokat használtam erre a célra, de aztán láttam, hogy a gyümölcs lelke szenved, mert az őt képviselő szesz elposhadt, elvesztette jellegét és sokszor szétvetette haragjában az üvegházát. Ekkor kezdtem meg az üvegburkok szerkesztését. Most már a legtöbbje készen áll. . . Jőjjön csak, mindjárt megmutatom őket!

Ezzel karon fogott s odavitt a pálmák alá rejtett szekrényekhez, amelyekben sorfalat állottak a fantasztikus alaku, gyümöcslélekkel megtelt üvegedények. A doktor tovább magyarázott nekem:

— Nézze csak, uram, ez itt a Mirabelle és a Reine Claude lelke.

Elém tartott egy vékony nyaku, sárgaszínű palackot, amely a talpa felé kiszélesedett és a derék táján öt csavarszerű bemélyedést mutatott. Teteje zárt kelyhet utánczolt, alja pedig kissé domboru volt s nagy kerek szilvához hasonlított. A palack színe a közepe táján ismét megváltozott és halványzöldbe ment át, de a talpazat felé már smaragdzöld volt. A palackra vignetta volt ragasztva, azon egy női név állott: Izolde!

Csodálkozva néztem a fölírást, de a doktor kitalálta gondolatomat és azonnal megmagyarázta a szándékát:

— Tudja meg, hogy ez a női név azért van, mert ebben az üvegben olyan bűvös ital rejlik, amely éppen olyan, mint Izolde szerelme: édes, kábitó és idegizgató.

Majd elővett egy másik üveget, amelynek finom, művészi külsejű elő részére Ofélia neve volt írva. A doktor ezt bódító italnak mondotta és hozzátette, hogy halála előtt abból fogja meginni a bucsupoharat, amivel elbucsuzik az élettől. Mialatt pedig továbbmentünk, sorra bemutatta nekem Trilbyt, Juliát, Elektrát, Kordéliát és a többit is: az egész gyűjteményt.

— Lássa uram, ez az én életem, — folytatta, — mert mindent: életemet, egészségemet arra áldoztam, hogy ezeket összekomponáljam és megfelelő viselettel fölruházzam. A munkámat körülbelül befejeztem. Ön ma már minden gyümölcslelket megtalál itt: a banaánétól az ananászig, a földi szedertől a naspolyáig. Mindeniknek a lelke a hozzávaló üvegburokba van zárva. Ha hosszabb lett volna az életem, elkészültem volna a virágok lelkével is és minden virágléleknek megadtam volna a megfelelő burkolatot. De most már késő, az én időm lejár, erőm elfogyott és jóformán egyebet sem tudok már, csak zsörtölődni meg veszekedni azokkal, akik vétenek a gyümölcs lelke ellen. Elhiheti nekem, ha erőm most is a régi lenne, akkor még nem irtam volna meg azt a cikket a hollandusok ellen, hanem először előállítottam volna a virágok lelkét, hogy az illatszerészeket, ezeket a kufár virággyilkosokat

leleplezzem. De most már rám nézve mindennek vége van!

Ezzel leült karosszékebe a nagy pálma alá és elborulva nézett maga elé. Én vigasztaltam, hogy még előtte az élet s megoldhatja másik nagy feladatát is, de ő kezével intett, hogy hagyjam csak. Aztán egy pohárban karcsu illatos folyadékot nyújtott felém:

— Igyék belőle, — mondta, — ez Adelaih szultána, benne van Keletnek minden édessége, bódító zamatja és tikkasztó szenvedélyessége . . .

Saját magának egy másik pohárba töltött, más italból és azt mondta:

— Nekem szilajabb lélek kell, Szaffó az én eszményem!

Kocintottunk s kiittuk az üvegkelyhek tartalmát. Bűbájos érzés járt át, amikor megkóstoltam Adelaih szultánát és az ő keleti lelke belém ömlött. Ugy éreztem, mintha arcomon piros rózsák gyultak volna ki és köröttem napsütötte puha meleg levegő szállongna.

Strafford maga mellé ültetett, s az éj beálltaig elbeszélgetett velem. Mire elbucsúztunk, úgy megszeretett, hogy megígértette velem, hogy naponta fölkeresem. Én meg is tartottam ígéretemet és gyakori vendége voltam. Az ősz beálltával betegeskedni kezdett, de gyógyszert nem fogadott el, úgy mondta, az egyedüli, ami ő rajta segíthet: a gyümölcsök lelke.

A legkedvesebb itala ez időtájban Kleopátra

volt, őszi baracknak, fahéjnak és mandulának illatos keveréke. Mérges ciantartalma első kóstolóra kitűnt, de a nagybeteg Strafford azért mégis annyira szerette, hogy nélküle már élni sem tudott. Különben is egész élete nem volt már egyéb, mint a szesz által izgatott idegek játéka.

Egy novemberi este inasa jó későn hozzám jött. Strafford rosszul lett és magához kéretett. Hozzá siettem. A nagy pálma alatt ült most is, prémes bundájába burkolózva, egész arca össze volt zsugorodva, szeme meg ijesztően kimeredt. Szavát is alig értettem s az egész ember olyan volt már, mint egy őszi levél, amely már csak azt várja, hogy aláhulljon levélsírhába. Hirtelen intett nekem, én fölé hajoltam: — Egy pohár Oféliát — suttogta felém... Megitta a likórt. Most még egy Kleopátrát! a finom poharat ajka fölé vitte, de nagy az „ut a kehelytől az ajakig”: a pohár kiesett kezéből és Strafford meghalt...

Asztalán egy levél volt számomra, végakarata! Ebben arra kért, hogy tegyem minden vagyonát pénzzé és helyezzem el egy alapítvány számára, amelynek egyetlen hivatása az legyen, hogy a gyümölcs-gyilkos hollandusokat ostorozza. Így az ő energiája nem tűnik el nyomtalanul a földről s ebben a tudatban boldog lesz örök álma neki, aki Epikureusnak hű fia volt. — mindhalálíg.



KÉT PÁR JUH.

Az öreg Péter úr nem győzte eléggé dicsérni a megyében, hogy olyan számadó juhásza, mint néki van, nincs több ebben az országban. Ez nem a mai cselédek közül való, hanem abból a régi generációból maradt vissza, amely ma már szinte meseszámba megy ebben a szocialista világban. És akárhányan fordultak is meg Péter úr vendég-szerető házánál, ő egyik vendégnek se felejtette elmondani, hogy nézze meg a János számadót, mert olyan cselédet nem lát az életben többet.

Tagadhatatlan, a juhász fajmagyar volt, szép növésű, tisztességben megőszült öreg ember, aki juhai között úgy érezte magát, mintha az az ő szélesebb körű családjá lett volna, s minden egyes juh hozzá van csatolva valami láthatatlan szállal s az ő sípfütyyére azok úgy terelődnek, engedelmeskednek, mint a gyerekek a szülői szóra.

Nagy eset történt egyszer a számadó életében, férjhez ment egyetlen leánya. Egy helybeli bognár vette el s az öreg számadó állta ki a lakodalmat. Volt ott minden, ami a fiatal párnak kellett, az öreg János mindenéből kifosztotta magát,

de azért kérni nem kért senkitől semmit, ezt az ő nyakas természete nem tudta volna elviselni, hogy más előtt megalázkodjék és bármit is kérjen.

Harmadnapra, hogy véget ért a lakodalom, János juhász jelentette urának: — „Elveszett két pár juh! Ugy lopták el őket! Nem tudok a nyomukra akadni!“

Péter úr nagyon csodálkozott az eseten és igénybe vette a közigazgatási apparátust, hogy segítsék neki felkutatni azt a két pár juhot, mert huszonöt éve nem fordult elő az ő pusztáján, hogy valami így elveszelődött, bitang kézbe ment volna.

Huszonöt éve volt János számadó Péter úrnál és soha még egy itató vödör se vezett el a pusztáról azóta. Most, hogy ez a két pár juh eltűnt, méltán lobbant fel Péter úr haragja.

— Elő kell teremteni a tolvajt, bárhol legyen is az, nem azért a két pár juhért, hanem a pusztá meg az öreg János jó hírnévéért!

A kutatás megindult. Csendőrök jöttek a pusztára s a szolgabíró is eljött a nyomozásra. Először is megállapították, hogy közvetlen a lopás előtt cigányok nem jártak a vidéken, sem pedig vásárosok. Erre a szomszéd falvakat kutatták át, de nem akadtak a juhok nyomára. Vándor legény sem hajthatta el, mert annak is felismerték volna valami uton-módon jelenségét, meg a juhok csapását. Orgazdás házaknál se volt nyomuk, pedig átkutatták a házakat a pincétől a padlásig, sehöl

semmi — a juhoknak se hirök, se bőrük. A nagy inkvizíciónak, melyet faluszerte tartottak, egy-két kapszlis puská volt az eredménye, melyet a csend-örök a lesipuskásoktól elkoboztak.

Mennél tovább tartott a nyomozás, annál nagyobb lett Péter úr haragja. Eleinte csak börtönt, később életfogytiglan tartó fegyházat, aztán akasztást és felnégyeltetést kívánt a tolvaj méltó megbüntetésére, de mindhiába volt helyben dülő dühe, mert sem a juhok, sem a tolvajok nyomára nem akadtak sehol. Utoljára elhatározta, hogy fölkutattatja saját pusztáját, megteszi azt a szégyent saját cselédeivel, hogy megmotoztatja őket.

Tényleg ez volt az utolsó, amit még tehetett. De az első béres kifakadt a motozásra és odavágta az öreg Péter úr szemébe :

— Én becsülettel szolgálom az uraságomat, hogyan érdemlem ezt a kutatást, hisz nem az én leányom ment férjhez !

A bírót meglepte ez a kifejezés :

— Hát ki tartott itt lakodalmat ?

A béres vállat vont, aztán elment a nyári jászolhoz, hogy befogja ott delelő ökreit. Péter úr mérgelődve kiáltott a béres után egy-két szitkot, a bírót meg megnyugtatta :

— Hiszen kérem a János számadó lánya ment férjhez a héten, de ezek a gazemberek félnek a számadótól...

A bíró elhallgatta a feleletet, végig kutatott minden béreslakást és a legutolsónak hagyta a

számadó házáat. Az öreg János is otthon volt és nagy tisztelettel fogadta az urakat. Péter úr, hogy megnyugtassa öreg cselédjét, megmagyarázta neki:

— Tudja, csak azért jövünk ide kigyelmedhez is, hogy a többi cselédek megnyugtassuk, hogy egyenlően járunk el mindannyival.

A bizottság erre bejárta a béreslakást s aztán a falépcsőn felment a padlásra. Amint a bíró felnyitotta János juhász lécrekeszes padlásrészét, hát ott fönt a bakdúcos gerendán elévillant a négy száradó birkabőr, amint oda felaggatták őket, hogy kiszáradjanak, míg a bőrs zsidó el nem jön értük, hogy pár ezüst forintért elvigye.

A bizottság nagyot bámult a látványon, de legnagyobbat Péter úr csodálkozott. Sőt nemcsak csodálkozott, de szégyenében majd elsülyedt, úgy érezte, mintha ő lopta volna el azt a két pár juhot s most őt csípték volna ezen a tolvajságon. Szégyenében szeretett volna összezsugorodni oly picinyre, hogy valami kis patkányrésen eltűnhessék onnan. Arcát is félrefordította, hogy ne kelljen a bíró szemébe nézni, de az kedélyesen rászólt:

— Urambátyám, megvan ám mind a két pár birka, hanem most aztán ne szidja többet a megyei adminisztrációt, mert látja, az még a kigyelmed mellényzsebében is megtalálja, ha valamit elveszít!

Péter úr nem birta tovább a hallgatást és rákiáltott kedvelt számadójára:

— Nem ég ki a kigyelmed szeme, János,

ilyet cselekedni? Már nem tudott tisztességben meghalni, engem kellett meglopni!

A számadó közbeszólt:

— Nem tettem volna uram, de férjhez ment a leányom, annak a lakodalmát kellett kiállanom, azért tereltem félre ezt a két pár juhot, hogy legyen hús a leányom lakodalmára!

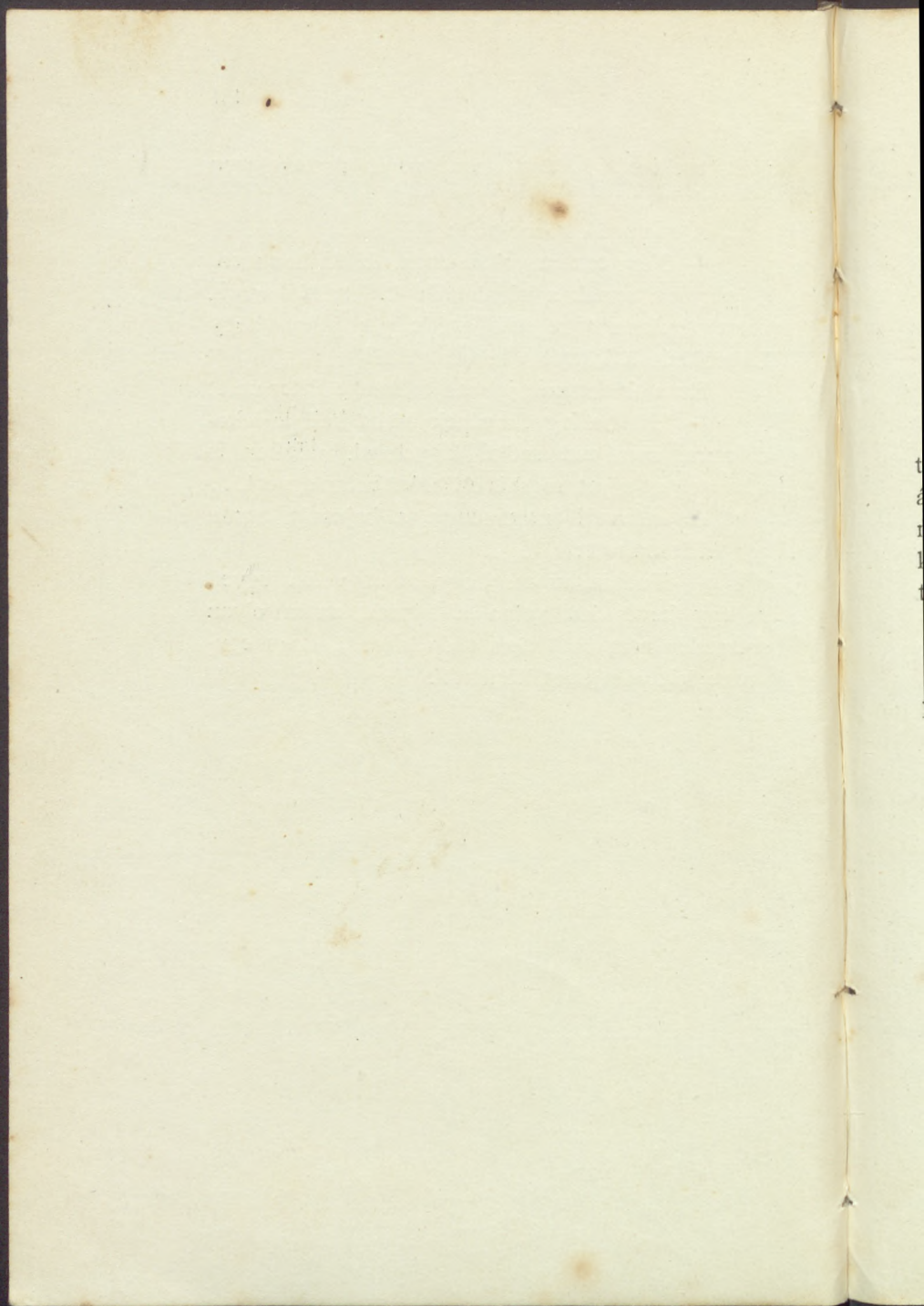
Ez a felelet még jobban feltűzelte Péter urat:

— Hát ha kigyelmednek birka kell a lakodalomra, nem tud szólni kigyelmed, máskor is adtam egyet-egyet, most is elvihetett volna egyet!...

A számadó megsodorta a bajuszát, aztán így felelt urának:

— Tudom, uram, hogy adott volna egyet, de egy kevés lett volna a lakzira, aztán olyan szemtelen meg csak nem tudnék lenni, hogy egyszerre két pár juhot kérjek...





PANITU.

Romantika — jer vissza egy szóra! Mesebeli tartományodat üzd el egy pillanatra s lépj elő álomszerű birodalmadból, hová koronként elüznék, mint egy kivénült primadonnát a száz szemű ítészek, kik előtt ahányszor meghaltál már, annyiszor támadtál fel újra, fényes dicsőséget szerezve nevednek.

*

A skupcsinában ültünk — így hívtuk magunk között a kaszinó kis társalkodó termét — és rendszer esti kávénkát szürcsölgettük. Ez a kávézgatás csak ürügye volt az anekdotázásnak, mert mihelyt letelepedtünk a bőrdíványokra a nagy asztal körül, tüstént szóttuk a beszédet s egymásból kicsaltuk a tréfákat, mindnyájunk mulatságára. Sorra vonultak el ott társadalmunk nagy alakjai, történelmi hőseink, megvilágítva egy-egy hozzájuk fűződő tréfás mese által. Olyan volt az a mi szórakozásunk abban a kis szobában, mintha sorra mindenikünk bengáli gyufákat gyújtott volna meg, melyek fényénél aztán egy-egy híres alak megjelent, felvillant előttünk egy pillanatra, — addigra, mig a mese tartott, mig

az élc fénye megvilágította őt. Társaságunk nesztora az öreg Kálmán bácsi volt, ki bár öregedő szemeire fekete szemüveget rakott s azon át nézi a világot, mégis megmaradt lelkében ép oly fiatalnak, mint ama daliás időkben volt, midőn nemzeti szabadságharcunkban fölpezsdülve, ő is meghordozta az isaszegi csatában az ősi kardot.

Éppen jót nevettünk egy sikamlós izü adomán, midőn az öreg ur föllelkesülve a jó hangulaton, megszólalt:

„Én is tudok egy történetet, az ugyan nem olyan modern izü, mint a mostani históriák, de megérdemli a figyelmet, talán annál is inkább, mert a mai számító világban bizony ilyen dolgok nem igen esnek meg többé. A régi multban történt, akkor még csak jogász-gyerek voltam, olyan meszsze van az már ide, mintha a láthatárom sarkában lenne az egész dolog, de azért ha visszanézek az idő messzeségében — világosan él előttem az egész. Bizony nekem a nagyanyám mesélte a történet egy részét, mert akkor szövődött már, mikor én még nem tipródtam ezen a földön. Beismerem, egy kissé bizony levendula szagu történet, de hisz azért romantika, hogy kissé dohos legyen; mondom, a nagyanyám mesélte. . .

A mult század elején két orosz tiszt járt hazánkban, lovakat vásárolni az orosz hadsereg részére. Ezzel a lóvásárló bizottsággal jött le egy fiata hadnagy is, valami Panitu nevű, szép magas, kékszemű fiu. A bizottság pár napot töltött dédapám

házánál, kinek akkor hires ménese volt. A lóvásárlás alatt a fiatal Panitu szerelemre lobbant leánykorát élő nagyanyám iránt. S lelkének igaz mély érzéseit meg is vallotta neki. De a nagyanyám akkor már félig-meddig jegyben járt nagyapámmal s így visszautasította Panitu kezét. A fiatal hadnagy még aznap este elhagyta ősi házunkat és egy állomással előbbre lovagolt, aztán eltávoztak a többi tisztek is. Nagyanyám férjhez ment szíve választottjához s azt a kis epizódot Panituval együtt úgy elfelejtette, mintha csak egy futó álom lett volna, melyet megálmodunk, de reggelre kelve elfelejtjük s többé nem törődünk vele.

Sok idő elmúlt aztán, nem is egy, de két emberöltő. Panitu szerelme nagyanya lett, az én nagyanyám. Az idők is megváltoztak, a régi békés napok elmúltak, medre lett a kornak, árja az eseményeknek. Kiütött a szabadságharc. Nemzetünk hősie, félisteneket szülő korszaka. Pörgött a dob, ágyutüz világította meg az éjszakákat, aki csak épkéz-láb ember volt, fegyverbe állt egy szent, nemes célért. Akkor én jogász-gyerek voltam s részt vettem a márciusi napok izgalmaiban s elhajítva a Corpus Jurist, nemzetőrré lettem. Együtt voltam az aranyifjúsággal, együtt küzdöttem a fényes, csillagokká vált nagy emberekkel és végig harcoltam tizenegy csatát Görgei seregével. Olyan volt ez a korszak, mint egy látomány, mint egy fellegekbe rajzolt történeti kép, mely csak addig élt, míg egy erősebb szellő szét nem verte, el nem

sodorta. Ugyis lett. Mikor már-már kiüztük az országból az osztrákot és diadalünnepeket ültünk, akkor jött a nagy vihar, amely elsodorta a mi álmfelhőinket. A Romanov-ház segítségére jött a szorongatott osztrák császárnak s a minden oroszok cárja seregét reánk zuditotta. Az aztán jött, söpört és eltiport mindent. A jégvihar nem pusztítja úgy el az emberek vetéseit, mint ahogy ez letarolta a mi országunkat. A gyenge fa, — bármily nemes hajtásu is — nem dacolhat a rohanó lavinával, — az kérlelhetetlenül, tulsulya teljes erejével — eltiporja azt. Végünk volt. Nem lehetett többé ellenállásra gondolni sem — csak menekülésre. Egyik csata a másik után veszett el s futott mindenki, amerre tehetett.

Én nagyanyámhoz menekültem. Szegény, könnyek között fogadott. Csak tőle tudtam meg, hogy apám már több mint két hónapja elesett. Magához ölelt s úgy tekintett reám, mint gyermekére. Az egyetlen lényre, akit neki még az élet meghagyott.

Korán özvegységre jutott és apám volt mindene s most a sors azt is elrabolta. Fejét hozzám szoritotta, — úgy zokogott, aztán kezeibe vette fejemet s arcomba nézett, s míg szemeimet csókolta, azt mondta nekem :

— Nemcsak apád emléke, de nagyapád lelke is benned él, fiam, itt ül a szemedben, — szakasztott olyan, mint az övé volt!

Távoli lódobogás riasztott fel bennünket, vilá-

gosan hallottuk, amint az úton egy sereg lovas-katona errefelé vágat. Nagyanyám rögtön átöltöztetett, kardomat, monduromat, csákómat elrejtette nyoszolyája mélyére s reám munkásöltönyt adott, arcomat fehér szakállal elváltoztatta s szobájába csukott.

A történet többi részét az ajtórésen át aztán már magam hallottam és láttam. A lovasok megálltak a ház előtt és körülzárták. Egy-kettő leugrott lováról, a többi nyeregben maradt. Pár pillanat múlva sarkantyupengés hallatszott a folyosón s a következő percben feltárult a nagy ebédlő ajtaja. Az ajtón egy magas, őszbe vegyülő, kék szemű, magas rangu orosz tiszt állott, mögötte ordonánc tisztje. A jövevény katonásan tisztelgett nagyanyámnak s aztán franciául szőlitotta meg:

— Én Dőryné nagyasszonyt keresem!

Nagyanyám összerezzent, de azért nyugodtan, büszkén válaszolt:

— Az én nevem ez, tábornok ur!

Az orosz tiszt erre betette az ajtót, magára maradt nagyanyámmal s aztán gyöngéd, érzélgős hangon szólott hozzá:

— Nem emlékszik már rám, nemzetes asszonyom? Én Panitu vagyok, az ön hadnagya; az ön szerelmes hadnagya!

Nagyanyám megindultan nézett rá:

— Tábornok ur, megösmérem, a szeme semmit sem változott!

— Nemcsak a szemem nem változott, nagy-

asszonyom, de én magam sem változtam meg, még most is a régi vagyok! És lássa, azért jöttem ide, — felkutattam, hol lelhetem fel, — hogy megkérjem önt, hogy amit akkor megtagadott a gyermekifjutól, azt most ne tagadja meg — az ősz embertől!

Nagyanyám rendkívül megindult Panitu szavaira s alig tudta könnyeit visszatartani, de aztán erős önuralmával mégis visszatartotta könnyeit s így válaszolt vendégének:

— „Tábornok ur, én már átmentem az életen, én már nem kezdem újra azt senkiért, még önért sem, drága barátom, — akit e percben mint hőst tisztellek; mint hőst és jellemet és emlékét hűen fogom őrizni. S önt is arra kérem, őrizze meg ezt az emléket, de hagyjuk meg emléknek s ne szőjük bele az életet!”

Panitu erre mereven szalutált, sarkon fordult és eltávozott, nemsokára hallottam, amint csapattával tova vágat. Nagyanyám csöndesen sirdogálni kezdett, aztán átjött hozzám a sötét szobába, ahová elrejtett és összecsókolta két szememet.



A ZENEKIRÁLY.

A tébolyház igazgatójától értesítést kaptam, hogy Bárdy Jani, egyik régi barátom meghalt. Két évet töltött az örültekházában, a melankólia sötéten ráborult lelkére s megölte. Finom lelkű, lángeszű embernek ismerte mindenki, mérhetetlen ambícióval, de törékeny teste nem volt teremtvé a nagy szellemi munka súlyának elviselésére és így elkövetkezett az, amitől féltettük, elvesztette lelke egyensúlyát, megőrült. Egy csomag kíséretében értesítettek az esetről, s abban a csomagban elküldték számomra Jani naplóját, meg zenekompozícióinak töredékeit, melyeket az örültekházában szorgalmasan rendezgetett.

A zene, az volt az ő mindene. Abba is halt bele. Rögeszméjévé vált, hogy ő a zenekirály, ő több mint Wagner, Verdi, Bizet és az összesek együttléve, mert ő az a zenében, ami Jézus volt a vallásban, a kútfő, az ősforrás, akiből meritenek az összes zenei lángelmék, s aki eddig előtte élt, az hiába élt, mert hisz ő benne összpontosul minden,

a mult összege, a jelen élete és a jövő reménye. Folyton dolgozott, folyton különös operáinak motíválásán járt az esze, a komplikált zeneszöveteknek különös szólamok segítségével még komplikáltabbá szövésén, majd meg új zeneelméletek fölállításán. Semmi sem volt jó neki, ami már rögzítve volt a térben, az mind kicsinyes, elavult volt előtte.

Mikor kibontottam írásait, különös érzés fogott el. Ugy éreztem, hogy abból a *más* világból, melyben az örültek élnek, abból a világból kapok üzenetet, és most beláthatok egy összegabalyodott lelki ember belső világába. A naplótöredék ilyképpen beszélt hozzám.

*

A zene a legelvontabb megnyilatkozása az ember bensőjének. Abban benne van a vallástól kezdve minden bensősége egy lelki lénynek. Így mondom, lelki lény, mert van sok ember, aki csak élő lény, de lelki lény nem volt és nem is lesz azzá soha, mert nincs lelke. A lélek az Isten, de az emberek annyira nem ismerik, és annyira nem törődnek ezzel, hogy akinek lelke van, az vagy ostoba a tömeg előtt, vagy örült. Igen, örült. Ez a legkevesebb, amit egy lelki életet élő lény kaphat. Talán igaz is, mert hisz lelkileg élni, az fényüzés. A lelki lény több könnyet lát rezegni szempilláján, mint napsugarat a derüs ég boltozatján. Aki pedig a zenének akar élni, annak lelkét egy fokkal még mélyebbre kell süllyeszteni, mint a többi lelki lény-

nek, mert hisz a zene a legnehezebb és a legnagyobb a művészetek birodalmában. Mit kell szenvedni egy zenealkotónak. De rámnézve mindegy, mert még ha egy millióval többször vérzett volna szivem, mint eddig sajgott, akkor is csak az az egy vágyam lenne, hogy lelkem egyénisége zenehangok alakjában túlélje törékeny testemet.

De míg az egész világ lelki lényekből nem fog állani, addig ugyis hiába való minden tépelődés. Ugyan tépelődni van időm és jogom elég. Hisz talán ez az én egyetlen jogom, mert a többit mind elvették tőlem és bezártak ebbe a nagy épületbe, mely tele van örültekkel és bolondokkal, akiknek zavaros lelki világa nekem sehogysem tetszik. De utoljára nem törődöm velük. A zene az én országom s abban király, sőt azt hiszem, Ur Jézus vagyok. És ez elég volt egypár emberi lénynek, hogy engem ezért a hitemért elzárasson ide és éppen a legjobb barátaimnak köszönhetem, hogy most itt vagyok, azoknak, akikhez társaságba jártam és igyekeztem őket zeneműveimmal mulattatni. A legfájóbb nekem az, hogy mikor tették ők velem ezt a csúfot. Akkor, amikor kifejlődtem. Mikor öntudatra ébredtem. Mintha az az öntudatra ébredés olyan gyorsan, olyan könnyen ment volna. Istenem, mennyi időmbe került az, és mennyi idő kellett még ahhoz, hogy a lusta szárnyon járó elismerés is megjött, míg a lomha nagy tömeg is elismerte királyi voltomat. Sohasem felejttem el, ki volt az első hódolóm, sőt azt sem felejttem el, hogy miként jelentkezett előttem,

hogy elismerésével és tiszteletével nekem adózzon. Ez a dolog úgy áll előttem, mintha tegnap történt volna és nem évekkel ezelőtt, a messze multban. Egészen világosan tudom, én abban az időben egy operán dolgoztam s egyik barátomtól meghívást kaptam vacsorára. Elmentem az estére, mindamellet, hogy ez a meghívás kizavart hangulatomból. Nyolc órára voltam híva s én egész hét óráig egyhuzamban dolgoztam dalművemen, kissé el is fáradtam, de azért csak átöltözködtem és siettem barátomhoz.

Ekkor történt, hogy találkoztam első tisztelőmmel. Az uton egy fához támaszkodva állt és látszott, hogy vár valakit. Érdekes ember volt az idegen. Erős, nagy feje volt, óriás szemekkel, melyeknek olyan nézése volt, mintha egy örvény zavarogna belsejében. Hatalmas fejét dús haj takarta, mintha oroszlánsörény borítaná s az omlanék hajfürtökben széles vállaira.

Mihelyst meglátott, azonnal eljött a fa mellől és lépéseim láttam, hogy felém siet; felém siet oly gyorsasággal, mint aki megtalálta végre azt, akit régóta keresett. Azt hittem, meg fog szólítani, de nem tette, sőt elhagyott menni maga mellett, úgy hogy már azt hittem, hogy csalódom, de mikor hátra tekintettem, láttam, hogy az a csodálatos szemű idegen utánam jön, engem kísér, sőt azt is láttam, hogy mutatóujját ajkához teszi és úgy elmerülve, teljes csodálattal kísér engemet.

Fölsiettem barátom lakására, az idegen nem

jött utánam. Barátomnál nagy társaságot találtam együtt, kik mind rám váraakoztak. Aztán asztalhoz ültünk, de én egy szóval sem említettem különös kalandomat, hanem szépen elmerültem a társalgásba. Az étkezés alatt sokat beszélünk a zenéről, s én úgy mellékesen megemlítettem, hogy egy nagy operán dolgozom. De alig hogy kimondtam ezt, az egész társaság unszolni kezdett, hogy játszak el valamit legújabb szerzeményemből. Végre engedtem a kérésnek és zongorához ültem. Az egész társaság körülem telepedett le a szalonban és én, hogy kedveskedjem nekik, új operám expozéját zongoráztam el nekik. Zajosan megtapsolták játékomat, mire én egész belemelekedtem és még egy részét eljátszottam dalművemnek. Mikor ezt a második részt zongoráztam, nagy csodálkozásomra kinyílt az ajtó és belépett rajta az a különös idegen, aki elébb az utca hosszát kísérgetett. Állva hallgatta meg játékomat, aztán éljenezni, tapsolni kezdett. Örömben nem bírtam uralkodni magamon, abba hagytam a játékot, odasiettem hozzá és kezet fogtam vele. Egész világosan emlékszem, ő így szólt hozzám: „Boldog vagyok, hogy kezet szorithattam a zenekirályal”. Aztán ezzel eltávozott.

Annyira boldog voltam, hogy barátaimnak, kik az egész jelenet alatt csodálkozva néztek rám, magyarázgatni kezdtem: „Ez a boldogság, mikor érzi az ember, hogy a köztudatba kezd átmenni az, amit az ember belsejében érez. Mikor idegenek jönnek az ember után, mint ez az előbbi ur és

teljes elismeréssel üdvözlük a küzdőt, mint a zene-királyt!"

Nagy csodálkozásomra azonban, ahelyett hogy szavaim megnyugtatták volna álmélkodó barátaimat, azok mind furcsábban kezdtek rám nézni s azt kérdezték, hogy micsoda idegen urról beszélek itt. Ez annyira felingerelt, hogy nem is válaszoltam kérdéseikre, hanem átlátva barátaim kicsinyes irigységét, ismét a zongorához ültem s eljátszottam a legnehezebb, a legművészibb kompozíciót. Azonban alig ültem a zongora mellett pár percig, az ajtó ismét föltárult s az én hódoló hivem ujra megjelent. Ekkor, minthogy nem birtam örömetet fékezni, elég balga voltam, odasiettem hozzá és megöleltem: „Csakhogy visszajött, tudtam, hogy vissza fog jönni, mert akinek csak egy csöpp érzéke van a zenéhez, azt ez a zenei kompozíció még a sirból is fölragadja. Kérem önt, magyarázza meg a barátainknak, hogy hiába vonogatják a vállukat, a zene-király mégis csak én vagyok!" De hiába volt minden, barátaim, ahelyett hogy meghallgatták volna az idegent, fölálltak és ijedten huzódva tőlem, átmentek a másik szobába, mire az én hivem némán távozott.

Pár percig föl s alá jártam a szalonban, aztán beláttam, hogy barátaimat úgy sem tudom meggyőzni igazamról, azért egyszerűen elszöktem az estéről. Nyugalmamat csak akkor nyertem vissza, mikor ismét az utca színére értem, de ott nem voltam többé egyedül, az a csodás szemü idegen

ujra ott volt, sőt egy-két társa is vele volt már, kik mind teljes csodálattal néztek felém és mikor elhaladtam mellettük, kendőiket lebegtették felém és halkan kiáltották: „Éljen a zenekirály.“

Végtelen boldog voltam. Olyan boldog, mint még talán életemben sohasem. Haza siettem, de tisztelőim hazáig kísérték és mikor eltűntem a kapubejáraton, újra megéljeneztek. Erre én visszafordultam és egy-két szóval megköszöntem bizalmukat. Az az ostoba házmester ott mellettem olyan csodálkozó szemekkel nézett rám ez alatt a rövid jelenet alatt, mintha senki sem lett volna az utcán, úgy hogy nagy kedvem lett volna torkon ragadni a gazembert, mert láttam szeme kifejezéséből, hogy kételkedik abban, hogy a zenekirály tényleg én vagyok. Bosszankodva tértem nyugalomra, nagy fájdalmat okozott az emberek közönye és irigysége, hogy ők inkább el hagyják pusztulni a talentumot, de egy világért el nem ismerik igazi értékét.

Elaludtam, de kora reggel arra ébredtem, hogy az utcán az ablakom alatt a néptömeg zajong, éljenez. Figyelni kezdtem a zürzavaros hangokra és mind tisztábban és tisztábban vettem ki a kusza hangokból, hogy az éljenzés meg-megújuló zaja nem szól senki másnak, csak nekem, egyedül nekem, mert ott lent az utcán, lábaim alatt folyton azt kiáltják: „Éljen ő, éljen a zenekirály!“

Örömöm és boldogságom elragadott. Kiugrottam az ágyból, magamra kaptam egy-két ruha-

darabot, föltéptem a balkonos ajtót és kirohantam az erkélyre.

Csakugyan nem csalódtam. A lelkesült tömeg viharos éljenzése nekem szólt, mert alig hogy megláttak, frenetikus tapsban törtek ki és valamennyien kendőket lobogtattak felém. Boldogan köszöntem meg bizalmukat és hálásan integettem a csodálatos idegennek, ki ott állt a legelső sorban, mert hisz jól tudtam, az egész tömeget ő hozta el hozzám.

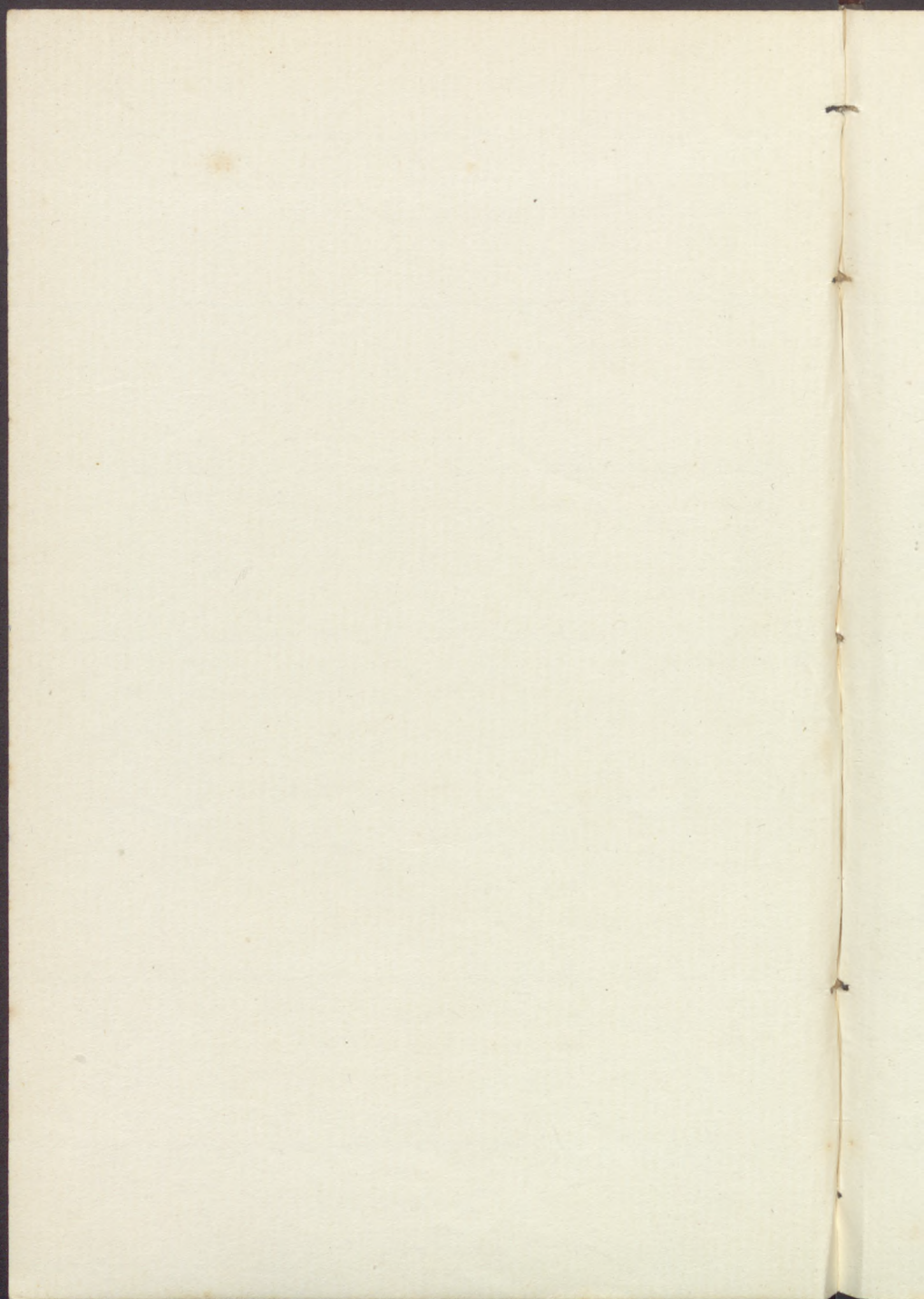
Ekkor vissza kellett volna szobámba vonulni, de a diadalérzet annyira magával ragadott és a tapsnak csodálatos melegítő ereje úgy betöltötte bensőmet, hogy érzéseimet követtem és beszédet intéztem tisztelőimhez. Megköszöntem szeretetüket és megígértem, hogy beváltom azokat a reményeket, melyeket ők mindannyian tehetségemhez fűznek és aztán így végeztem szavaimat: „Eljő az az idő, mikor önökhöz csatlakozik a hitetlen önző emberek egész tömege és együtt érezve önökkel, elismerik királyi voltomat!”

Azonban nem fejezhettem be teljesen a szavaimat, az ajtó föltárult mögöttem és az én kedves barátom, kinél előtte való nap vacsoráztam, a ház mestertől és két ismeretlentől kísérve berontott szobámba. Megragadtak, aztán a lehető legdurvábban egy furcsa öltözetbe bujtattak, majd elhoztak ide a tébolyházba, hogy megfosszanak a legnagyobb boldogságtól, ami egy embert érhet, a köz-elismerés, a dicsőség mámorának élvezésétől.

Azóta itt élek; de hiába volt minden ellenem,

a nagy tömeg azért mégis megértett és még most is velem van, mert bármikor nyitom is föl ablakomat, hogy kinézzek a szabadba, világosan látom, hogy a tébolyház kőfalától a láthatár széléig mint egy ember, a tömeg úgy áll ott és mihelyt meglátnak, hangosan kiáltják felém: „Éljen a zenekirály!”





A LORD, A PRESZI ÉS A DON.

(Egy kutya-kompánia.)

Ketten voltak a nyaralóban, Lord a nagy cseh vizsla, és Preszi a finom szőrű kis dakszli. Az urak a városba mentek, hogy napi munkájok után nézzenek és így magára maradt a nyaraló kutya őreivel. A nap izzó forrósággal sütött és a nagy szélcsendben a tikkasztó meleg kemenceforrósággal vette körül az egész környéket. A két kutya egymás mellett hűsölt, a nagy diófa alatt, egy-egy vacokban elhelyezkedve. Jó ideig csak lihegésük hallatszott, amint nyelvüket lógatva fújták magukból a párákat, koronként egy-egy sóhaj szállt föl keblükből, mintha az élet ezernyi terhe nehezkednék rájuk.

Először a kis Preszi sóhajtott fel és az ő kutya nyelvén elnyöszörögte társának nagy fájdalmaikat.

— Mégis csak borzasztó, hogy nem engedik meg nekem a csirkéket halomra fojtani! Utoljára az én vérmérsékletemhez kell egy kis vadászat, egy kis vér és ha nincs alkalmam az erdő vadon-

jában szarvasokat üznöm, annyit mégis csak megengedhetnének, hogy a málnatelep sűrűjében megfojtsak úgy gyakorlatból naponként egy-két baromfit. Multkor kölöncöt tettek rám, hogy ne tudjam üldözni a szárnyasokat, de kifogtam rajtuk, még pedig alaposan. Lesbe ültem a málnabokrok alá és mikor arra sétált egy kényeskedő tyuk asszony, ráugrottam és egy harapással átszakítottam a torkát. A nyomorult egyet-kettőt rugott, meg a szárnyaival rebbegetett, de aztán mégis csak beadta a kulcsot. Nem voltam éhes és azért a nagy árokba akartam rejteni zsákmányomat, de rajta csiptek — hiszen tudod, óriási skandalum volt. Én sivitottam ahogy birtam, hisz úgy megverték, hogy már azt kezdtem hinni, hogy ezek pecérek és keztyűt akarnak csinálni a bőrömből. Az én bőrömből, egy nemes származásu kamarásságot kimutatni képes vérbeli dakszli bőréből! Már nem állhat soká a világ, ha egy rongyos tollas jószág egyenjogúságot nyer egy nemesvérű négylábu felett!

A vizsla nagyot fujt erre a nyöszörgésre.

— Gyerekség az egész! Nem vagy elég komoly, mindig csak csinyeken töröd a fejed. Nem vagy elég méltóságteljes, sem zárkozott, azért gyerekszámba vesznek és ölebként kezelnek. Hidd el, pedig fő a tekintély az életben! Mindenkit annyiba vesznek, amilyennek magát girálja. Ne csintalankodj és akkor majd meg lesz a tekintélyed!

A dakszli átfordult a másik oldalára és két

kis pracliját a feje alá tette és úgy felelt vissza társának :

— Értelek, Lord koma. Benned nincs vadász-vér, apai ágról nem örökölted azt az érzéket. Ugy mondják, kutya anyád nemesvérű jószág volt, de szeretve tisztelt atyuskád olyan kóbor kuvasz, akivel anyuskád egy nyári holdas éjjel ismerkedett meg az utcasarkon és ennek a rövid ismeretségnek vagy te élő bizonyítéka!

Lord ur fölmordult :

— Hallgass, nem kérdeztelek, vagyok olyan vadász mint te, a kerti nyulakat épp úgy meghajszolom, mint te — és ez elég!

A kis Preszi vinnyogni kezdett :

— Hát ez nem rossz, egy vizsla, aki „befog” a nyul után! Komám, a vadászatról ne beszélj, mert arról rossz híreket költik. Azt beszélik ugyanis a rossz nyelvek, hogy egyszer kivittek foglyászni és te gyönyörűen jelezted is a foglyokat, épp úgy, mint jó anyád, de aztán, mikor fölrebbent a csapat és a vadász elsütötte fegyverét, te kuvasz apád vérenek engedve, a puskalövésre behuiztad a farkadat, — lábad közé kapva — és aztán vad vágatással menekültél el a vadászat színhelyéről és úgy megijedtél a sok lövöldözéstől, hogy nagy félelmedben bebújtál egy tiz holdas tóba és egy hétbe került, míg kihalásztak onnét. Egy szóval kuvasz lettél, egy puskalövés alatt — újra. A mesékben vannak ilyen történetek, hogy az emberek egy pusztaszigeten külön országot teremtenek maguknak

magányukban, amely ország az „Egyenlőségre“ van alapítva, de mikor megszólal az első ágyulövés, ők újra visszavedlenek eredeti mivoltukra. Te is eljátszottad ezt a gyermekjátékot, adtad a vadászmezőnyön a jól nevelt vizslát, de amint eldurrant a puska, te egy pillanat alatt a leggyávább kuvasz lettél, aki szentül meg van győződve arról, hogy a sok puffogatás, amellyel a vadakat elejtik, az ő bőrére irányul, mert a törvény a kóbor kuvaszokat dúvadnak tekinti és lelövésük az év minden szakában meg van engedve. Ezt akartam csak mondani, mert te engem méltóságra és komolyságra akartál tanítani.

Lord hosszasán szuszogott, de nem válaszolt, csak később kérdezte nagy egoizmussal:

— Szóltál előbb valamit, mert én nagyon jól aludtam.

Preszi prüszkölni kezdett:

— Nem én, semmit, pedig volna hirem is a számodra.

— Mi hired van, no halljuk!

— A szomszédba új kutya érkezett, még pedig vadászkutya. Ugy hallom, egy évet töltött valami külföldi akadémián és most az összes vadászati könyveket könyv nélkül tudja. Díjat is nyert valami verseny vizsgálaton, egy szép ezüst billikomot — most a gazdája abból issza a pezsgőt, valahányszor egy-egy jó kutyát elad neveldejéből.

Lord ur érdeklődni kezdett a tacsó beszédére.

— Nos és milyen a kutya?

— Ugy mondják, hogy angol saetter, alacsony termetű és hosszú szőrű, a neve Don, minden további cafrang nélkül, füttyszóra bámulatosan drappol és a vadat új módszer szerint jelzi.

— Nos és miben áll ebbeli tudománya?

— Ugy hallom, hogy amint a vadcsapásra bukkanik, földhöz simul és mint a kigyó úgy csuszik előre a hasán, ha pedig fölrebbenik a fogoly-csapat, abban a pillanatban ő teljesen lehasal. Azt mondják, nagyszerű a tudománya!

Lord közbe mordult:

— Tacsó! Nem tudomány kell a vadászat-hoz, sem nem paragrafus, hanem jó orr és ösztön.

— Nekem mondd! a kamaráskutyának. Őseim több vadat üztek, mint amennyit a te cseh hazád befogadni képes! Hanem nem erről akarok most beszélni, hanem Donról, az új szomszédról. Azt hallom, hogy csontot nem eszik, hanem valami furcsa pogácsákat hoztak számára a városból, abból csinálnak neki minden napra valami kotyvalékot s aztán azt falja ő kelme nagy mohósággal.

Lord közbe kaffant:

— Na, mit mondtam, hogy valami kényes kanapé kutya az, nem pedig sporthoz szokott vadász eb!

Ebben a pillanatban a szomszéd kert kerítésénél feltűnt Don, az angol vizsla. A két kutya egyszerre talpra ugrott és a kerítéshez futott. Don is odasietett és a lécrácson át szemügyre vették egymást. Don szép simára fésült, hosszú szőrű,

kis termetű kutya volt, járásában, mozgásában nyugodt előkelőség volt, amely mindkét kutyát meglepte. Először Lord kezdett el csaholni:

— Ki vagy? Honnét jössz? Mit akarsz erre felé?

Don finoman felelt:

— Angolhon születtem vagyok, ahol oly jó dolga van a kutyáknak, mint erre felé az embereknek. Hiába, ahol a pénz — ott az élet!

Lord csendesedni kezdett és belátta, hogy a jövevény nem is olyan ostoba dög, mint ahogy ő gondolta. Don pedig tovább magyarázgatta:

— Az angol az tudja, hogy a kutyájáról ismerik meg az embert. Amilyen a kutya — olyan az ember. Erre felé mit sem törődnek ilyesfélével. Vad ország ez még ahhoz képest, itt még nem becsülik meg az embert. Gazdámát különcknek tartják, amiért megadja nekem azt, ami nekem dukál. Pedig hogyan legyek én ürge egész nap, ha nem eszem kutyapogácsát, az a sok csont meg zsíros moslék csak megdagasztja az ember gyomrát, de erőt nem ad. Lusta lesz attól az ember, de nem éber!

Lord elbűvölve hallgatta a jövevény beszédét és a kis Preszit, aki ott lábatlankodott körötte és zavarta őt, nagy hirtelen jól megmarta.

— Te semmiházi, mit beszéltél te erről a kutyáról nekem mindenféle számárságokat, hisz különb ez mint te, minden címeres pereputtyoddal együtt!

Preszi visszamordult:

— Hallgass, kuvasz!

Lord ur erre úgy megmarta kis játszótársát, hogy ez nagy sikogással rohant be a verandára és míg el nem helyezkedett egy támlásszék kényelmes ölében, folyton sirt és sikoltozott. Lord pedig átkerült a kapun, kiment az utcára és egy rejtett résen bebújt a szomszéd kertbe és nagy örömmel Don felé futott. Nagy vihogással üdvözölték egymást, mintha csak az angol-cseh szövetséget kötötték volna meg a két kutya-állam között, a kutya-honpolgárok nevében. Örvendezésüknek Józsi ur, a Don gazdája vetett véget. Dont hívta és egy nagy tál Fattinger pogácsát tett elé. Lord sóvár szemekkel nézte a csodás eledelt és irigyen szivta magába a huskivonat és lisztkeverék incsiklandozó finom illatát. Lelkében teljes keserűséggel távozott, amint észrevette, hogy senkisémmel törődik vele. Lába alá huzta farkát és haza sompolygott. Egész uton azon gondolkodott, ha már angolnak nem született, miért nem született legalább főurnak. Haza érve a verandán lelte Preszit, a tacsót, egy nagy karszékben pihent és kis hegyes orrával gunyosan várta társát.

— Na, jóízű a Fattinger pogácsa? Ugy látom, jól megvendégelték vele. Ugy kell, még nem tanultad meg, hogy nem jó nagy urakkal parolázni, mert a legjobb esetben is csak szívfájdalmak jönnek ki az ilyen látogatásokból. Ő angol, te kuvasz vagy, én pedig nagyvérű dakszli vagyok.

Lord dühösen rontott a tacsó felé, hogy

kétségbeesésében azon töltse ki minden boszuját, de az utról kocsizörgés hallatszott. Erre mindketten talpra ugrottak és nyilsebesen rohantak ki az utra gazdáik elé, örömsaholással fogadva az érkezőket. A kocsiból kalácsot és süteményt dobtak a kutyáknak, meg egy-két cukrot is kaptak, amit aztán nagy örömmel felfaltak. Mikor kiörvendezték magukat és jóllaktak a cukordarabkákkal, mindketten kifeküdtek a napra, a déli pihenésre. A kis Preszi szusszant fel itt először:

— Bizony én nem cserélek azzal a híres Donnal!

Lord is helyeselte:

— Jobb a Kugler cukor, mint a Fattinger pogácsája!

Preszi teljes győzelemmel jegyezte meg:

— Én nem ólálkodom soha azután, nekem megvan a magam büszkesége, az elvem meg az: „Jobb ma egy tűzok, mint holnap egy veréb!”

Ezzel elkapott egy szemtelenkedő legyet és végtelen boldogan horkolni kezdett. Lord egy darabig még fészkelődött, mintha valamit mondani akarna, de aztán megnyugodott — és ezzel teljes lett a nyári csend!





MINDEGY!

Járó díjnak volt a törvényszéknél és forintos napidíjból tengődött; azt is csak kegyelemből kapta, mert munkája nem ért egy fabatkát sem. Járó az étellel meghasonlott ember volt, aki előtt minden csak futó-homokszem értékével birt, melyet nem érdemes komolyan venni. Ugy is lehetett volna mondani, hogy az öreg díjnak egy bizonyos tekintetben nagyon okos ember volt, mert rájött arra, hogy semmitsem érdemes komolyan venni az életben. De szegény azt már nem tudta kiszabni maga számára, hogy meddig lehet elmenni ezen a téren, hol van a határvonal, ahol az élet komolysága szükségszerűen újra előtérbe lép. Részére minden mindegy volt. Az ételek, élvezetek, emberek, az időjárás s az élet apró kellemes és kellemetlen változatai összefolytak nála, abban az egy szóban, hogy „mindegy!”

S tényleg neki mindegy volt az, hogy fűtetlen szobában tölti-e a telet vagy egy kényelmes lakosztályban. Mindegy volt neki, hogy csirkét ebédel-e

vagy pedig csak két zsemlyét. Valami csodálatos eltompulás, megalkuvás élt benne a lét és nem lét nagy kérdése iránt. Az ember azt hitte volna, hogy egy nagy ember ez a Járó, aki végig tanulta az összes filozófusokat és leszűrve tanulmányait, felért a legnagyobb magaslatra. Pedig dehogy, a mi öreg dijnokunk, aki annyi barátját eltemette, már rájött arra, hogy számára legfőlebb csak nyolc-tíz ezer nap van hátra ezen a világon és így komolyan venni ezt a kis időközt nem érdemes. Ezért összegezte világfájdalmát abban a mindent kifejező rövidke szóban, hogy „mindegy!”

Hivatalába elment naponta, ott elkörmölgette munkáját, aztán egyszerű polgári módon élte életét s a világ nagy forgataga „mindegy” volt az ő számára, mert ő abból kikapcsolta magát réges-régen.

Egy reggel kilenc után ért hivatalába s újra hozzálátott az aktamásolás száraz, sorvasztó munkájához. Egyszerre csak érte jöttek, főnöke hívatta. A dijnok letette tollát, kissé rendbe hozta magát és bement főnökéhez. A főnök egy alacsony termetű, hörcsög természetű ember volt, akit gyorsan elöntött a pulykaméreg, de aztán jószíve hamar fölülkerekedett haragján és megbánta gorombáskodását. Amint Járó a szobájába lépett, a főnök elkezdett gorombáskodni.

— Hát tudja öregem, ez így tovább nem megy! Maga vagy megtanul szépen irni, vagy mehet amerre tetszik!

Járó nagyot sóhajtott, de csak annyit felelt:

— Mindegy!

Erre a főnöke mégjobban dühbe jött:

— Micsoda mindegy! Az, hogy maga így ír?

Kezdi a sorokat a lap alján, aztán fölszalad velük valahová a padlásra, — ez a mindegy? Vagy az a mindegy, hogy elmehet! Hát tudja mit, én sem bánom, legyen mind a kettő mindegy! Én nem fogadom el az írását, maga meg nézzen más hivatalt után, mert ha magának az mindegy, hogy van-e állása, vagy nincs, akkor nekem is mindegy, hogy ki másolja az én aktáimat, maga-e vagy pedig más valaki. Isten megáldja. Elmehet!

Járó felhuzta vállait, mintha azt akarná mondani — mindegy még ez is, — de nem akart feleselni, hanem kicsoszogott a szobából és odujába ment. Kihuzogatta rozoga íróasztala fiókjait és csomagolt. Elővette dohánydobozait, régi tajtpipáját, legkedvesebb tollszárát, apró írókészletét és ujságpapírokba göngyölgette őket. Társai csodálkozva nézték, hogy mit csinál és faggatni kezdték, hogy hová készül. Felelete igen egyszerű volt, csak ennyiből állott:

— Elmegyek.

— De hát hová?

— Azt nem tudom!

Igy aztán híre jutott, hogy az öreg díjnokot elcsapták és a hivatalnokok közbe jártak a dologban, úgy hogy mire Járó el akarta hagyni hivatalát, már jöttek érte, hogy a főnöke hivatja.

Járó ép oly nyugodtan ment most is főnöke elé, mint az első idézéskor tette.

A főnök most nyájasabban fogadta emberét és az előbbi ideges járkálás helyett, nyugodtan ült íróasztala előtt. Megszólítása is jóindulatu volt:

— Hát nézze csak Járó, ne vegye azt az elcsapást szószerint, csak nagyon haragudtam magára s azért össze akartam szidni. De magának is vigyázni kell egy kicsit az írásra. Nézzen csak ide — ezzel a dijnok elé tartotta az írást. — No lássa, ez így nem megy. Hát mondja meg őszintén, mikor fog már megtanulni egyszer rendesen, szépen írni!

Ünnepi csend lett erre, melyet a dijnok sóhaj-tása tört meg:

— Rendesen, szépen írni megtanuljak — uram, nem érdemes erre a rövidke életre újra berendezkedni. Mindegy itt ugyis minden!

A főnök visszaadta az írást Járónak, hogy írja le még egyszer s ezzel kegyesen elbocsátotta a visszafogadott öreget.

Járó pedig, mint akivel semmi különös nem történt, körmölt tovább, teljes nyugalommal s élete egyenletes lassusággal folyt tovább az idő kerekétől hajtva.

Egy reggel, mikor a hivatalába ment, csodálkozva látta, hogy az épület homlokzatán fekete zászló leng.

A portástól aztán megtudta a hirt, főnöke meghalt.

Járó csendesen ballagott föl hivatalába és a lépcsőfokokon önmagával vitatkozott:

— Igazam volt, nekem volt igazam, nem érdemes ebben az életben küzködni, hisz a végeredmény egy, akár így, akár úgy fogjuk is fel az életet. Az utolsó ajándék mégis csak egy faköpeny, amelyben minden mindegy! Ott uralkodik a legnagyobb egyenlőség!

Mikor szobájába ért, már teljesen rendbe hozta lelkét és lezárta a mérleget saját javára, amelynek az volt a végszava, hogy: mindegy!

Az öreg dijnok szépen kikísérte főnökét a temetőbe s aztán rőtta tovább betűit az aktákon s ette tovább kenyerét. Hisz mindenki addig él — Mohamed szerint — míg az eléje kiszabott étkeket elfogyasztja. Járó még egy pár ezer napig ette a rendeltetés szerint számára megszabott ételeket, de egyszer azok is elfogytak s ő is meghalt!

Halála nem keltett nagy részvétet, az emberek nem döbbentek meg halálhírének hallatára.

Diszes temetés nem kísérte sirjába, semmi különös nem esett vele: csak két dolog volt, ami egyenlően mutatkozott még az ő halálakor is, a többi halálesetekhez hasonlóan.

Az egyik az volt, hogy a dijnokok nagy tömege intrikálva, egymást döfölve, azon agyarkodott, hogy ki jön az elhalt helyére, mert hisz ő az első dijnok volt és a többieknél nagyobb javadalmazásban részesült.

A másik hasonlóság pedig egyszerűbb volt:

az ő koporsójára is ugyanannyi szeretettel hullott az anyaföld édes göröngye, mint annyi millió halottéra...

Az egész kis hullám, mely az ő élete volt, igazán nem több a nagy mindenséghez képest, mint egy jelentéktelen dolog, amely közömbös a lét szempontjából s amelyre — hogy van-e vagy nincs — mindenki egyenlően azt mondja, hogy: mindegy!



A KERTÉSZ.

Az esküdszék egy különös esetet tárgyalt, mely egészen szokatlan volt a tömegével felmerülő egyforma lényegű bünesetek között. A vádlottak helyén egy öreg kertész ült, kinek híres kertigazdasága és szép gyümölcsöse volt, melyet mind ő maga ültetett, nemesített egy kopár hegyoldalon, melyet nagy munkával csodás termékenységu kertté varázsolt át. Az öreg kertész büne az volt, hogy szomszédját, a szintén kertészkedő Pánt, baltával megölte, mert egy reggel kertjében lelte, amint ez az ő fáit baltával kivagdalta. Erre ő vad erővel vetette magát Pánra, kicsavarta kezéből a baltát s aztán ott, ahol voltak, az acél szerszámmal földarabolta ellenségét, aki az ő fáit kivágta, megölte.

A bíró felhívta az öreg kertészt, adja elő az esetet és esetleg ha fel tud hozni valamit mentségül, úgy sorolja fel azt is. Az öreg kertész felállt a vádlottak padjáról, letörölte homlokát s apró fekete szemével merően nézve egy pontra, előadta élete történetét:

— Gyermekkoromban nem volt barátom, az életben nem volt rokonom, sem senkim, aki sze-

retett volna, de az is igaz, hogy én sem szerettem senkit sem. A világ, az emberek és én két egészen külön dolog, mi nem értjük meg egymást, nincs közünk egymáshoz. Fiatalon rájöttem erre, ezért elvonultam mindenkitől s kerestem valamit, aminek életemet szenteljem, amiben hivatásomat találjam. S ezek voltak a virágok s az én fáim. Az én fáim, uraim, az én szép gyümölcsöt termő fáim. Mindenikhez egy-egy történet van fűzve, mindenikben benne él életem egy részlete. Ezért imádom őket annyira, uraim, mert ezek az ő némaságukban, mozdulatlan ünnepélyességükben adják az én komor életemet. Ők voltak az én gyermekeim s a kert az én néma családom!

Szomszédom Pán volt, szintén kertészkedett, de fái nem diszlettek oly szépen, mint az enyéme, vagy azért, mert a talajt nem művelte kellőleg meg, vagy pedig azért, mert Pán nem értette úgy a kertészetet, mint én. De hisz neki családja volt, gyermekei voltak s így csak fél lelkét adhatta fáinak, mert a többit a család lefoglalta magának. De nekem nem volt senkim, csak az én fáim s lelkemet beléjük oltottam. Pán irigykedve nézte mindig, hogy az én kertem mennyivel szebb, mint az övé és meg is próbálta egyszer, hogy a kertjében nőtt dudvát, meg fagyöngyöt átszórja hozzámm. Szerencsére én idejében észre vettem mérényletét és elpusztítottam a kártékony növényeket. Ekkor ő másnap hernyókat szórt kertembe, de most sem voltam rest, hanem fáról-fára jártam, a

férgeket összeszedtem, elégettem, sőt ahol fony-nyadó összezsugorodó levelet találtam, azokat is megsemmisítettem, nehogy valamelyik furfangos féreg petéit lerakja az én fáimra és elárassza hernyókkal lomb-díszben pompázó gyermekeimet. Fáradságos munka volt ez, uraim, s a harag is keserítette a bensőmet, olyannyira, hogy ekkor kifakadtam s megmondtam véleményemet Pánnak: „Hiába mesterkedel ellenem, hiába töröd a fejed azon, hogy az én kertemben kárt tégy, ez nem fog sohasem sikerülni neked, mert én résen vagyok s egész életemmel őrzöm fáimat. Különben is az én fáim már oly erősek, oly szépek, hogy nem fog azon többé az ilyfajta merénylet. Mert az én fáim oly életképesek, oly erősek, hogy azokat többé féreg meg nem furja, hernyó le nem rágja s vihar meg nem tépi sohasem. Te pedig, Pán, hiába erőlködöl, olyan kerted, mint az enyém, sohasem lesz neked, olyan fáid sohasem fognak nőni, sem olyan gyümölcsöt, sem olyan virágokat te soha nem termelsz. Maradj te csak a családnál és érd be azokkal, ne vágyódj te más ember dicsőségére, olyan dicsőségre, melyért ő egész életét föláldozta!” Ezzel otthagytam őt és hazamentem; pár napig nem láttam, csak egy este hallottam, hogy a felesége elhagyta, megszökött mellőle. Magamban megsajnáltam őt, de mégsem kerestem föl, mert az utóbbi idő óta nem érintkeztem vele.

Másnap baltacsapások hangjára ébredtem fel,

egészen világosan hallottam, hogy valaki döngeti a kerti fákat s azok nagy recsegéssel földre hullanak. Leirhatatlan érzés fogott el, azt hittem, bensőmet tépi ki valaki. Hamar kiugrottam az ágyból, magamra kaptam egy-két ruhadarabot és berohantam a kertbe. Az én öreg körtefám épen akkor zuhant le a földre, az én körtefám, uraim, az én büszke szép fám, melyet magam ojtottam egy vad fába, s az oltóvesszőt messze földről az ölemben hoztam el. S ott hevert derékba ketté szelve az én kedvenc fám. Mikor először nyílt, első virágát termette nekem, ott töltöttem az első éjet lombos ágai alatt. Micsoda búbajos éjszaka volt ez! A tavasz édes levegőjében ezernyi virággal illatozott az én drága fám, az én büszkeségem, az én szerelmes gyermekem. Az éji szellő is lágyan bánt vele, szeliden hajtogatta ágait, hogy csodás illatát szellő szárnyaira véve, széthordja azt a nagy világba s betöltse vele a mindenséget. S ez a fa, uraim, a körtefák királyi sarja, ki volt irtva, örökre el volt törülve a föld színéről. Láttam a gyilkost, a szomszéd fához ment, a vérbélű almafához és szörnyű csapásokat mért acél baltájával a drága fa törzsére. Erre nem tudtam többé uralkodni magamon, nem is sejtettem, hogy ki az a lator, aki ilyen hallatlan bűnre vetemedett, csak azt láttam, mint irtja az én gyermekeimet! Oda rohantam hozzá, rávettem magamat teljes erővel; kicsavartam kezéből a fejszét s aztán összevágтам vele őt épen úgy, mint ahogy ő az én

drága fáimat kiirtotta. Csak mikor a környékbeli emberek összefutottak a fa-gyilkos segélykiáltására s a fejszét kivették kezemből, akkor láttam csak meg, hogy akit én undok bűnéért megöltem, az nem volt senki más, mint Pán, az én irigy szomszédom! Eddig van az eset, uraim, szóról-szóra mondtam el mindent, úgy ahogy történt.

Az öreg kertész erre elhallgatott s visszaült helyére. A bíróság és az esküdtek pedig tanácskozássra vonultak vissza.

Apróra meghányták-vetették a dolgot s úgy találták, hogy örüttl van dolguk, ezért elrendelték, hogy az orvos vizsgálja meg a vádlottat. Az orvos magára maradva az öreg kertésszel, még egyszer elbeszéltette vele a gyilkosságot s az szégyen könyek között elmondta szóról-szóra az egész esetet, élete történetét. A figyelő orvost a vádlott egyetlen egy mozdulata sem kerülte el s belátta, hogy ebből az emberből a teljes igazság beszél. Nem ferdit el semmit, világosan, tisztán ad elő mindent, semmi rossz indulat nincs ebben az emberben — csupán érzés. Az orvos ezért kijelentette, hogy a kertész, akit gyilkossággal vádolnak, nem örült, de nagyon érzékeny ember. A bíróságnak pedig semmi köze sincs az érzékenységhöz, nem az a fórum ez, mely hivatva van eldönteni azt, vajjon melyik embernek van szive s melyiknek nincs. Ezért az orvos jelentéséből csak annyit vettek figyelembe, hogy a vádlott nem örült. Azzal az orvost hazaküldték s az esküdtek

tanácskozásra vonultak vissza. Az ő szemükben világos volt az eset, hogy aki józan ésszel baltával összevagdossa embertársát, az a leggazabb gyilkosok közül való! Azért egyhangulag mondták ki ítéletüket s az öreg kertészt Pán meggyilkolásában bűnösnek találták. A többi már a bírák dolga volt, akik kikeresve a nagy törvénykönyvekből a megfelelő cikkelyeket, azt beigazolvá találták. S az öreg kertész előtt kihirdették a király nevében, hogy gyilkosságért tiz évi fegyházra ítélték. Erre elvezették a vádlottat, aki oly puhán ment végig a nagy kőfolyosókon, mintha egy távoli kert pázsitos fűvén járna. Söhaja is kevés volt, csak egy pár szó: az én fáim! Cellájához vitték, itt belökték egy kőduba, rázárták az ajtót s magára hagyták, hogy hadd gondolkozzék ott tiz esztendeig az „ő fáiról“.





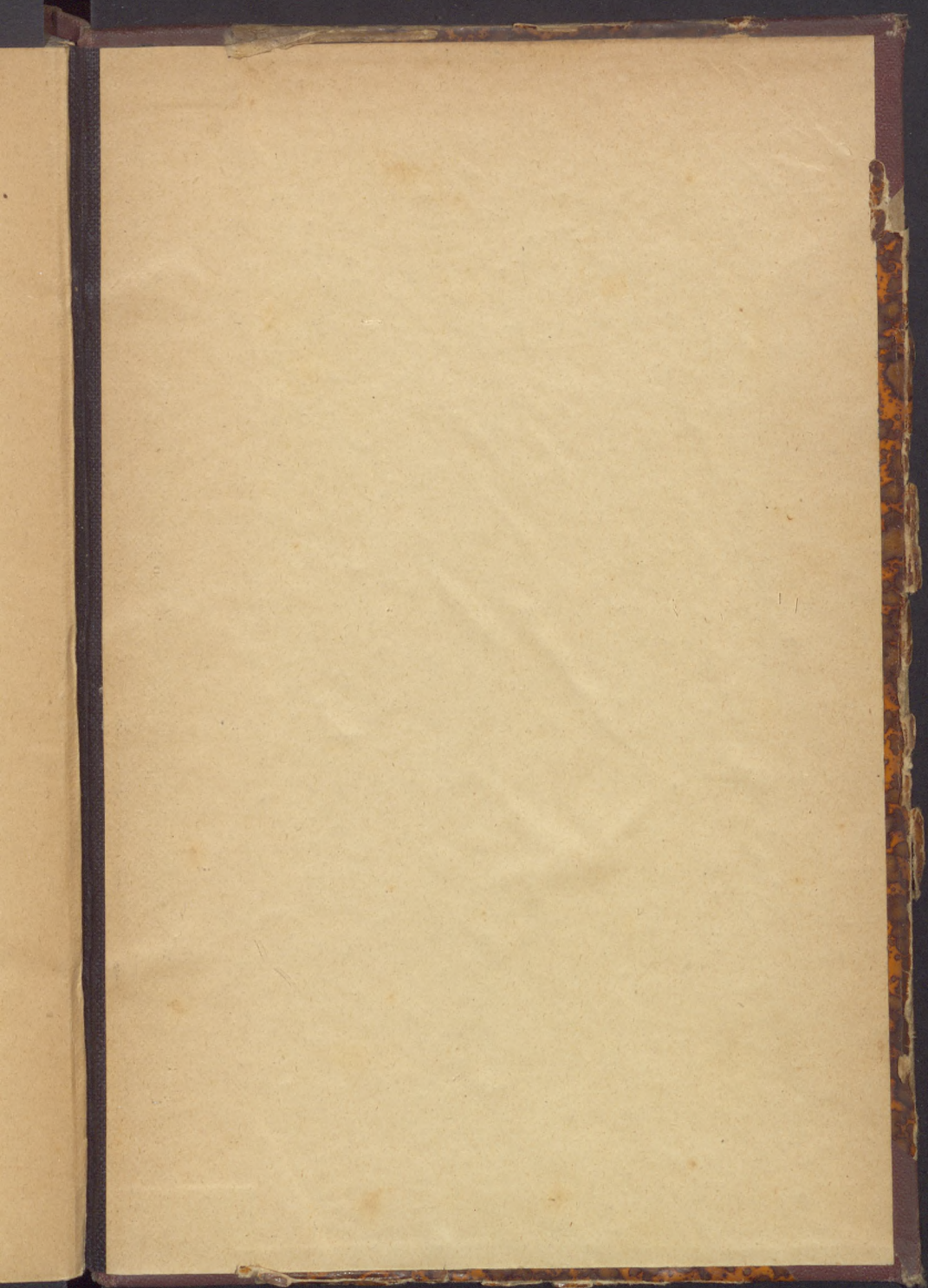
TARTALOM.

	Oldal
A rádza.....	5
Az üveglelkű ember.....	15
Termékenység	25
Az éjféli vendég.....	31
Utazás a „Nagy Galeotto“ körül	39
Az elefántcsont-ember	47
Emánuel.....	57
A lélekbuvár.....	65
Az éji lovas	73
Megint	83
Egy kis lélektan.....	87
Az íróasztal	95
Az ibolyabokréta	101
A gyümölcs lelke	109
Két pár juh.....	117
Panitu	123
A zenekirály.....	129
A Lord, a Preszi és a Don	138
Mindegy!	147
A kertész	153











Regedűs
A rádza